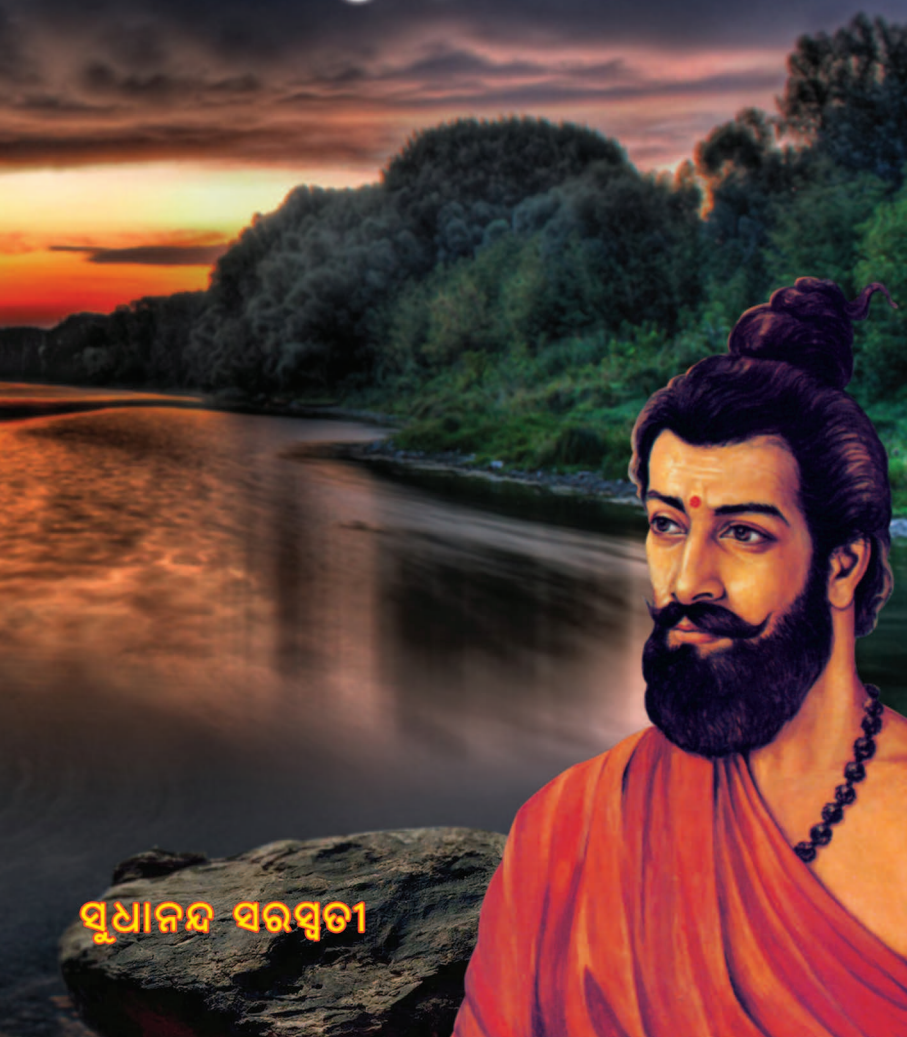

ସାମ୍ବୁତ ଜ୍ଞାନ

ସୁଧାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ

✦ ଓମ୍ ନାମ ଶଂ ଚକ୍ରେ ✦

ସଂସ୍କୃତି ଜ୍ଞାନ

(ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ)

ସ୍ଵାମୀ ସୁଧାନନ୍ଦ ସରସ୍ଵତୀ

ବୈଦିକ ପ୍ରକାଶନ

ସି-୭୩, ସେକ୍ଟର-୧୫, ରାଉରକେଲା-୩

ସଂସ୍କୃତି ଜ୍ଞାନ (ଦ୍ଵିତୀୟଭାଗ)

ସ୍ଵାମୀ ସୁଧାନନ୍ଦ ସରସ୍ଵତୀ

ପ୍ରକାଶକ : ବୈଦିକ ପ୍ରକାଶନ,
ଶ୍ରୁତିସଦନ, ସି/୭୩, ସେକ୍ଟର-୧୫,
ରାଉରକେଲା, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ - ୭୬୯୦୦୩
ଚଳଭାଷ : ୮୯୦୮୦୦୫୧୦୫, ୯୮୬୧୩୭୨୦୭୬
E-mail : swamisudhananda@gmail.com
Website : www.shrutinyasa.org

ପ୍ରଚ୍ଛଦ : ଓମ୍ ଗ୍ରାଫିକ୍ସ,
ରସୁଲଗଡ଼, ଭୁବନେଶ୍ଵର-୧୦
ମୁଦ୍ରଣ : ଗ୍ଲୋବାଲ୍ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ,
ଏ/୧୯, ରସୁଲଗଡ଼ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ, ଭୁବନେଶ୍ଵର-୧୦
ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : ଶ୍ରୀବତୀ ଉପାକର୍ମ, ୨୦୧୦
ତୃତୀୟ ପ୍ରକାଶ : ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ୨୦୧୫
ମୂଲ୍ୟ : ଟ. ୨୪.୦୦

SANSKRITI JYNANA (Part -II) by **Swami Sudhananda Saraswati**, Published by **Vaidik Prakashan**, C-73, Sector-15, Rourkela-3, Cover designed by Om Graphics, Rasulgarrh, Printed at Global Printers, A/19, Rasulgarrh Ind. Estate, Bhubaneswar-10.

Third Edition - 2015, Price : ₹ 24/-

© Vaidik Prakashan

ସମର୍ପଣ

ଯାହାଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ବସି ଅନେକ ଦାର୍ଶନିକ ତତ୍ତ୍ୱର ରହସ୍ୟ
ବୁଝିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି,
ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରର ସେହି ପ୍ରଖର ବିଦ୍ୱାନ, ପ୍ରଜ୍ଞାଦୀପ୍ତ ବିଭୂତି
ପୂଜ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ପରିବ୍ରାଜକଙ୍କ
କରକମଳରେ ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର କୃତିଟି କୃତଜ୍ଞ ହୃଦୟରେ ଅର୍ପଣ କରୁଛି ।

— ଶ୍ରୀଧୀନନ୍ଦ ସଚ୍ଚିଦ୍ରାମ

ଏକ ସାର୍ଥକ ସୃଷ୍ଟି

ଅପସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର ବଢ଼ିଚାଲିଥିଲାବେଳେ ସଂସ୍କୃତିର ଜ୍ଞାନ ବିତରଣ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହରେ ଆଗେଇ ଆସିଛନ୍ତି ସ୍ବାମୀ ସୁଧାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ । ‘ସଂସ୍କୃତି ଜ୍ଞାନ’ର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ପାଠକମାନଙ୍କ ଦ୍ବାରା ବିଶେଷ ଆଦୃତି ଲାଭ କଲାପରେ, ଏହାର ଦ୍ବିତୀୟ ଭାଗ ଏବେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ଏ ସଂସାରରେ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସ୍ଥିତି, ଈଶ୍ବରଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି, ତାଙ୍କର ନିନ୍ଦା ଓ ସ୍ତୁତି, କର୍ମଫଳ ଓ ମୁକ୍ତି, ବିଦ୍ୟା-ଅବିଦ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି ବିବିଧ ଜଟିଳ ବିଷୟକୁ ବେଶ୍ ସରଳ, ସାବଲୀଳ ଭଙ୍ଗରେ ଏବଂ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଛଳରେ ସ୍ବାମୀ ସୁଧାନନ୍ଦଜୀ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି । ଅଳ୍ପ ବୟସର ସାଧାରଣ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବିଦ୍ବାନ୍ଙ୍କ ଯାଏଁ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ପାଠକମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧିରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତରୀ ଯେ ବେଶ୍ ସହାୟକ ହେବ, ଏଥିରେ କିଛି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ମୂଳରୁ କହିଛି ଯେ, ଏବେ ଆମେ ଅପସଂସ୍କୃତିର କବଳରେ । ନିଜର ପରମ୍ପରା, ଐତିହ୍ୟ ତଥା ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତିକୁ ପୁରାପୁରି ଭୁଲିଯିବାକୁ ବସିଲୁଣି । ବସ୍ତୁବାଦୀ ତଥା ବୈଷୟିକ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଭାବରେ ଛିନ୍ନମୂଳ ହୋଇ ଉଜାଣି ସୁଅରେ ଆମେ ଭାସି ଚାଲିଛୁ, ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ଭାବରେ । ଆଖି ଆଗରେ କୌଣସି କୁଳକିନାରା ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଏଭଳି ଦୁଃସମୟ ତଥା ଦୁଃସ୍ଥିତି ଭିତର ଦେଇ ଗତି କଲାବେଳେ ଆମକୁ ନିଜର ବାସ୍ତବ ସ୍ଥିତି ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ କରେଇଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସ୍ବାମୀ ସୁଧାନନ୍ଦଜୀ ନିଜର ସାଧନାସିଦ୍ଧ ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ସାରସ୍ବତ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି, ତାହାକୁ

ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ ମୁଁ ସ୍ଵାଗତ କରୁଛି ଏବଂ ଆଶା କରୁଛି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ, ସମାଜକୁ
ସଂସ୍କୃତିସମ୍ପନ୍ନ କରି ଗଢ଼ି ତୋଳିବାରେ ‘ସଂସ୍କୃତିଜ୍ଞାନ’ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତାଙ୍କର
କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକଟି ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ହେବ । କ୍ଷୁଦ୍ର ହେଲେ ହେଁ ଏହା ଏକ ମୂଲ୍ୟବାନ,
ସାର୍ଥକ ସୃଷ୍ଟି ।

ଅଧ୍ୟାପକ ବିଶ୍ଵରଂଜନ

ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରା, ୨୦୧୦

ସଂପାଦକ, ‘ଶବର’

ଭୁବନେଶ୍ଵର

ସୂଚୀ

■ ସମର୍ପଣ	... ୦୩
■ ଏକ ସାର୍ଥକ ସୃଷ୍ଟି	... ୦୫
■ ପ୍ରସ୍ତାବନା	... ୦୯
■ ଲିଶ୍ୱର	... ୧୧
■ ଲିଶ୍ୱର ଭକ୍ତି	... ୨୮
■ କର୍ମ ଓ କର୍ମଫଳ	... ୫୦
■ ବିବିଧ	... ୬୪
■ କାହାକୁ କହନ୍ତି/କ'ଣ ?	... ୮୦

ପ୍ରସ୍ତାବନା

ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତି ହିଁ ବିଶ୍ୱର ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତି, କାରଣ ବିଶ୍ୱର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଆଚାର ସଂହିତା ଅପୌରୁଷେୟ ଜ୍ଞାନ ‘ବେଦ’ ଆଧାରରେ ଏହା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତିକୁ ‘ବିଶ୍ୱବାରା’ କୁହାଯାଇଛି — ‘ସା ପ୍ରଥମା ସଂସ୍କୃତିର୍ବିଶ୍ୱବାରା’ (ୟଜୁଃ. ୭:୧୪) । ଏହା ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱ ପକ୍ଷେ ବରଣୀୟ, ସ୍ୱୀକରଣୀୟ । ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଏହି ସଂସ୍କୃତି ହିଁ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଚାଲିଲା । ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ ଏହାର ଉଦ୍‌ଗମସ୍ଥଳୀ ଏବଂ ପ୍ରଚାର କେନ୍ଦ୍ର ରହିଆସିଛି । ଅତୀତରେ ଏଠାରୁ ହିଁ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱରେ ଏହି ସଂସ୍କୃତିର ସନ୍ଦେଶ ପ୍ରଚାର-ପ୍ରସାର କରାଯାଉଥିଲା । ଭାରତ ଜଗଦ୍‌ଗୁରୁ ଆସନରେ ଆସୀନ ଥିଲା । ଏଣୁ ମହର୍ଷି ମନୁ ଉଦାଉ କଣ୍ଠରେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ — ‘ଏତଦ୍ଦେଶପ୍ରସୂତସ୍ୟ ସକାଶାଦଗ୍ରଜଜ୍ଞନଃ । ସ୍ୱଂ ସ୍ୱଂ ଚରିତ୍ରଂ ଶିକ୍ଷେରନ୍ ପୃଥିବ୍ୟାଂ ସର୍ବମାନବାଃ ॥’ (ମନୁ. ୧:୧୩୯)

ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତି ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ - ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏ ମହାନ ସଂସ୍କୃତିର ଦାୟାଦ ରୂପେ ଆମେ ସ୍ୱୟଂ ନିଜର ସମ୍ମାନ ସଂସ୍କୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କ’ଣ ଜାଣିଛେ, କ’ଣ ଅଛେ, କେଉଁଠି ଅଛେ, ଏ ସଂସ୍କୃତିର କେତେ ଅନୁସରଣ କରୁଛେ ଏହା ବିଚାରଣୀୟ ବିଷୟ । ଯଦି ଆମେ ଆମ ସଂସ୍କୃତି ସହ ପରିଚିତ ନୋହୁଁ, ତେବେ କ’ଣ ଅନୁକରଣ କରିବା ? ଆଜି ଆମ ଛିତି ମେଷପଲରେ ଜନ୍ମରୁ ରହି ଆତ୍ମପରିଚୟ ଅଜ୍ଞାତ ଥିବା ସିଂହ ଶାବକ ସମ । ଆମକୁ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ ହେବ, ଆମେ କେଉଁ ଗୌରବଶାଳୀ ସଂସ୍କୃତିର ଦାୟାଦ ତାହା ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ସ୍ୱ-ସଂସ୍କୃତିକୁ ଜାଣିଲେ ସ୍ୱ-ଅଭିମାନ ଜାଗିବ, ଯଥାର୍ଥ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ପଥ ଉଦ୍ଘୋଷିତ ହେବ, ଗତବ୍ୟ ସ୍ଥଳ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେବ ।

ବେଦ, ବିଶାଳ ବୈଦିକ ବାଢ଼ମୟ ତଥା ମହର୍ଷି ଦୟାନନ୍ଦଙ୍କ ରଚିତ ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ, ରଗ୍‌ବେଦାଦିଭାଷ୍ୟଭୂମିକା, ସଂସ୍କାର ବିଧି, ଆର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଦେଶ୍ୟରତ୍ନମାଳା, ସ୍ବମନ୍ତବ୍ୟାମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ଆଦି ପୁସ୍ତକରେ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତିର ସତ୍ୟ-ଶିବ-ସୁନ୍ଦର ସ୍ବରୂପ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଏ ମହନୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଉଦାତ୍ତ ସ୍ବରୂପର ଅବବୋଧ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ‘ସଂସ୍କୃତି ଜ୍ଞାନ’ର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପରେ ଏବେ ଦ୍ବିତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ପ୍ରଥମ ଭାଗର ପାଠକୀୟ ଆଦୃତି, ଆଗ୍ରହ ଏ ଦ୍ବିତୀୟ ଭାଗର ରଚନା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହ ଓ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଛି ।

ଏହି ପୁସ୍ତକ ରଚନାରେ ଯେଉଁ ସବୁ ବିଦ୍ବାନଙ୍କ ସହସଙ୍ଗରୁ ଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନର ଉପଯୋଗ କରାଯାଇଛି, ଯେଉଁ ସବୁ ପୁସ୍ତକର ସହାୟତା ନିଆଯାଇଛି, ସେ ସମସ୍ତ ବୈଦିକ ବିଦ୍ବାନ୍, ଲେଖକଙ୍କୁ ଗଭୀର କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି । ଗୁଜରାଟର ରୋଜଡ଼ସ୍ଥିତ ଦର୍ଶନ ଯୋଗ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ପୂଜ୍ୟ ସ୍ବାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ପରିବ୍ରାଜକ ସ୍ବ ବ୍ୟସ୍ତବହୁଳ ଜୀବନରୁ ସମୟ ଦେଇ ଏହି ପୁସ୍ତକର ଅନେକାଂଶ ଶୁଣି ଆବଶ୍ୟକ ସଂଶୋଧନ ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟୁପଯୋଗୀ ପରାମର୍ଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଚିରକୃତଜ୍ଞ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଖୋଲାହୋଇଥିବା ଅପସଂସ୍କୃତି ବିପତ୍ତିର କୃତ୍ରିମ ଆଲୁଅରେ ହୀରାଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟିକରୁଥିବା କାତଖଣ୍ଡର ଝଟକ ଭିତରେ ଲୁଚି ଯାଇଥିବା ସଂସ୍କୃତିର ହୀରା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜାଗରୁକତା ଉତ୍ପନ୍ନରେ ଏ ପୁସ୍ତକଟି ଯତ୍ନକ୍ଷିତ ସହାୟକ ହେବ ବୋଲି ଆଶା ।

ସୁଧାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ

ଶ୍ରୁତିସଦନ, ରାଉରକେଲା

ଈଶ୍ଵର

୧. ପ୍ର - ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମରେ ସବୁଠୁ ମହତ୍ତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ କରଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ?
ଉ - ଦୁର୍ଲଭ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ସର୍ବାଧିକ ମହତ୍ତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ କରଣୀୟ କର୍ମ ହେଲା ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଯଥାର୍ଥତଃ ଜାଣିବା ଓ ତାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର (ଅନୁଭୂତି) କରିବା ।
୨. ପ୍ର - ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଜାଣିବା ପରେ ଯୋଗୀକୁ କ'ଣ ଅନୁଭବ ହୁଏ ?
ଉ - ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଜାଣିବା ପରେ ଯୋଗୀକୁ ଏ ଅନୁଭବ ହୁଏ ଯେ ଯାହା ଜାଣିବାର ଥିଲା ତାହା ଜାଣିଗଲି, ଯାହା ପାଇବା କଥା ତାହା ପାଇଗଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ (ଆମୋନ୍ନତି ପାଇଁ) କିଛି ବି ଜାଣିବା ବା ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାକୁ ବାକି ନାହିଁ ।
୩. ପ୍ର - ଈଶ୍ଵର କିଏ ?
ଉ - ଈଶ୍ଵର ଏକ ଚେତନ ପଦାର୍ଥ । ଈଶ୍ଵର ସଜ୍ଜିବାନନ୍ଦସ୍ଵରୂପ, ନିରାକାର, ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ, ନ୍ୟାୟକାରୀ, ଦୟାଳୁ, ଅଜନ୍ମା, ଅନନ୍ତ, ନିର୍ବିକାର, ଅନାଦି, ଅନୁପମ, ସର୍ବାଧାର, ସର୍ବେଶ୍ଵର, ସର୍ବବ୍ୟାପକ, ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ, ଅଜର, ଅମର, ଅଭୟ, ନିତ୍ୟ, ପବିତ୍ର ଓ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ।
୪. ପ୍ର - ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଆଉ କ'ଣ ବିଶେଷତ୍ଵ ଅଛି ?
ଉ - ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ବିଶେଷତ୍ଵ ହେଲା ଯେ ସେ ସର୍ବଜ୍ଞ । ସେ ସର୍ବଦା ନିଜ ଆନନ୍ଦରେ ମଗ୍ନ ରହିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କଠାରେ କୌଣସି ନ୍ୟୁନତା ନାହିଁ । ଏଣୁ ସେ ଅକାମ, ତାଙ୍କୁ ନିଜପାଇଁ କୌଣସି ଭୌତିକ

ପଦାର୍ଥର ଆବଶ୍ୟକତା ହୋଇନଥାଏ । ତାଙ୍କଠାରେ କୌଣସି
ଦୋଷ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଗୁଣ, କର୍ମ, ସ୍ୱଭାବ ସତ୍ୟ ଓ ଶୁଦ୍ଧ ।

୫. ପ୍ର - ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ରୂପ, ଆକାର, ରଙ୍ଗ, ଓଜନ ଆଦି କ'ଣ ?

ଉ - ରୂପ, ଆକାର, ରଙ୍ଗ, ଓଜନ ଆଦି ଗୁଣ ପ୍ରକୃତିରୁ ନିର୍ମିତ ଜଡ଼
ପଦାର୍ଥର ଥାଏ । ଚେତନ ପଦାର୍ଥର ଏସବୁ ଗୁଣ ନଥାଏ ।
ଈଶ୍ୱର ଚେତନ ତତ୍ତ୍ୱ । ସୁତରାଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ରୂପ, ଆକାର,
ରଙ୍ଗ, ଓଜନ ଆଦି ନାହିଁ ।

୬. ପ୍ର - କ'ଣ କେବେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅଭାବ ହୋଇଥାଏ ?

ଉ - ନା । ଈଶ୍ୱର ସଦା ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଆନ୍ତି । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅଭାବ
(ବିନାଶ) କେବେ ବି ହୋଇନଥାଏ । ସେ ନିତ୍ୟ ଅଚଳି ।
ପ୍ରଳୟରେ ତ ସଂସାର ସମାପ୍ତ ହୋଇଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସଂସାର ସ୍ୱ
କାରଣ ପ୍ରକୃତିରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ
ବି ଈଶ୍ୱର ସ୍ୱ ଅବିନାଶୀ ସ୍ୱରୂପରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଆନ୍ତି ।

୭. ପ୍ର - ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ?

ଉ - ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥର ସତ୍ତା ଅଛି ; କିନ୍ତୁ ତା'ର ନିମିତ୍ତ କାରଣ,
ଉପାଦାନ କାରଣ ଓ ସାଧାରଣ କାରଣ — ଏ ତିନି କାରଣ
ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇନାହିଁ ତାହାକୁ ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ
କୁହାଯାଏ । ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବିନାଶ ରହିତ ସଦା ବିଦ୍ୟମାନ ପଦାର୍ଥକୁ
ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ କହନ୍ତି ।

୮. ପ୍ର - ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ କେତୋଟି ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ତିନୋଟି — ଈଶ୍ୱର, ଜୀବ ଓ ପ୍ରକୃତି । ଏଗୁଡ଼ିକ
ଅନାଦି ଓ ଅନନ୍ତ ।

୯. ପ୍ର - ଈଶ୍ବର, ଜୀବ ଓ ପ୍ରକୃତି କ'ଣ ସମାନ ରୂପେ ଅନାଦି ଓ ଅନନ୍ତ ?

ଉ - ନା । ଈଶ୍ବର, ଜୀବ ଓ ପ୍ରକୃତିର ଅନାଦିତ୍ବ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଅଛି ଏବଂ ଏ ତିନୋଟିର ଅନନ୍ତତା ମଧ୍ୟରେ ବି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି । ଈଶ୍ବର ଦେଶ ଓ କାଳ ଉଭୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନାଦି ଓ ଅନନ୍ତ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଜୀବ ଓ ପ୍ରକୃତି କେବଳ କାଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନାଦି ଓ ଅନନ୍ତ, ଦେଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନାଦି ଓ ଅନନ୍ତ ନୁହନ୍ତି ।

୧୦. ପ୍ର - ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ସର୍ବଦା ଏକା ଭଳି ରହିଥାଏ ନା ସେଥିରେ ହ୍ରାସ-ବୃଦ୍ଧି ଘଟୁଥାଏ ? କାହିଁକି ?

ଉ - କୌଣସି ଜାଣିନଥିବା ବିଷୟକୁ ଜାଣିଲେ ଜ୍ଞାନରେ ବୃଦ୍ଧି ଘଟେ । ଈଶ୍ବର ସର୍ବଜ୍ଞ, ସବୁ ଜାଣନ୍ତି । ଏଣୁ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଜ୍ଞାନର ସୀମା ବାହାରେ ଆଉ କିଛି ବି ନଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧିର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଦ୍ଵିତୀୟ କଥା ହେଲା ଯେ ବିସ୍ମୃତି ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ଜାଣିଥିବା ବିଷୟ ଭୁଲିଗଲେ ଜ୍ଞାନ ହ୍ରାସ ପାଏ । ବିସ୍ମୃତି ମାନସିକ ଦୁର୍ବଳତାର ଚିହ୍ନ । କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ବର ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଦୁର୍ବଳ ନୁହନ୍ତି । ଏଣୁ ତାଙ୍କର କିଛି ବି ବିସ୍ମୃତି ହୁଏନି, ଜ୍ଞାନ କୌଣସି ସମୟରେ ହ୍ରାସ ପାଏ ନାହିଁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ହେଲା ଯେ ଈଶ୍ବର ଏକରସ । ସଦା ସର୍ବଜ୍ଞ । ଏଣୁ ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ କେବେ ବି ହ୍ରାସ ପାଏ ନାହିଁ କି ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ନାହିଁ ।

୧୧. ପ୍ର - ଈଶ୍ବର ଶରୀରଧାରୀ ସାକାର ନୁହଁନ୍ତି କାହିଁକି ? କ'ଣ ଈଶ୍ବର ନିରାକାର ହେବା ଜରୁରୀ ?

ଉ - ଯଦି ଈଶ୍ବର ଶରୀରଧାରୀ ସାକାର ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଏକଦେଶୀ ହୋଇଯିବେ । ଆଉ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହୋଇ ରହିବେ ନାହିଁ । ସେ ଯେଉଁ ଆକାରର ଶରୀର ଧାରଣ କରିଥିବେ, ସେହି

ଆକାର ବାହାରେ ତାଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ବ ରହିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଈଶ୍ବର ଶରୀରଧାରୀ ସାକାର ନୁହନ୍ତି । ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହୋଇ ରହିବା ପାଇଁ ସେ ଶରୀରରହିତ, ନିରାକାର ହୋଇ ରହିବା ଜରୁରୀ ।

୧୨.ପ୍ର - ଯଦି ଈଶ୍ବର ଏକଦେଶୀ ହୋଇଯାନ୍ତି ତେବେ ଅସୁବିଧା କ'ଣ ?

ଉ - ଯଦି ଈଶ୍ବର ଏକଦେଶୀ ହୋଇଯାନ୍ତି ତେବେ ସେ ସଂସାରରେ ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପକ ହୋଇରହିବେ ନାହିଁ । ସର୍ବବ୍ୟାପକ ନ ହେଲେ ସେ ଏକ ସମୟରେ ସଂସାରରେ ସର୍ବତ୍ର କ୍ରିୟା କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସମଗ୍ର ସଂସାରର ସୃଷ୍ଟି-ସ୍ଥିତି-ପ୍ରଳୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଦ୍ବିତୀୟରେ, ସର୍ବବ୍ୟାପକ ନ ହୋଇ ଏକଦେଶୀ ହେଲେ ସେ ସର୍ବଜ୍ଞ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ, ସଂସାରରେ ସର୍ବତ୍ର ଜୀବମାନେ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କରୁଥିବା କର୍ମସବୁକୁ ଦେଖିପାରିବେ ନାହିଁ, ଜାଣିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଯଥାର୍ଥ ରୂପେ କର୍ମଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ନ୍ୟାୟକାରୀ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଈଶ୍ବର ନିରାକାର ହେଲେ ହିଁ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହୋଇପାରିବେ ଏବଂ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହେଲେ ହିଁ ଯଥାର୍ଥତଃ ସେ ସମଗ୍ର ସଂସାରର ଅଧିପତି, ଈଶ୍ବର ପଦବୀତ୍ୟ ହୋଇପାରିବେ, ପ୍ରତି ଅଣୁ-ପରମାଣୁ ଉପରେ ତାଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରହିପାରିବ । ନତେଡ଼ ନୁହେଁ ।

୧୩.ପ୍ର - ଈଶ୍ବର ଶରୀର ଧାରଣ କରିବାରେ ଅନ୍ୟ କ'ଣ ଆପତ୍ତି ଅଛି ?

ଉ - ଯଦି ଈଶ୍ବର ଶରୀର ଧାରଣ କରନ୍ତି ତେବେ ସେ ସୀମିତ ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଯିବେ, ଆଉ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନୁ ହୋଇ ରହିବେ ନାହିଁ; କାରଣ ପରିମିତ ବସ୍ତୁର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବ ବି ପରିମିତ ହୋଇଥାଏ । ସେ ଦେଶ ସାଙ୍ଗକୁ କାଳର ସୀମାରେ ବି ଆବଦ୍ଧ

ହୋଇଯିବେ । ଶରୀର ଧାରଣ କଲେ ସେ କ୍ଷୁଧା-ତୃଷ୍ଣା, ରୋଗ-
ବ୍ୟାଧି, ଦୁଃଖ-ଶୋକ ଆଦିରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଯିବେ । ସେ
ଆଉ ଆନନ୍ଦସ୍ୱରୂପ ହୋଇ ରହିପାରିବେ ନାହିଁ ।

୧୪.ପ୍ର - କ'ଣ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସୁଖ ଓ ସାଂସାରିକ ପଦାର୍ଥର ସୁଖ ଏକା ?

ଉ - ନା । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସୁଖ ଓ ସାଂସାରିକ ପଦାର୍ଥର ସୁଖ ମଧ୍ୟରେ
ବହୁତ ପ୍ରଭେଦ ଅଛି । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆନନ୍ଦ ସ୍ଥାୟୀ, ଦୁଃଖରହିତ ଓ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୃପ୍ତିଦାୟକ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ସାଂସାରିକ ପଦାର୍ଥର
ସୁଖ କ୍ଷଣିକ, ଦୁଃଖମିଶ୍ରିତ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ସୁଖ ନିରନ୍ତର
ଭୋଗ କଲେ ବିରକ୍ତିକର ।

୧୫.ପ୍ର - ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ?

ଉ - ଯାହାଙ୍କଠାରେ ନିଜର ସମସ୍ତ କରଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାର
ସକଳ ଶକ୍ତି ରହିଛି, ତାଙ୍କୁ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ କୁହାଯାଏ ।
ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ର ଅର୍ଥ ହେଲା ଅନ୍ୟର ସହାୟତା ବିନା ନିଜର
ସମସ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ କରଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ସତ୍ତା ।

୧୬.ପ୍ର - ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ କିଏ ?

ଉ - ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ନିଜର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସକଳ ସାମର୍ଥ୍ୟ
ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବାରୁ କେବଳ ଈଶ୍ୱର ହିଁ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ।

୧୭.ପ୍ର - ଈଶ୍ୱର ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ କିପରି ?

ଉ - ଈଶ୍ୱର ନିଜର ସମସ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି
କରିବା, ସୃଷ୍ଟିର ପାଳନ କରିବା, ଯଥା ସମୟରେ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରକଳ୍ପ
କରିବା, ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ କର୍ମାନୁସାରେ ଫଳ ଦେବା

ଆଦି କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରିବାରେ ଅନ୍ୟ କାହାରି ସହାୟତା ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏସବୁ କାମ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କାହାର ସହାୟତାର ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ପଡ଼େନି । ଏସବୁ ସେ ନିଜ ଅନନ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବଳରେ କରିନିଅନ୍ତି । ଏପରି ଭାବେ ଈଶ୍ବର ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ।

୧୮.ପ୍ର - କ'ଣ ଈଶ୍ବର ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ସବୁକିଛି କରିପାରନ୍ତି ?

ଉ - ନା । ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବ ସତ୍ୟ ଅଟେ, ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଯଥାର୍ଥ, ଉଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଭାବନା ହିଁ ସର୍ବଦା ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ ଏବଂ କୌଣସି ଭୁଲ୍, ଅନୁଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଜାଗ୍ରତ ହିଁ ହୁଏନି । ତେଣୁ ସେ ନିଜ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବର ବିପରୀତ କିଛି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଚୋରୀ-ବ୍ୟଭିଚାରାଦି ପାପାଚରଣ, ନିଜକୁ ମାରି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ, ଦୁଇଟି, ତିନିଟି କି ତତୋଽଧିକ ଈଶ୍ବର ତିଆରି କରିବା, ସର୍ବବ୍ୟାପକତା ଛାଡ଼ି ଏକଦେଶୀ ହେବା, ସର୍ବଜ୍ଞତା ଛାଡ଼ି ମୂର୍ଖ ହେବା ଆଦି ସ୍ବ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବ ବିରୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦ୍ବାରା ସମ୍ଭବ ହିଁ ନୁହେଁ । କାରଣ ବିନା କାର୍ଯ୍ୟ, ଅଭାବରୁ ଭାବର ଉତ୍ପତ୍ତି ଭଳି ନିୟମବିରୁଦ୍ଧ (ସ୍ବ ଶାଶ୍ବତ ନିୟମର ବିରୁଦ୍ଧ) କାର୍ଯ୍ୟ ସେ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

୧୯.ପ୍ର - କ'ଣ ଈଶ୍ବର ବି ନିୟମର ଅଧୀନ ?

ଉ - ଈଶ୍ବର ଜଗତର ନିୟନ୍ତ୍ରା । ଯେପରି ସେ ସକଳ ଜୀବ ଓ ଜଡ଼ ଜଗତକୁ ନିୟମରେ ରଖନ୍ତି, ସେହିପରି ନିଜେ ବି ନିଜ ସତ୍ୟ, ଶାଶ୍ବତ ନିୟମରେ ରହନ୍ତି ।

୨୦.ପ୍ର - ଯଦି ଇଶ୍ଵର ନିୟମରେ ଚାଲନ୍ତି, ତେବେ ତ ସେ ପରାଧୀନ । ସେ ସ୍ଵାଧୀନ, ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର କିପରି ?

ଉ - ଅନ୍ୟର ନିୟମର ଅଧୀନ ହେବାକୁ ପରାଧୀନତା କୁହାଯାଏ । ସ୍ଵ ବା ନିଜ କୃତ ନିୟମରେ ଚଳିବା ହିଁ ତ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରତା (ନିଜ ତନ୍ତ୍ର ବା ନିୟମ-ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ରହିବା) ଅଟେ । ନିଜ ନିୟମକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରତା ନୁହେଁ । ସ୍ଵ ଶାଶ୍ଵତ, ସତ୍ୟ ନିୟମର ପାଳକ ହୋଇଥିବାରୁ ଇଶ୍ଵର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର, ସ୍ଵାଧୀନ ।

୨୧.ପ୍ର - ଇଶ୍ଵର ସ୍ଵ ଶାଶ୍ଵତ ନିୟମର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରନ୍ତି ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଉ - କୌଣସି ବି ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ଵାରା ମୁଖ୍ୟତଃ ୩ଟି ସ୍ଥିତିରେ ନିୟମର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ହୋଇଥାଏ — ୧. ସ୍ମୃତିଶକ୍ତି ଦୁର୍ବଳ ବା ବିସ୍ମୃତି ହେଲେ, ୨. ନିୟମ ପାଳନ ପାଇଁ ଅସମର୍ଥ ହେଲେ, ୩. ଜାଣିଶୁଣି ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କଲେ ।

ଇଶ୍ଵର ସର୍ବଜ୍ଞ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ବିସ୍ମୃତିର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ । ଇଶ୍ଵର ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ । ଏଣୁ ଅସମର୍ଥ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ହେବା ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ବାକି ରହିଲା ଜାଣିଶୁଣି ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା କଥା । ଏହା କଲେ ଉଚ୍ଛ୍ଵେଜ୍ଞତା ଆଦି ଅନେକ ଅସୁବିଧା ହେବ । ତା’ ଛଡ଼ା ମନୁଷ୍ୟ ଜାଣିଶୁଣି ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିଥାଏ, କାରଣ ସେଥିରେ ତା’ର କିଛି ପ୍ରୟୋଜନ ନିହିତ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା ପାଇଁ ଇଶ୍ଵରଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଇଶ୍ଵର ସ୍ଵ ଶାଶ୍ଵତ ନିୟମର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

୨୨.ପ୍ର - ଇଶ୍ଵର ସ୍ଵ ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବାରେ ଅସୁବିଧା କ’ଣ ?

ଉ - ଇଶ୍ଵର ସର୍ବଜ୍ଞ । ତାଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ଵଭାବ ସତ୍ୟ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ

ଦ୍ଵାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନିୟମ (ସ୍ଵୟଂ ଇଶ୍ଵରଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନିୟମ, ଜୀବ ଓ ଜଡ଼ ଜଗତ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନିୟମ) ଯଥାର୍ଥ, ଉଚିତ, ହିତକାରୀ, ନିର୍ଭ୍ରାନ୍ତ, ତୁଚ୍ଛିତହିତ ଅର୍ଥାତ୍ ସେଥିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ନ୍ୟୁନତା ନାହିଁ । ଏଣୁ ଏପରି ନିୟମର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରିବା, ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବାର ଅର୍ଥ ଭୁଲ୍ କାମ କରିବା । ଇଶ୍ଵର ତ ସତ୍ୟସ୍ଵରୂପ, ମିଥ୍ୟାଚାରୀ ନୁହନ୍ତି । ସେ ଭୁଲ୍ କାମ କରିବେ ବା କିପରି ? ଆମେ ସଂସାରରେ ଦେଖୁ ଯେ ମହତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସଂସାରର ଉତ୍ତମ, ସର୍ବହିତକାରୀ ନିୟମର ପାଳନ କରନ୍ତି, ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ନିୟମପାଳନ ମହାନତାର ଲକ୍ଷଣ ଏବଂ ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କରିବା, ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା ନିକୃଷ୍ଟତା, ଉଚ୍ଛ୍ଵେଷ୍ଟତା, ସ୍ଵେଚ୍ଛାଚାରିତା, ବିଶୃଙ୍ଖଳିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵର ଚିହ୍ନ । ଇଶ୍ଵର ତ ସବୁଠୁ ମହାନ । ସେ ଉଚ୍ଛ୍ଵେଷ୍ଟ, ସ୍ଵେଚ୍ଛାଚାରୀ, ବିଶୃଙ୍ଖଳ ନୁହନ୍ତି । ସେ ସତ୍ୟ, ଉତ୍ତମ ନିୟମର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବେ ବା କିପରି ? ନିଜେ ନିୟମ ତିଆରି କରି ନିଜେ ହିଁ ପାଳନ ନକରି ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କରୁଥିବା ଲୋକକୁ ସମାଜରେ ଖରାପ ଲୋକ କୁହାଯାଏ । ଇଶ୍ଵର ଯଥାର୍ଥ, ଉତ୍ତମ ନିୟମ ନିଜେ ପ୍ରଣୟନ କରି ଯଦି ନିଜେ ହିଁ ଭାଙ୍ଗନ୍ତି ତେବେ ସେ ଜୀବମାନଙ୍କ ଆଗରେ କି ଆଦର୍ଶ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବେ ? ଜୀବମାନେ କ'ଣ ଶିଖିବେ ତାଙ୍କଠାରୁ ? ଇଶ୍ଵରଙ୍କ ଏ ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଆଦର୍ଶ କରି ଜୀବମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସର୍ବତ୍ର ଅରାଜକତା ହିଁ ଅରାଜକତା ବ୍ୟାପୀଯିବ । ସଂସାରରେ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ନାମ ହିଁ ରହିବ ନାହିଁ । ଯଦି ଇଶ୍ଵର ନିଜେ ହିଁ ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରନ୍ତି ତେବେ ସେ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ନିୟମ ଭଙ୍ଗର ଦଣ୍ଡ ଦେବାର ଅଧିକାରୀ ହିଁ ହେବେ ନାହିଁ । ଇଶ୍ଵର ସ୍ଵ ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କଲେ ଅସୁବିଧା ହିଁ ଅସୁବିଧା,

ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ହିଁ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ । ତେଣୁ ଈଶ୍ବର ସ୍ବ ଶାଶ୍ବତ
ନିୟମର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ ।

୨୩.ପ୍ର - ତେବେ କ’ଣ ଈଶ୍ବର ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ବା ଯାହା ଚାହିଁବେ
ତାହା କରିପାରିବେ ନାହିଁ ?

ଉ - ଈଶ୍ବରଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ‘ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା’ର ଅର୍ଥ ଠିକ୍ ରୂପେ ନ
ବୁଝିବାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଭ୍ରାନ୍ତି ହୋଇଥାଏ । ଜୀବ ଅନ୍ଧଜ୍ଞ ।
ତା’ର ଅନେକ ନ୍ୟୁନତା ଅଛି । ଏଣୁ ନ୍ୟୁନତା ପୂରଣ ପାଇଁ
ଆବଶ୍ୟକତା ବି ରହିଛି । ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ପାଇଁ ସେ ଅନେକ
ଇଚ୍ଛା ପୋଷଣ କରେ । ଅନ୍ଧଜ୍ଞତା ହେତୁ ତା’ ଭିତରେ ଅନେକ
ଭୁଲ୍ ଇଚ୍ଛା ବି ଥାଏ । ରାଗ-ଦ୍ବେଷର ସଂସ୍କାର ତା’
ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଥିବାରୁ ଅନେକ ଅନୁଚିତ ଇଚ୍ଛା ବି ତା’ ମନରେ
ଉଦୟ ହୁଏ । ଏଣୁ ଜୀବାତ୍ମାର ‘ଯାହା ଇଚ୍ଛା’ କହିଲେ ସେ
ଭିତରେ ଉଚିତ ଓ ଅନୁଚିତ ଏ ଉଭୟ ପ୍ରକାର ଇଚ୍ଛା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।
କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ବର ତ ସର୍ବଜ୍ଞ, ସର୍ବସ୍ବାମୀ । ତାଙ୍କର କୌଣସି ନ୍ୟୁନତା
ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆବଶ୍ୟକତା ବି ନାହିଁ । ଈଶ୍ବର ରାଗ-ଦ୍ବେଷ
ରହିତ । ତାଙ୍କର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବ ଶୁଦ୍ଧ, ସତ୍ୟ । ତେଣୁ
ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଯାହା ବି ଇଚ୍ଛା ସେସବୁ ସତ୍ୟ, ଉଚିତ, ଶୁଦ୍ଧ । ତାଙ୍କ
ଭିତରେ ଅନୁଚିତ, ଭୁଲ୍ ଇଚ୍ଛା ଜାଗ୍ରତ ବି ହୁଏ ନାହିଁ । ସେ
କେବେ ବି କିଛି ବି ଅନୁଚିତ ଚାହାଁନ୍ତି ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ‘ଈଶ୍ବର
ଯାହା ଚାହାଁନ୍ତି’ କଥାଟି ଅର୍ଥ ବି ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସତ୍ୟ ଓ ଶାଶ୍ବତ
କାମନା ହିଁ ଅଟେ, ଯାହାର ଅନୁସାରେ କି ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସକଳ
କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ସଂସାରରେ ଲୋକଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ

‘ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା’ର ଅର୍ଥ ଉଚିତ-ଅନୁଚିତ, ଉତ୍କୃଷ୍ଟ-ନିକୃଷ୍ଟ, ଭଲ-ମନ୍ଦ ଉଭୟ ପ୍ରକାର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି ବୁଝାଯାଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଇଶ୍ବର ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କରିପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ସାଧାରଣତଃ କହିଦିଆଯାଏ । ବାସ୍ତବିକ ସ୍ଥିତି ହେଲା ଯେ ଇଶ୍ବର ଠିକ୍, ଉଚିତ, ଯଥାର୍ଥ ହିଁ ଚାହାଁନ୍ତି ଓ ତାହା ହିଁ କରନ୍ତି ।

୨୪.ପ୍ର - ଇଶ୍ବର ନ୍ୟାୟକାରୀ କିପରି ?

ଉ - ନ୍ୟାୟର ଅର୍ଥ ଯିଏ ଯେପରି କର୍ମ କରେ, ତାକୁ ସେପରି ଫଳ ଦେବା । ଇଶ୍ବର ଜୀବମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ କର୍ମାନୁସାରେ ଶୁଭ-ଅଶୁଭ ଫଳ ଦିଅନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଭକର୍ମର ଫଳ ଭାବେ ସୁଖ ରୂପକ ପୁରସ୍କାର ଏବଂ ଅଶୁଭ କର୍ମର ଫଳ ଦୁଃଖ ରୂପକ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । ଏଣୁ ଇଶ୍ବର ନ୍ୟାୟକାରୀ ।

୨୫.ପ୍ର - ଯଦି ଇଶ୍ବର ନ୍ୟାୟକାରୀ ତେବେ କାହାକୁ ଅନ୍ଧ, ମୂକ, ଛୋଟା, କେମ୍ପା, ଗରୀବ, ନିର୍ବଳ, ବୁଦ୍ଧିହୀନ ଏବଂ ଆଉ କାହାକୁ ସୁନ୍ଦର, ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ, ଧନବାନ୍, ବଳବାନ୍, ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ କାହିଁକି କରନ୍ତି ?

ଉ - ଇଶ୍ବର ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ କାହାକୁ ଭଲ କି ଖରାପ ଫଳ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବରଂ ଜୀବଙ୍କ କର୍ମ ଅନୁସାରେ ହିଁ ଯଥାଯଥ ଭାବେ ଫଳ ଦିଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ ଯେପରି ଶୁଭ-ଅଶୁଭ କର୍ମ କରିଛନ୍ତି ତଦନୁସାରେ ଇଶ୍ବର ସେମାନଙ୍କୁ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଫଳ ଦିଅନ୍ତି ।

୨୬.ପ୍ର - କ’ଣ ଇଶ୍ବର ନ୍ୟାୟକାରୀ ଓ ଦୟାଳୁ ଉଭୟ ଅଟନ୍ତି ?

ଉ - ହଁ । ଇଶ୍ବର ନ୍ୟାୟକାରୀ ଓ ଦୟାଳୁ ଉଭୟ ଅଟନ୍ତି ।

୨୭.ପ୍ର - ଇଶ୍ବର ଯଦି ନ୍ୟାୟକରିବେ ତେବେ ତ ଦୋଷୀକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ

ହେବ । ଯଦି ଲକ୍ଷ୍ମର ଦୟାକୁ ହେବେ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୋଷୀକୁ ଦଣ୍ଡ ନ ଦେଇ ଛାଡ଼ିଦେବେ ତେବେ ତ ଅନ୍ୟାୟୀ ହୋଇଯିବେ । ଏଣୁ ଉଭୟ କିପରି ହେବେ ?

ଉ - ଆମେ ଜାଣୁ ଯେ ଦୋଷୀକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ହେଉଛି ନ୍ୟାୟ । ଅନ୍ୟକୁ ଦୁଃଖରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାର ନାମ ଦୟା । ନ୍ୟାୟ ଓ ଦୟା ଉଭୟ କର୍ମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏକା — ଜୀବର କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରିବା, ତାକୁ ସୁଖୀ କରିବା । ସୁଖରେ ରହିବାର ଉପାୟ ହେଲା ଭଲ କାମ କରିବା ଓ ଖରାପ କାମରୁ ଦୂରେଇ ରହିବା । କାହିଁକିନା ଦୋଷ କଲେ ଦଣ୍ଡ ମିଳେ । ଏଣୁ ଦଣ୍ଡରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଦୋଷରୁ ଦୂରେଇ ରହିବା ଜରୁରୀ । ଦୋଷରୁ ଦୂରେଇ ରହିବାକୁ ହେଲେ ଦୋଷ କରିବା ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ମନରୁ ଦୂର କରିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ଦୋଷୀ ଭିତରେ ଥିବା ଦୋଷ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ତା’ଠାରୁ ଦୂର କରିବା ହିଁ ତା’ ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତ ଦୟା । ଲକ୍ଷ୍ମର ଦୋଷୀକୁ ଉଚିତ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ଦୋଷୀ ପ୍ରତି ନ୍ୟାୟ । ଲକ୍ଷ୍ମର ଦୋଷୀକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ମାଧ୍ୟମରେ ତା’ର ଦୋଷ କରିବା ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଦୂର କରିବାର ଉପାୟ କରନ୍ତି, ତାକୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ପାପ କରିବାରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବାର ପ୍ରୟତ୍ନ କରନ୍ତି । ଏହା ଦୋଷୀ ପ୍ରତି ଦୟା ଅଟେ । ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଛାଡ଼ି ନ ଦେଇ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ତା’ ଦୁଷ୍ଟତାରୁ ଅନ୍ୟ ଲକ୍ଷ-ଲକ୍ଷ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା ଅଟେ । ଏଣୁ ଲକ୍ଷ୍ମର ନ୍ୟାୟକାରୀ ଓ ଦୟାକୁ ଉଭୟ ଅଟନ୍ତି ।

୨୮.ପ୍ର - କ’ଣ ଲକ୍ଷ୍ମର ପାପକୁ କ୍ଷମା କରନ୍ତି ?

ଉ - ନା । ଲକ୍ଷ୍ମର କୌଣସି ସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ପାପକୁ କ୍ଷମା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚିତ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି ।

୨୯.ପ୍ର - ଈଶ୍ବର ପାପ କ୍ଷମା କରନ୍ତି ନାହିଁ କାହିଁକି ? କ୍ଷମା କରିଦେଲେ କ'ଣ ହାନି ?

ଉ - ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ବଭାବ ହେଲା ଯେ ସେ ପାପକୁ ଭୟ କରେନି, ଦଣ୍ଡକୁ ଭୟ କରେ । ଈଶ୍ବର ଯଦି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପାପ କ୍ଷମା କରନ୍ତି, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପାପ କରିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ବଢ଼ିଯିବ । କ୍ଷମା ତ ମିଳିଯିବ ଭାବି ସେମାନେ ନିର୍ଭୟତା ଓ ଉତ୍ସାହର ସହ ବାରମ୍ବାର ପାପ କରିଚାଲିଥିବେ ଓ କ୍ଷମା ମାଗି ଚାଲିଥିବେ । ଏତଦ୍ବାରା ସଂସାରରେ ପାପ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ଏବଂ ଏସବୁ ପାପବୃଦ୍ଧିର ଦୋଷ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପରକୁ ଯିବ । ଏଣୁ ଈଶ୍ବର ପାପ କ୍ଷମା କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଯଥାବଦ୍ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି ।

୩୦.ପ୍ର - ଈଶ୍ବର କାହା କାହାର ସ୍ବାମୀ ?

ଉ - ଈଶ୍ବର ପ୍ରକୃତି, ଜୀବ, ସଂସାର ଓ ମୋକ୍ଷର ସ୍ବାମୀ ।

୩୧.ପ୍ର - କ'ଣ ଈଶ୍ବର ଏ ସଂସାର ବାହାରେ ବି ଅଛନ୍ତି ?

ଉ - ହଁ, ଅଛନ୍ତି । ଅଧିକନ୍ତୁ ଈଶ୍ବର ଏତେ ମହାନ (ବିରାଟ) ଯେ ଏ ସାରା ସଂସାର ତ ତାଙ୍କ ଆଗରେ (ତୁଳନାରେ) ନଗଣ୍ୟ । ବରଗଛ ତୁଳନାରେ ଗଛରେ ଥିବା ପକ୍ଷୀବସା ଯେପରି, ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଆଗରେ ସଂସାର ସେପରି ଛୋଟ ।

୩୨.ପ୍ର - ଈଶ୍ବର ସର୍ବବ୍ୟାପକ । ତେବେ କ'ଣ କାଗଜ ଜଳିବା, ଲୁଗା ଚିରିବା, ଖାଦ୍ୟ ଚୋବାଇବା, କାଠ କାଟିବା, ଲୁହା ବାଡ଼େଇବା ଦ୍ବାରା ସେ ବି ଜଳନ୍ତି, ଚିରିଯାନ୍ତି, ଚୋବାଇ ହୁଅନ୍ତି, କଟିଯାଆନ୍ତି, ପିଟିହୁଅନ୍ତି ?

ଉ - ନା । ଜଡ଼ ବସ୍ତୁ ଜଳିଥାଏ, ଚିରିଯାଏ, ଚୋବାଇ ହୁଏ, କଟିଯାଏ ଇତ୍ୟାଦି । ଚେତନ ବସ୍ତୁ ଏସବୁ ହୋଇନଥାଏ । ଈଶ୍ବର ଜଡ଼ ନୁହନ୍ତି, ଚେତନ । ତେଣୁ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏସବୁ

ଜଳିବା, ଫାଟିବା, କଟିବା ଆଦିର ତାଙ୍କ ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

୩୩.ପ୍ର - ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ଇଟା ଅଛି, ସେ ସ୍ଥାନରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଇଟା ରହିପାରେ ନାହିଁ । ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରକୃତି ଓ ଜୀବ ବି ଅଛନ୍ତି । ତେବେ ଈଶ୍ବର ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହେଲେ ପ୍ରକୃତି ଓ ଜୀବଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ କିପରି ରହନ୍ତି ?

ଉ - ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥାଏ । ଏଣୁ ଗୋଟିଏ ଇଟା ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଇଟା ରହିପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥରେ ବି ସ୍ଥୂଳ ମଧ୍ୟରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରହିଯାଏ । ଯେପରିକି ଲୁହାରେ ଅଗ୍ନି । ଚେତନ ପଦାର୍ଥ (ଜୀବ ଓ ଈଶ୍ବର) ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ ଈଶ୍ବର ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରକୃତି ଓ ଜୀବଙ୍କ ସହ ଏକା ସ୍ଥାନରେ ରହନ୍ତି ।

୩୪.ପ୍ର - କ'ଣ ଈଶ୍ବର ଖାଦ୍ୟ ରୋଷେଇ, ଘର ତିଆରି ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି ?

ଉ - ଯେଉଁ ଈଶ୍ବର ପ୍ରକୃତିରୁ ଫଳ, ମୂଳ, ମାଟି, ପଥର, କାଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି, ତା' ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ତାଙ୍କ ଶକ୍ତି-ସାମର୍ଥ୍ୟର ବାହାରେ ? କେବେ ନୁହେଁ । ଈଶ୍ବର ହିଁ ତ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସମସ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଜ୍ଞାନ ବେଦ ମାଧ୍ୟମରେ ଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପ ଈଶ୍ବର ଜାଣିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ବର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାଣର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତିରୁ ମାଟି, ପାଣି, ପଥର ତିଆରି କରିବା ଈଶ୍ବରଙ୍କ କାମ ଏବଂ ମାଟିରୁ ଇଟା ଗଢ଼ି ଘର ତିଆରି କରିବା ଜୀବର କାର୍ଯ୍ୟ । ଧାନ, ଗହମ, ମୁଗ, ପନିପରିବା ଆଦି ତିଆରି କରିବା ଈଶ୍ବରଙ୍କ କାମ ଓ ଭାତ-ଡାଲି-ତରକାରୀ ଆଦି କରିବା

ଜୀବର କାର୍ଯ୍ୟ । ଈଶ୍ବର ସୀମାଲଘ୍ନ କରି ଜୀବର କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

୩୫.ପ୍ର - ଯେହେତୁ ଈଶ୍ବର ଅନନ୍ତ, ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଆମେ ଜାଣି ହିଁ ପାରିବା ନାହିଁ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଜାଣିବାର ପ୍ରୟତ୍ନ ହିଁ କାହିଁକି କରିବା ?

ଉ - ନଦୀର ସବୁ ପାଣି ଆମେ ପିଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ତେବେ କ'ଣ ଆମେ ନଦୀର ପାଣି ପିଇ ନଥାଉ ? ଯେଉଁଠି ନିଜ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଅଳ୍ପ ପାଣି ଆମେ ନଦୀରୁ ନେଇ ପିଇଥାଉ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ଯେତିକି ଜାଣିବା ଦ୍ବାରା ଆମକୁ ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଯିବ ସେତିକି ତ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିବା ଉଚିତ ।

୩୬.ପ୍ର - ପ୍ରଳୟରେ କ'ଣ ଈଶ୍ବର ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତି ?

ଉ - ନା । ଈଶ୍ବର କେବେ ଅକ୍ତିଆଆନ୍ତି ନାହିଁ କି ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରଳୟ ସମୟରେ ଈଶ୍ବର ମୁକ୍ତାମାଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଭୋଗ କରାଉଥାନ୍ତି ।

୩୭.ପ୍ର - ଏକ ବଦଳରେ ଅନେକ ଈଶ୍ବର ମାନିଲେ ଅସୁବିଧା କ'ଣ ?

ଉ - ଯେହେତୁ ଈଶ୍ବର ଏକ ହିଁ ଅଟନ୍ତି, ଅନେକ ନୁହଁନ୍ତି; ତେଣୁ ଅନେକ ଈଶ୍ବର ମାନିବା ମିଥ୍ୟା ମାନ୍ୟତା ଅଟେ । ମିଥ୍ୟା ମାନ୍ୟତା ବା ଭୁଲ୍ କଥା ମାନିବା ଦ୍ବାରା ଅକଲ୍ୟାଣ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଯଥାର୍ଥ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁସବୁକୁ ଆମେ ଈଶ୍ବର ମାନିବା, ସେସବୁ ବାସ୍ତବରେ ଈଶ୍ବର ନୁହଁନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଈଶ୍ବରୀୟ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆମର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଈଶ୍ବରୀୟ ଗୁଣ ଆମେ ସେସବୁରୁ ପାଇବା ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ — ମନେକରନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ହୀରା

ସହ ଆମେ ହଜାରେଟି କାଟଖଣ୍ଡ ମିଶାଇଲେ । ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ହୀରା ବୋଲି ମାନି ଆମେ ସେଥିରୁ ଯେକୌଣସି ଖଣ୍ଡିଏ ଧରି ତାକୁ ବିକ୍ରି କରି ବିକ୍ରିଲବ୍ଧ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀ ଆଣିବାକୁ ବଜାର ଗଲେ । ଯଦି ଆମେ ନେଇଥିବା ଖଣ୍ଡଟି ବାସ୍ତବରେ ହୀରା ନ ହୋଇ କାଟଖଣ୍ଡ ହୋଇଥିବ ତେବେ ତାକୁ ହୀରା ବୋଲି ଆମେ ଯେତେ ମାନିଲେ ବି ସେ କାଟ କ’ଣ ହୀରାର ମୂଲ୍ୟ ଦେଇପାରିବ ? କେବେ ବି ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଆମେ ବଜାର ଯିବା ଶ୍ରମ ବୃଥା ଯିବ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହେବନାହିଁ ।

ତା’ଛଡ଼ା ଦ୍ଵିତୀୟ କଥା ହେଲା ଯେ ଅନେକ ଲିଶ୍ଵର ମାନିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀଙ୍କ ଅବିଦ୍ୟା ଯୋଗୁଁ କାହା ଲିଶ୍ଵର ବଡ଼ କାହାର ଛୋଟ ଏହାକୁ ନେଇ ଅନୁଯାୟୀଙ୍କ ଭିତରେ ଅଯଥା ଝଗଡ଼ା ହେବ । ଯାହାକି ବର୍ତ୍ତମାନ ବହୁଧା ଘଟୁଛି । ତୃତୀୟରେ, ଅନେକ ଲିଶ୍ଵର ମାନିଲେ ଉପାସକ ଭିତରେ ସଂଶୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବ ଯେ ମୁଁ କେଉଁ ଲିଶ୍ଵରଙ୍କ ଉପାସନା କରିବି ? ଏତଦ୍ଵାରା ଧ୍ୟାନ, ଏକାଗ୍ରତାରେ ବାଧା ଆସିବ ।

୩୮.ପ୍ର - ସଜାତୀୟ ଭେଦ କ’ଣ ?

ଉ - ଏକ ଜାତିର ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଭେଦକୁ ସଜାତୀୟ ଭେଦ କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣ— ଗାଈ ଗୋଟିଏ ଜାତି । ଦୁଇଟି ଗାଈ ଭିତରେ ଥିବା ରୂପ-ରଙ୍ଗ, ଉଚ୍ଚତା, ଓଜନ, ସ୍ଵଭାବ ଆଦି ସମ୍ପର୍କିତ ଭେଦ ହେଉଛି ‘ସଜାତୀୟ ଭେଦ’ ।

୩୯.ପ୍ର - ବିଜାତୀୟ ଭେଦ କ’ଣ ?

ଉ - ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ବିଜାତୀୟ ଭେଦ କୁହାଯାଏ । ଯଥା — କୁକୁର ଏକ ଜାତି ଏବଂ ଗାଈ ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାତି । ଏ ଉଭୟ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଆକୃତି, ଖାଦ୍ୟ-ପେୟ,

ସ୍ୱଭାବ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଭେଦ ‘ବିଜାତୀୟ ଭେଦ’ । ସେହିପରି ମଣିଷ ଓ ଗାଈ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଭେଦ, ପ୍ରାଣୀ ଓ ଉଦ୍ଭିଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଭେଦ ବିଜାତୀୟ ଭେଦ ।

୪୦.ପ୍ର - ସ୍ୱଗତ ଭେଦ କ’ଣ ?

ଉ - ଗୋଟିଏ ଶରୀରର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ବା ଅବୟବ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରଭେଦକୁ ସ୍ୱଗତ ଭେଦ କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣ— ଗାଈ ଶରୀରରେ ଛିତ ଆଖି, ନାକ, କାନ, ମୁହଁ, ଶିଙ୍ଗ, ଗୋଡ଼, ଲାଞ୍ଜ ଆଦି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଆକୃତି, କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପର୍କିତ ଭେଦ ‘ସ୍ୱଗତ ଭେଦ’ । ଗଛର ମୂଳ, ପତ୍ର, ଫୁଲ, ଫଳ ଆଦି ମଧ୍ୟରେ ଆକାର, ରଙ୍ଗ, କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଭେଦ ‘ସ୍ୱଗତ ଭେଦ’ ।

୪୧.ପ୍ର - ଈଶ୍ୱର ସଜାତୀୟ, ବିଜାତୀୟ ଓ ସ୍ୱଗତ ଭେଦରୁ ରହିତ କିପରି ?

ଉ - ଈଶ୍ୱର ଏକ ଅଚେତି । ଏକାଧିକ ଈଶ୍ୱର ଥିଲେ, ଦୁଇଟି ଈଶ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଭେଦ ସଜାତୀୟ ଭେଦ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଯେହେତୁ ଏକାଧିକ ଈଶ୍ୱର ନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ଈଶ୍ୱର ସଜାତୀୟ ଭେଦ ରହିତ ।

ଗାଈ ଓ କୁକୁର ଭିନ୍ନ ଜାତି । କିନ୍ତୁ ଉଭୟେ ପଶୁଜାତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଗାଈ ଓ କୁକୁର ମଧ୍ୟରେ ବିଜାତୀୟ ଭେଦ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଭଳି ସର୍ବଜ୍ଞ, ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ, ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଅନ୍ୟ ସତ୍ତା ନାହିଁ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଈଶ୍ୱର ବିଜାତୀୟ ଭେଦ ରହିତ । କିନ୍ତୁ ଧ୍ୟାନଯୋଗ୍ୟ ଯେ ଈଶ୍ୱର ଓ ଜୀବ ମଧ୍ୟରେ ବିଜାତୀୟ ଭେଦ ଅଛି । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଈଶ୍ୱର ବିଜାତୀୟ ଭେଦ ରହିତ ନୁହଁନ୍ତି ।

ଈଶ୍ୱର ଅଖଣ୍ଡ, ଏକରସ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ହାତ, ଗୋଡ଼, ଆଖି, ନାକ, କାନ ଆଦି ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ଅବୟବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଈଶ୍ୱର ସ୍ୱଗତ ଭେଦ ରହିତ ।

୪୭.ପ୍ର - ସ୍ୱରୂପ ଲକ୍ଷଣ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ପରିଭାଷା ସେହି ବସ୍ତୁର ନିଜ ଗୁଣ ମାଧ୍ୟମରେ କଲେ, ତାହାକୁ ସ୍ୱରୂପ ଲକ୍ଷଣ କୁହାଯାଏ । ଯଥା — ରାମର ଘର ୮୦ ଫୁଟ ଲମ୍ବା, ୪୦ ଫୁଟ ଚଉଡ଼ା, ଲାଲ ରଙ୍ଗର ଦୁଇମହଲା କୋଠା ଆଦି କହିବା ରାମର ଘରର ସ୍ୱରୂପ ଲକ୍ଷଣ ।

୪୩.ପ୍ର - ତଟସ୍ଥଲକ୍ଷଣ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପରିଭାଷା ସେହି ବସ୍ତୁର କ୍ରିୟାଶକ୍ତି ଆଧାରରେ କଲେ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ସାଥରେ ଯୋଡ଼ି କଲେ, ତାହାକୁ ତଟସ୍ଥ ଲକ୍ଷଣ କହନ୍ତି । ଯଥା — ଏ ସାହିରେ ଯେଉଁଠି ୧୫-୧୭ଟି ଗାଈ ସବୁବେଳେ ଶୋଇଥାନ୍ତି, ତା' ସାମ୍ନାଟି ରାମର ଘର କହିବା ରାମର ଘରର ତଟସ୍ଥଲକ୍ଷଣ । ତପସ୍ୱିନୀ କାବ୍ୟର କବି ହେଲେ ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର କହିବା ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେରଙ୍କ ତଟସ୍ଥଲକ୍ଷଣ ।

୪୪.ପ୍ର - ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଲକ୍ଷଣ ଓ ତଟସ୍ଥଲକ୍ଷଣ କ'ଣ ?

ଉ - ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିଜ ଗୁଣ ଜ୍ଞାନ, ଆନନ୍ଦ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପରିଭାଷା କରିବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଲକ୍ଷଣ । ଯଥା — ଈଶ୍ୱର ଜ୍ଞାନସ୍ୱରୂପ, ଆନନ୍ଦସ୍ୱରୂପ ଆଦି । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ କର୍ମ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠୁ ଭିନ୍ନ ସତ୍ତା ସୃଷ୍ଟି, ଜୀବ ଆଦିକୁ ସାଥରେ ଯୋଡ଼ି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପରିଭାଷା କରିବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ତଟସ୍ଥ ଲକ୍ଷଣ । ଯଥା — ଈଶ୍ୱର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା, ନ୍ୟାୟକାରୀ ଆଦି ।

ଲବ୍ଧର ଭକ୍ତି

୧. ପ୍ର - ଲବ୍ଧର ଭକ୍ତିର କେତୋଟି ଅଙ୍ଗ ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ଲବ୍ଧର ଭକ୍ତିର ତିନୋଟି ଅଙ୍ଗ — ୧. ସ୍ମୃତି, ୨. ପ୍ରାର୍ଥନା,
୩. ଉପାସନା ।

୨. ପ୍ର - ସ୍ମୃତି କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ପଦାର୍ଥର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ସ୍ମୃତି କହନ୍ତି ।
ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଯେପରି, ତାକୁ ସେପରି କହିବାର ନାମ
ସ୍ମୃତି ।

୩. ପ୍ର - ସ୍ମୃତି କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ସ୍ମୃତି ଦୁଇ ପ୍ରକାର — ସଗୁଣ ସ୍ମୃତି ଓ ନିର୍ଗୁଣ ସ୍ମୃତି ।

୪. ପ୍ର - ସଗୁଣ ସ୍ମୃତି କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁଣ ଥାଏ, ବସ୍ତୁଟିକୁ ସେସବୁ
ଗୁଣରେ ଯୁକ୍ତ ବୋଲି କହିବାକୁ ସେ ବସ୍ତୁର ସଗୁଣ ସ୍ମୃତି କହନ୍ତି ।
ଯଥା — ଗୋଲାପ ଫୁଲ ସୁନ୍ଦର, ସୁଗନ୍ଧିତ, କୋମଳ ଇତ୍ୟାଦି
କହିବା ଗୋଲାପ ଫୁଲର ସଗୁଣ ସ୍ମୃତି ।

୫. ପ୍ର - ନିର୍ଗୁଣ ସ୍ମୃତି କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁରେ ଯେଉଁ ଗୁଣ ନଥାଏ, ବସ୍ତୁଟିକୁ ସେ ଗୁଣରୁ
ରହିତ ବୋଲି କହିବା ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁର ନିର୍ଗୁଣ ସ୍ମୃତି । ଯଥା —

ଗୋଲାପ ଫୁଲ ଇଚ୍ଛା, ଦୈଷ, ଜ୍ଞାନ ଆଦିରୁ ରହିତ କହିବା
ଗୋଲାପ ଫୁଲର ନିର୍ଗୁଣ ସ୍ତୁତି ।

୬. ପ୍ର - ଇଶ୍ବରଙ୍କ ସଗୁଣ ଓ ନିର୍ଗୁଣ ସ୍ତୁତି କ'ଣ ?

ଉ - ଇଶ୍ବରଙ୍କଠାରେ ସତ୍ତା, ଚେତନା, ଆନନ୍ଦ, ଶକ୍ତି, ନ୍ୟାୟ, ଦୟା,
ଆଧାରତ୍ବ (ଆଧାର ହେବା), ଇଶ୍ବରତ୍ବ (ପ୍ରଭୁତ୍ବ ବା ସ୍ବାମୀତ୍ବ),
ବ୍ୟାପକତା, ନିୟମନ, ନିତ୍ୟତା, ପବିତ୍ରତା ଓ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତୃତ୍ବ ଆଦି
ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁଣ ବିଦ୍ୟମାନ ତାଙ୍କୁ ସେସବୁ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ବୋଲି
ଜାଣି ଓ ମାନି ତାଙ୍କ ସ୍ତୁତି କରିବା ହେଉଛି ଇଶ୍ବରଙ୍କ ସଗୁଣ
ସ୍ତୁତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଇଶ୍ବର ସତ୍-ଚିତ୍-ଆନନ୍ଦସ୍ବରୂପ, ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ,
ନ୍ୟାୟକାରୀ, ଦୟାଳୁ, ସର୍ବାଧାର, ସର୍ବେଶ୍ବର, ସର୍ବବ୍ୟାପକ,
ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ, ସନାତନ, ଶୁଦ୍ଧ, ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା, ସ୍ବୟଂଭୂ ଆଦି କହିବା
ତାଙ୍କର ସଗୁଣ ସ୍ତୁତି ।

ଇଶ୍ବରଙ୍କଠାରେ ସ୍ୱାର୍ଥକାମନା, ଜନ୍ମ, ଅନ୍ତିମ ସୀମା
(ଅବଧି), ବିକାର, ଉତ୍ପତ୍ତି, ଜରା, ମୃତ୍ୟୁ, ଭୟ, ଶଙ୍କା, ଶୟ,
ସ୍ବର୍ଗ, ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ ଆଦି ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁଣ ନାହିଁ ତାଙ୍କୁ
ସେସବୁରୁ ରହିତ ମାନି ତାଙ୍କ ସ୍ତୁତି କରିବା ଇଶ୍ବରଙ୍କ ନିର୍ଗୁଣ
ସ୍ତୁତି । ଯଥା — ଇଶ୍ବର ଅକାମ, ଅଜନ୍ମା, ଅନନ୍ତ, ନିର୍ବିକାର,
ଅନାଦି, ଅନୁପମ, ଅଜର, ଅମର, ଅଭୟ, ନିଃଶଙ୍କ, ଅଶୟ,
ଅସ୍ବର୍ଗ, ଅରୂପ, ଅରସ, ଅଗନ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି କହିବା ଇଶ୍ବରଙ୍କ
ନିର୍ଗୁଣ ସ୍ତୁତି ।

୭. ପ୍ର - ଇଶ୍ବରଙ୍କ ସ୍ତୁତି କରିବା ଦ୍ୱାରା କ'ଣ ଲାଭ ହୁଏ ?

ଉ - ଇଶ୍ବରଙ୍କ ସ୍ତୁତି କରିବା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୀତି, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ନିଷ୍ଠା,
ଭକ୍ତି, ବିଶ୍ୱାସ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ନିଜେ ବି ତାଙ୍କ ଅନୁକୂଳ, ଅନୁରୂପ

ହେବାକୁ ପ୍ରେରଣା ମିଳେ ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ଅନୁସାରେ ନିଜ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ସୁଧାରିବାର ପ୍ରେରଣା ମିଳେ । ଅର୍ଥ ଚିନ୍ତନ ପୂର୍ବକ ବାରମ୍ବାର ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଦୟାଳୁ, ନ୍ୟାୟକାରୀ, ନିଷ୍ଠାପ ଆଦି କହିଚାଲିବା ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୟଂ ବି ଦୟାଳୁ, ନ୍ୟାୟକାରୀ, ପାପରହିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଭାବନା ବଳବତୀ ହୋଇଚାଲେ ।

୮. ପ୍ର - ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ତୁତି କେତେବେଳେ ସଫଳ ହୋଇଥାଏ ?

ଉ - ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ତୁତି କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେବେଳେ ସ୍ତୁତି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିବା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦିଏ, ସେ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥର ଚିନ୍ତନ-ମନନ କରେ ସେତେବେଳେ ସ୍ତୁତି ବାସ୍ତବରେ ସଫଳ ହୋଇଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ତୁତିର ପ୍ରଭାବ ତା’ ମନ ଉପରେ ପଡ଼ିଥାଏ, ସ୍ୱ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ଅନୁକୂଳ କରିବାର ପ୍ରେରଣା ମିଳିଥାଏ ଏବଂ ସେ ପ୍ରେରଣା ଅନୁସାରେ ଆଚରଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ତା’ ଜୀବନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇଥାଏ । ଏଠାରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବା କଥା ହେଲା ଯେ ଯେତେ ଗଭୀର ଭାବେ ଅର୍ଥ ଚିନ୍ତନ କରାଯାଏ ସେତେ ଗଭୀର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥାଏ, ସ୍ତୁତି ସେତେ ଅଧିକ ସଫଳ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା — ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ‘ନ୍ୟାୟକାରୀ’ ବୋଲି କହିବା ସହ ତା’ର ଅର୍ଥ - ‘ଈଶ୍ୱର ଭଲ କର୍ମର ଭଲ ଫଳ ଓ ଖରାପ କର୍ମର ଖରାପ ଫଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ତାଙ୍କର ଅଲଂଘନୀୟ ନ୍ୟାୟବ୍ୟବସ୍ଥା । କୌଣସି ଶକ୍ତି ଏ ଈଶ୍ୱରୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଅନ୍ୟଥା କରିପାରିବ ନାହିଁ ।’ ଏଭଳି ଚିନ୍ତନ ମନୋଯୋଗ ପୂର୍ବକ ବାରମ୍ବାର କଲେ ଅନ୍ୟାୟ ତ୍ୟାଗ କରି

ନ୍ୟାୟ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରିବା ଭାବନା ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବଳବତୀ ହୁଏ । ତଦନୁକୂଳ ଆଚରଣ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତି ବି ନ୍ୟାୟକାରୀ ହୁଏ । ଏହା ସ୍ଥିତିର ସଫଳତା ।

୯. ପ୍ର - ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ଥିତି କେତେବେଳେ ନିଷ୍ପଳ ବା ବ୍ୟର୍ଥ ହୁଏ ?

ଉ - ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ଥିତି କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେବେଳେ ସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିବା ଶବ୍ଦକୁ କେବଳ ଶୁଆ ଭଳି ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଚାଲିଥାଏ, ତା'ର ଅର୍ଥ ଉପରେ ଆଦୌ ଧ୍ୟାନ ଦିଏ ନାହିଁ, ସେ ଶବ୍ଦ ସହ ସ୍ୱ ଜୀବନର ଆଚରଣକୁ ତୁଳନା କରେ ନାହିଁ, ଖରାପ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବକୁ ସୁଧାରେ ନାହିଁ ସେତେବେଳେ ସ୍ଥିତି ନିଷ୍ପଳ ବା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା — ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ‘ଦୟାଳୁ’ ବୋଲି କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯଦି ଏ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ନ ଦେଇ ଦୀନ-ଦୁଃଖୀଙ୍କୁ ଦୟା ଦେଖାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ତାଙ୍କ ସହ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଆଚରଣ କରେ, ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଲୋକଟିକୁ ନାନା ଫିଦିଫିକର କରି ଲୁଣ୍ଠନ କରେ, ଉତ୍କୋଚ ପାଇବା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଅଯଥା ହଇରାଣ-ହରକତ କରେ, ଲୋକଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରେ, ନିରୀହ-ନିରପରାଧ-ମୂଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମାଂସରେ ରସନା ଚୂଷ କରେ, ଅନ୍ୟକୁ ଦୁଃଖ ଦେବା, ତାହାଲ୍ୟ କରିବା, ସଦା କର୍କଶ କଥା କହିବା, ଅନ୍ୟର ଉନ୍ନତି ସହ୍ୟ ନକରି ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଭଣ୍ଡୁର କରିବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିରହେ ତେବେ ତା'ର ସେ ସ୍ଥିତି ନିଷ୍ପଳ ହୋଇଥାଏ । ଏଭଳି ସ୍ଥିତି ଶତ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଥାଏ ।

୧୦. ପ୍ର - ନିନ୍ଦା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ମିଥ୍ୟାଭାଷଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ଅଟେ

ତାକୁ ସେପରି ନ କହି ଯେପରି ନୁହେଁ ସେପରି କହିବା, ଗୁଣ
ଛାନରେ ଅବଗୁଣ ଆରୋପ କରିବା, ଗୁଣକୁ ଅବଗୁଣ ବୋଲି
କହିବାର ନାମ ନିନ୍ଦା । ଦୋଷକୁ ଗୁଣ ବୋଲି କହିବା ବି ନିନ୍ଦା
ଅଟେ ।

୧୧.ପ୍ର - ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନିନ୍ଦା କ'ଣ ?

ଉ - ସର୍ବବ୍ୟାପକ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଏକଦେଶୀ ବୋଲି କହିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ବର
ସ୍ବର୍ଗ, ବୈକୁଣ୍ଠ, କ୍ଷୀରସାଗର, ଉପାସନା ପୀଠ ଆଦିରେ ଅବସ୍ଥାନ
କରନ୍ତି ବୋଲି କହିବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାରିବା ଭଳି ତୁଚ୍ଛ
କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ପରମେଶ୍ବର ସ୍ବ ସ୍ବରୂପରେ ସମର୍ଥ
ନ ହୋଇ ଅବତାର ନିଅନ୍ତି ବୋଲି କହିବା; ଜ୍ଞାନ-ଗୁଣ ରହିତ
ଅଚେତନ, ଜଡ଼ କାଠ-ପଥର ଖଣ୍ଡେ ବା କାଗଜଟିଏକୁ ସର୍ବଜ୍ଞ,
ଚେତନ ଈଶ୍ବର କହିବା ଆଦି ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନିନ୍ଦା । ତୀର୍ଥସ୍ନାନ,
ପୂଜାପାଠ, କ୍ଷମାଯାଚନା ଆଦି କଲେ ଈଶ୍ବର ପାପକୁ କ୍ଷମା
କରିଦିଅନ୍ତି ବୋଲି ମାନିବା ତଥା ଈଶ୍ବରାଜ୍ଞାର ବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ
କରିବା ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନିନ୍ଦା ଅଟେ ।

୧୨.ପ୍ର - ନିନ୍ଦା କଲେ କ'ଣ ହୁଏ ?

ଉ - ନିନ୍ଦା ଦ୍ବାରା ଅନ୍ତଃକରଣ ମଳିନ ହୁଏ । ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନିନ୍ଦା ଅର୍ଥାତ୍
ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସ୍ବରୂପର ବିରୁଦ୍ଧ କଥନ ଦ୍ବାରା ଅବିଦ୍ୟା ନିରନ୍ତର ବୃଦ୍ଧି
ପାଇ ଆତ୍ମାର ଅଧୋଗତି ହୁଏ ।

୧୩.ପ୍ର - ପ୍ରାର୍ଥନା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ନିଜେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷାର୍ଥ କରିବା ପରେ କୌଣସି ଉତ୍ତମ କର୍ମର
ସଫଳତା ନିମନ୍ତେ ପରମେଶ୍ବର ଅଥବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି

ସାମର୍ଥ୍ୟବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସହାୟତାର ଯାଚନାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କହନ୍ତି ।

୧୪.ପ୍ର - ପ୍ରାର୍ଥନା କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ପ୍ରାର୍ଥନା ଦୁଇ ପ୍ରକାର — ସଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ନିର୍ଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

୧୫.ପ୍ର - ସଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଆମେ ଚାହୁଁଥିବା ଗୁଣ ଯାହା ପାଖରେ ଅଛି ତାଙ୍କୁ ଆମ ଆକାଂକ୍ଷିତ ଗୁଣ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ସଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା କୁହାଯାଏ । ଯଥା — ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷକ, ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷକ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ସଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

୧୬.ପ୍ର - ନିର୍ଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଆମେ ଦୂରେଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ଦୋଷ ଯିଏ ଦୂରେଇବାକୁ ସକ୍ଷମ ତାଙ୍କୁ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ନିର୍ଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା କୁହାଯାଏ । ଯଥା — ମାନସିକ ଅସ୍ଥିରତା, ଭୟ, ଅତ୍ୟଧିକ ଆବେଗ ଆଦିକୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍, ମାନସିକ ଚିକିତ୍ସକ, ଯୋଗୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ନିର୍ଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

୧୭.ପ୍ର - ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ସଗୁଣ ଓ ନିର୍ଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା କ'ଣ ?

ଉ - ଇଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଗୁଣ ବିଦ୍ୟମାନ ତାଙ୍କୁ ସେସବୁ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ମାନି ସେ ଗୁଣକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ ତାହା ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ସଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା । ଯଥା — ଶୁଭ ବୁଦ୍ଧି ଦିଅନ୍ତୁ, ଆମେ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ହେଉଁ, ଆମକୁ ତେଜ-ବୀର୍ଯ୍ୟ-ଓଜ-ବଳସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତୁ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଇଶ୍ୱର ଯେଉଁ ସବୁ ଦୋଷ-ଦୁର୍ଗୁଣରୁ ରହିତ ନିଜକୁ ବି

ସେସବୁରୁ ଦୂରେଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା ପ୍ରାର୍ଥନା ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନିର୍ଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା । ଯଥା — ଆମର ଦୁଃଖ, ଦୁର୍ଗୁଣ, ଦୁର୍ବ୍ୟସନ ଦୂର କରନ୍ତୁ, ଆମେ ନିଷ୍ଠାପ ହେଉଁ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୮.ପ୍ର - ଈଶ୍ବରଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ବାରା କ’ଣ ଲାଭ ହୁଏ ?

ଉ - ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଦ୍ବାରା ଅଭିମାନ ନାଶ ହୁଏ, ଆତ୍ମାରେ ଆତ୍ମତା ଆସେ, ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ ନିମନ୍ତେ ପୁରୁଷାର୍ଥର ଭାବନା ହୋଇ ଶକ୍ତି ବଢ଼େ, ଈଶ୍ବରଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ସାହ ଓ ସହାୟତା ମିଳେ ।

୧୯.ପ୍ର - ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ କେଉଁ ଭଳି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଅନୁଚିତ ?

ଉ - ‘ଯିଏ ମୋର ଶତ୍ରୁ ତାକୁ ବିନାଶ କରିଦିଅନ୍ତୁ, ମୋତେ ସଂସାରର ସବୁଠୁ ବଡ଼ କରିଦିଅନ୍ତୁ, ସର୍ବତ୍ର ମୋର ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଉ, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ମୋର ଅଧୀନ ହୋଇଯାନ୍ତୁ, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ମୋଠାରୁ ନିକୃଷ୍ଟ ସ୍ଥିତିରେ ରହନ୍ତୁ’ — ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ଏଭଳି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଅନୁଚିତ ।

୨୦.ପ୍ର - ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ କେଉଁ ଭଳି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଉଚିତ ?

ଉ - ‘ସମସ୍ତଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ହେଉ, ସମସ୍ତେ ସୁଖ-ଶାନ୍ତି-ଆନନ୍ଦ ପଥର ପଥକ ହୁଅନ୍ତୁ, ସମସ୍ତେ ସତ୍ୟ-ନ୍ୟାୟର ମାର୍ଗ ଅବଲମ୍ବନରେ ଉନ୍ନତି କରନ୍ତୁ’ ଆଦି ପ୍ରାର୍ଥନା ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ କରିବା ଉଚିତ ।

୨୧.ପ୍ର - କ’ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉନ୍ନତିର ପ୍ରାର୍ଥନା ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ?

ଉ - ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟ ମାର୍ଗରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉନ୍ନତିର ପ୍ରାର୍ଥନା ବି ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ କରିବା ଉଚିତ ।

୨୨.ପ୍ର - କେଉଁଭଳି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଈଶ୍ବର ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ଓ କେଉଁଭଳି କଲେ ସହାୟତା କରନ୍ତି ନାହିଁ ?

ଉ - ସମସ୍ତଙ୍କ କଲ୍ୟାଣକର ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଈଶ୍ବର ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ସତ୍ୟ, ଧର୍ମ, ନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ ପୁରୁଷାର୍ଥ ସହିତ ନିଜର ଅଭିଳାଷିତ ସୁଖ ଐହିକ ଉନ୍ନତି ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ମୋକ୍ଷସୁଖ ପାରଲୌକିକ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଈଶ୍ବର ସହାୟତା କରିଥାନ୍ତି । ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ ଅନ୍ୟର ହାନିକାରକ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଈଶ୍ବର ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

୨୩.ପ୍ର - ଈଶ୍ବରଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା କେତେବେଳେ ସଫଳ ହୁଏ ?

ଉ - ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟର ସଫଳତା ନିମନ୍ତେ ନିଜ ଚରଫରୁ ଯେତେ ଅଧିକ ସମ୍ଭବ ପୁରୁଷାର୍ଥ କରାଯାଏ ସେତେବେଳେ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଫଳ ହୁଏ ।

୨୪.ପ୍ର - କ'ଣ ଜୀବନରେ ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ କରାଯାଇଥିବା ସବୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂରଣ ହୁଏ ?

ଉ - ନା । ଜୀବନରେ ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ କରାଯାଇଥିବା ସବୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂରଣ ହୋଇନଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନର ପୁରୁଷାର୍ଥ, ପୂର୍ବଜନ୍ମର କର୍ମଫଳ ଆଧାରରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂରଣ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ ତାହା ହିଁ ପୂରଣ ହୋଇଥାଏ ।

୨୫.ପ୍ର - ଉପାସନା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଉପାସନାର ଅର୍ଥ ସମୀପରେ ବସିବା, ସମୀପସ୍ଥ ହେବା, ସମୀପ ସ୍ଥିତି ।

୨୬.ପ୍ର - ଉପାସନା କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ଉପାସନା ଦୁଇ ପ୍ରକାର — ସଗୁଣୋପାସନା ଓ ନିର୍ଗୁଣୋପାସନା ।

୨୭.ପ୍ର - ସଗୁଣୋପାସନା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଯେଉଁ ଗୁଣ ଅଛି ବସ୍ତୁଟିକୁ ସେ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ମାନି ତା'ର ସମୀପସ୍ଥ ହେବା, ତା'ର ସେବନ କରିବା, ସେ ଗୁଣ ଅନୁଭବ କରିବା ହେଉଛି ତା'ର ସଗୁଣୋପାସନା । ଯଥା — ଚିନିରେ ମିଠା ଗୁଣ ଅଛି । ଚିନିକୁ ମିଠା ବୋଲି ଜାଣି ଓ ମାନି, ମିଠା ପାଇଁ ଚିନିର ଉପାସନା କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଚିନି ସେବନ କରିବା ଚିନିର ସଗୁଣୋପାସନା ।

୨୮.ପ୍ର - ନିର୍ଗୁଣୋପାସନା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଯେଉଁ ଗୁଣ ନାହିଁ ବସ୍ତୁଟିକୁ ସେ ଗୁଣରୁ ରହିତ ମାନି ତା'ର ଉପାସନା କରିବା, ସମୀପସ୍ଥ ହେବା, ସେବନ କରିବା ହେଉଛି ତା'ର ନିର୍ଗୁଣୋପାସନା । ଯଥା — ଚିନିରେ ରାଗ ଗୁଣ ନାହିଁ । ରାଗ ଗୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଚିନି ନିର୍ଗୁଣ । ଚିନିକୁ ରାଗହୀନ ପଦାର୍ଥ ଜାଣି ଓ ମାନି ଚିନିର ଉପାସନା ବା ସେବନ କରିବା ଚିନିର ନିର୍ଗୁଣୋପାସନା ।

୨୯.ପ୍ର - ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନା କ'ଣ ?

ଉ - ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନାର ଅର୍ଥ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସମୀପସ୍ଥ ହେବା, ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଆନନ୍ଦସ୍ବରୂପରେ ସ୍ବ ଆତ୍ମାକୁ ମଗ୍ନ କରିବା ।

ବି.ଦ୍ର:- ଦୁଃଖ ନିବୃତ୍ତି ଓ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ହିଁ କୌଣସି

ବି ପଦାର୍ଥର ଉପାସନା କରାଯାଏ । ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନା ଦ୍ବାରା
ହିଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଃଖର ନିବୃତ୍ତି ଓ ସର୍ବାଧିକ (ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ) ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି
ହେଉଥିବାରୁ ଉପାସନା କହିଲେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନାକୁ
ହିଁ ବୁଝାଯାଏ ।

୩୦.ପ୍ର - କ’ଣ ଈଶ୍ବର ଜୀବାତ୍ମାଠାରୁ ଦୂରରେ ଅଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ସମୀପସ୍ଥ
ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରୟତ୍ନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ?

ଉ - ଦୂରତା ତିନି ପ୍ରକାର — ଦେଶଗତ, କାଳଗତ ଓ ଜ୍ଞାନଗତ ।
ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସ୍ଥାନର ବ୍ୟବଧାନକୁ ସ୍ଥାନଗତ ବା
ଦେଶଗତ ଦୂରତା କହନ୍ତି । ଯଥା — ଆମ ଘର
ରେଳଷ୍ଟେସନଠାରୁ ୨କି.ମି. ଦୂର । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ସ୍ଥିତି
ଅତୀତରେ ଥିଲେ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ନଥିଲେ, ସେ ବସ୍ତୁ ବା ସ୍ଥିତି
ସମୀପ ହେବା କିମ୍ବା ଚାଲିଯିବା ସମୟଠାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟର
ବ୍ୟବଧାନକୁ ସମୟଗତ ବା କାଳଗତ ଦୂରତା କୁହାଯାଏ । ଯଥା —
— ମଧୁମେହ ରୋଗ ହେବାଠାରୁ ମିଠା ଖାଇବା
ଛାଡ଼ିଦେଇଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କହିଲେ ଯେ, ‘ମୁଁ ଏବେ ମିଠାଠାରୁ
ଦୂରରେ’ । ସେହିପରି କୌଣସି ସ୍ଥିତି ଆଜି ନ ଥିଲେ ଓ
ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆସିବାର ଥିଲେ ଆଜିଠାରୁ ସେ ସ୍ଥିତି ଆସିବା
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟର ବ୍ୟବଧାନ ବି କାଳଗତ ଦୂରତା । ଯଥା —
ଶୀତଋତୁ ଏବେ ବହୁତ ଦୂରରେ ଅଛି । ବାର୍ଷିକ୍ୟ ଏବେ ମୋଠୁ
ବହୁ ଦୂରରେ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଆମ ପାଖରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା
ତା’ର ଅବସ୍ଥିତି, ସ୍ବରୂପ, ବ୍ୟବହାର ଇତ୍ୟାଦି ନ ଜାଣିବାକୁ
ଜ୍ଞାନଗତ ଦୂରତା କୁହାଯାଏ । ଯଥା — ମୁଁ ନୃତ୍ୟ/ଗୀତ/
ସାହିତ୍ୟ ଠାରୁ ବହୁତ ଦୂରରେ ।

ଈଶ୍ବର ସର୍ବବ୍ୟାପକ । ଏଣୁ ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଶଗତ ଦୂରତା ନାହିଁ । ଈଶ୍ବର ଓ ଜୀବ ଉଭୟେ ନିତ୍ୟ, ସଦା ବିଦ୍ୟମାନ । ଏଣୁ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାଳଗତ ଦୂରତା ବି ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ବର ଜୀବାତ୍ମାର ପାଖରେ ସବୁବେଳେ ରହିଥାନ୍ତି । ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ଯଥାର୍ଥତଃ ନ ଜାଣିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଭିତରେ ଜ୍ଞାନଗତ ଦୂରତା ଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ଠିକ୍ ରୂପେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ଯଥାଯଥ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ସେ ଜୀବମାନେ ଈଶ୍ବରଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ । ଏହି ଜ୍ଞାନଗତ ଦୂରତା ଥିବା କାରଣରୁ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସମୀପସ୍ଥ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରୟତ୍ନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ।

୩୧.ପ୍ର - ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସଗୁଣ ଓ ନିର୍ଗୁଣ ଉପାସନା କ'ଣ ?

ଉ - ଈଶ୍ବରଙ୍କଠାରେ ଶକ୍ତି, ଶୁଦ୍ଧତା, ନ୍ୟାୟ, ଦୟା, ଜ୍ଞାନ, ଆନନ୍ଦ, ଆଧାରତ୍ବ, ସ୍ବାମୀତ୍ବ, ବ୍ୟାପକତା, ନିୟମନ ଆଦି ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁଣ ବିଦ୍ୟମାନ, ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ସେ ସକଳ ଗୁଣରେ ଯୁକ୍ତ ବୋଲି ଚିନ୍ତନ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ବର ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍, ଶୁଦ୍ଧ, ନ୍ୟାୟକାରୀ, ଦୟାଳୁ, ସର୍ବଜ୍ଞ, ସର୍ବାଧାର, ସର୍ବସ୍ବାମୀ, ସର୍ବବ୍ୟାପକ, ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ, ସର୍ବୋପାଦକ, ମଙ୍ଗଳମୟ, ସଜ୍ଜିଦାନୟସ୍ବରୂପ, ଧର୍ମାର୍ଥକାମମୋକ୍ଷପ୍ରଦାତା, ସମସ୍ତଙ୍କ ମାତା-ପିତା-ବନ୍ଧୁ-ରାଜା ଆଦି ଅଟନ୍ତି — ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଏଭଳି ସ୍ବରୂପ ମନନପୂର୍ବକ ଉପାସନା କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କରି ସେହି ସ୍ବରୂପରେ ନିଜକୁ ମଗ୍ନ କରିବାର ନାମ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସଗୁଣୋପାସନା ।

ଈଶ୍ବର ଶବ୍ଦ, ସ୍ବର୍ଗ, ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ସଂଯୋଗ, ବିଯୋଗ, ରାଗ, ଦ୍ବେଷ, କ୍ଷୁଧା, ତୃଷ୍ଣା, ଦୁଃଖ, ଆଦି, ଅନ୍ତ,

ଜନ୍ମ, ଜରା, ମରଣ, ଭୟ, ବିକାର, ଅବିଦ୍ୟା, ଅନ୍ୟାୟ, ଅଧର୍ମ ଆଦି ଯେଉଁ ସବୁରୁ ରହିତ ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ସେ ସମସ୍ତରୁ ରହିତ ବୋଲି ଚିନ୍ତନ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ବର ଅନାଦି, ଅନନ୍ତ, ଅଜନ୍ମା, ଅଜର, ଅମର, ଅଭୟ, ନିରାକାର, ନିର୍ବିକାର ଆଦି ଅଟନ୍ତି — ଏଭଳି ମନନପୂର୍ବକ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନା କରିବା ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନିର୍ଗୁଣୋପାସନା ।

୩୨.ପ୍ର - ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନା ଦ୍ବାରା କ’ଣ ଲାଭ ହୁଏ ?

ଉ - ଯେଉଁଭଳି ଜଳାଶୟ ନିକଟରେ ବସିଲେ, ଜଳରେ ସ୍ନାନାଦି କଲେ ଶୀତଳତା ପାସ୍ତ ହୁଏ, ଅଗ୍ନି ସମୀପରେ ରହିଲେ ଉଷ୍ମତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ସୁଗନ୍ଧିତ ପୁଷ୍ପ ନିକଟରେ ରହିଲେ ସୁଗନ୍ଧ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ, ନର୍ଦ୍ଦମାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ, ସେହିପରି ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନା ଦ୍ବାରା ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବର ପ୍ରଭାବ ଆତ୍ମା ଉପରେ ପଡ଼େ । ଉପାସକର ଅନ୍ତଃକରଣ ପବିତ୍ର ହୋଇଯାଏ, ଆତ୍ମାର ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, ନିତ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ, ଦୁଃଖରେ ଅବିଚଳ ରହିବା ଶକ୍ତି ଲାଭ ହୁଏ ।

୩୩.ପ୍ର - କ’ଣ ପ୍ରକୃତିର ଉପାସନା ଓ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନାର ଫଳରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି ?

ଉ - ହଁ । ପ୍ରକୃତି ଓ ପ୍ରକୃତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପଦାର୍ଥର ଉପାସନାର ପରିଣାମ ଅଲଗା ଏବଂ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନାର ଫଳ ଅଲଗା । ଜାଗତିକ ପଦାର୍ଥର ଉପାସନାରୁ, ସେବନରୁ ସୁଖ ତ ମିଳେ; କିନ୍ତୁ ସେ ସୁଖ କ୍ଷଣିକ ଏବଂ ପରିଣାମ, ତାପ, ସଂସ୍କାର ଓ ଗୁଣବୃଦ୍ଧିବିରୋଧ ଏ ଚାରି ପ୍ରକାର ଦୁଃଖମିଶ୍ରିତ । ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନାରେ ଦୁଃଖରହିତ ନିତ୍ୟ ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ ହୁଏ ।

୩୪.ପ୍ର - କ'ଣ ପ୍ରାକୃତିକ/ଜାଗତିକ ପଦାର୍ଥକୁ ଈଶ୍ବର ଭାବନା କରି
 ଉପାସନା କଲେ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନାର ଫଳ ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ ?

ଉ - ନା । କାରଣ ପଦାର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଗୁଣ ଥାଏ ସେଥିରୁ ସେ ଗୁଣ
 ହିଁ ମିଳିପାରେ । ପଦାର୍ଥରେ ନଥିବା ଗୁଣ ସେଥିରୁ ମିଳିନଥାଏ ।
 ଭାବନା ଦ୍ବାରା ବସ୍ତୁର ଗୁଣ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇନଥାଏ । ଆମ
 ଭାବନା ବସ୍ତୁର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବର ଅନୁକୂଳ ହେଲେ ଆମକୁ
 ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁରୁ ଆମ ଆକାଂକ୍ଷିତ ଗୁଣ ମିଳିଥାଏ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ
 ଯେଉଁ ଗୁଣ ନାହିଁ, ଆମେ ସେ ବସ୍ତୁରେ ଉକ୍ତ ଗୁଣର ଭାବନା
 କରି ସେଥିରୁ ସେ ଗୁଣ ପାଇବାକୁ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ବି
 ସେଥିରେ ସଫଳତା ମିଳିନଥାଏ । ଯଥା— ଚିନିରେ ମଧୁରତା
 ଅଛି । ସେଥିରୁ ତାହା ମିଳିପାରିବ । ଲୁଣରେ ଲବଣତ୍ବ ଅଛି,
 ମଧୁରତା ନାହିଁ । ଏଣୁ ଲୁଣରୁ ଲୁଣିଆ ମିଳିପାରିବ, କିନ୍ତୁ ମଧୁରତା
 ନୁହେଁ । ଲୁଣକୁ ଚିନି ବୋଲି ଯେତେ ଭାବନା କଲେ ବି ସେଥିରୁ
 ଚିନିର ମଧୁରତା ମିଳିବ ନାହିଁ । ଖିରି କରିବାକୁ ଯାଇ ସେଥିରେ
 ଚିନି ବଦଳରେ ଲୁଣ ପକାଇଲେ ଯେତେ ଭାବିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ
 ଖିରି କେବେ ବି ମିଠା ଲାଗିବ ନାହିଁ । ସେହିଭଳି ଖରାରେ ଡ଼ି
 ଶୁଖିଯାଉଥିବା ବେଳେ, ଭୀଷଣ ଶୋଷ ଲାଗୁଥିବା ବେଳେ
 ଶୀତଳ ମଧୁର ପାନୀୟ ବୋଲି ଭାବି ଗରମ, ରାଗ ତରକାରୀ
 ଝୋଳ ପିଆଇଲେ କ'ଣ ଶୀତଳତା ମିଳିବ ନା ତୃଷ୍ଣା ନିବାରଣ
 ହେବ ? ଗରମରେ ଜଣେ ଆଉଟୁ-ପାଉଟୁ ହେଉଥିବା ବେଳେ
 କୁଲର୍ ମନେ କରି ହିଟର୍ କି କ୍ଲଷ୍ଟର୍ମେନ୍ସ ନିକଟରେ ବସିଲେ
 କ'ଣ କୁଲର୍ର ଶୀତଳତା ମିଳିବ ? କେବେ ନୁହେଁ । ସେହିଭଳି
 ପ୍ରାକୃତିକ (ପ୍ରକୃତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମାଟି, ପଥର, କାଠ ଇତ୍ୟାଦି)

ପଦାର୍ଥକୁ ଇଶ୍ବର ଭାବି ଉପାସନା କଲେ ଇଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନାର
ଫଳ ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ ।

୩୫.ପ୍ର - କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ ଇଶ୍ବରଙ୍କୁ ନ ମାନି, ତାଙ୍କ ଉପାସନା
ନ କରି ଯଦି ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଚାଲୁଛି ତେବେ ଇଶ୍ବରଙ୍କୁ ମାନିବା
ଓ ତାଙ୍କ ଉପାସନା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା କ'ଣ ?

ଉ - ଇଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନା କରିବା ଦ୍ବାରା ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ, ବଳ, ଆନନ୍ଦ,
ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ସହନଶୀଳତା, ଉତ୍ସାହ, ନିଷ୍ଠାମତା ଆଦି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।
ଏଣୁ ଇଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନା ଅବଶ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ।

୩୬.ପ୍ର - କ'ଣ ଭକ୍ତ ନିଜ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବଳରେ ଇଶ୍ବରଙ୍କ ଦର୍ଶନ (ଅନୁଭୂତି)
କରିପାରେ ?

ଉ - ନା । ଯେତେବେଳ ଯାଏଁ ଇଶ୍ବରଙ୍କ କୃପା ହୋଇନଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍
ଇଶ୍ବରଙ୍କଠାରୁ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନ ନ ମିଳେ ସେତେବେଳ
ଯାଏ ଭକ୍ତ ତାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର(ଅନୁଭୂତି) କରିପାରେ ନାହିଁ ।
ଏଠାରେ ଏତିକି ବି ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ ଭକ୍ତ ଇଶ୍ବରଙ୍କ ଦର୍ଶନର
କୃପାପାତ୍ର ହେବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଅର୍ଥାତ୍ ଇଶ୍ବର ଦର୍ଶନ ପାଇଁ
ତା' ଚରମରୁ ଯେତିକି ପୁରୁଷାର୍ଥ କରିବା କଥା, ଯେତିକି ଯୋଗ୍ୟତା
ଅର୍ଜନ କରିବା କଥା ସେତିକି ପୁରୁଷାର୍ଥ କରିବା ପରେ, ସେତିକି
ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଇଶ୍ବରଙ୍କ
ନିୟମାନୁସାରେ ଏଥିନିମନ୍ତେ ଇଶ୍ବରୀୟ କୃପା ହୁଏ ।

୩୭.ପ୍ର - କ'ଣ ଇଶ୍ବର ନିଜ ଭକ୍ତ, ଉପାସକଙ୍କ ବଶ ବି ହୋଇଯାନ୍ତି ?
ଅର୍ଥାତ୍ ଭକ୍ତ ଯେପରି ଚାହେଁ ଇଶ୍ବର ସେପରି କରନ୍ତି କି ?

ଉ - ନା । ଇଶ୍ବର କସ୍ମିନ୍ କାଳେ କାହାରି ବଶ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଇଶ୍ବର
କାହାରି ଇଚ୍ଛା, ପ୍ରାର୍ଥନା କି ଅନୁରୋଧରେ ନିଜ ଶାଶ୍ବତ ନିୟମରେ

କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ବଶରେ ରଖିବାକୁ ଚାହଁବା ଭକ୍ତର ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁ । ଯିଏ ଯଥାର୍ଥରେ ଭକ୍ତ ସେ ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ବଶରେ ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ବରଂ ନିଜେ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ବଶରେ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ; ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନିୟମ, ଆଦେଶକୁ କାୟମନୋବାକ୍ୟରେ ପାଳନ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ।

୩୮.ପ୍ର - କ’ଣ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଭକ୍ତି, ପ୍ରାର୍ଥନା, ଧ୍ୟାନ, ଉପାସନା କୌଣସି ବିଶେଷ ମନ୍ତ୍ର, ସୂତ୍ର, ଶ୍ଳୋକ ଦ୍ବାରା ହିଁ କରାଯାଇପାରେ ? ନିଜ ଭାଷାରେ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ କରାଯାଇପାରେ ନାହିଁ ?

ଉ - ନିଜ ଭାଷାରେ ବି କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ର ଆଦି ମାଧ୍ୟମରେ ସଂକ୍ଷେପରେ, ସରଳତାପୂର୍ବକ, ଯଥାର୍ଥ ଭାବେ, ଉତ୍ତମ ରୀତିରେ କରାଯାଇପାରେ । କାରଣ ବେଦ ମନ୍ତ୍ରାଦିରେ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବର ଯଥାର୍ଥ ଓ ବ୍ୟାପକ ସ୍ବରୂପ ସଂକ୍ଷିପ୍ତରେ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଦ୍ବିତୀୟ କଥା ହେଲା ଯେ ଜୀବ ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଆର୍ଷପ୍ରଜ୍ଞା ସମ୍ପନ୍ନ ନୁହଁନ୍ତି । ଏଣୁ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସ୍ତୁତି-ପ୍ରାର୍ଥନା ଆଦି ନିଜ ଭାଷାରେ କଲେ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସ୍ବରୂପର ବିପରୀତ ଗୁଣ କଥନ-ଚିନ୍ତନ କରିବା, ଭୁଲ୍ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ଏ କଥା ତ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜାଣୁ ଯେ ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ବାରା ଭକ୍ତି କରିବା ସମୟରେ ବି ଅର୍ଥଚିନ୍ତନ ତ ଆମେ ନିଜ ଭାଷାରେ ହିଁ କରୁ ।

୩୯.ପ୍ର - କୁହାଯାଏ ଯେ ସଂସାରରେ ଯେଉଁମାନେ ବି ଈଶ୍ବର ଭକ୍ତି ନାମରେ ଯାହା ବି କରୁଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ରାସ୍ତାରେ ବି ଯାଉଛନ୍ତି ସେସବୁ ରାସ୍ତା ଅଲଗା-ଅଲଗା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏକା,

କିଶ୍ଵର । ଏଣୁ ଯିଏ ଯେଉଁ ରାସ୍ତାରେ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଶେଷରେ
ସେଇ କିଶ୍ଵରଙ୍କଠାରେ ପହଞ୍ଚିଯିବେ । କ’ଣ ଏହା ଠିକ୍ ?

ଉ - ନା, ଏକଥା ଆଦୌ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏକ ବୋଲି କେବଳ
ମୁହଁରେ କହିଦେଲେ ବାସ୍ତବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏକ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ ।
ଯଦି ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଧାରଣା (ଜ୍ଞାନ) ଏକା ଏବଂ
ତାହା ଯଥାର୍ଥରେ ଲକ୍ଷ୍ୟର ସ୍ଵରୂପର ଅନୁକୂଳ ତେବେ ତ
ସମସ୍ତଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏକା ଓ ଠିକ୍ । ଯଦି ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସମସ୍ତଙ୍କ
ଧାରଣା ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ, ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ଏବଂ ସେ ଭିତରୁ କିଛି
ଲକ୍ଷ୍ୟର ସ୍ଵରୂପର ଅନୁକୂଳ ତ କିଛି ଲକ୍ଷ୍ୟର ସ୍ଵରୂପରୁ ଭିନ୍ନ
ତେବେ ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ଏବଂ
କିଛି ଲୋକଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଠିକ୍ ଅଛି ତ ଆଉ କିଛି ଲୋକଙ୍କର ଭୁଲ୍
ଅଛି । ଉଦାହରଣସ୍ଵରୂପ — ମନେକରନ୍ତୁ ୪ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି
ସମ୍ବଲପୁରରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଯିବାକୁ ବାହାରିଛନ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ
ଜଣକର ଧାରଣା ଯେ ଦିଲ୍ଲୀ, ସମ୍ବଲପୁର ଏତିକି ବଡ଼ ସହର ଓ
ଭାରତର ପୂର୍ବ ଭାଗରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ।
ଦ୍ଵିତୀୟ ଜଣକର ଧାରଣା ଦିଲ୍ଲୀ, ସମ୍ବଲପୁରଠାରୁ ଟିକିଏ ବଡ଼
ସହର ଓ ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଭାରତ ମହାସାଗର କୂଳରେ
ଅବସ୍ଥିତ । ତୃତୀୟ ଜଣକର ଧାରଣା ଯେ ଦିଲ୍ଲୀ, ସମ୍ବଲପୁରର
ପ୍ରାୟ ଦୁଇଗୁଣ ବଡ଼ ସହର ଓ ଇସ୍ଲାମ କାରଖାନା ଆଧାରିତ
ସହର ଏବଂ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମରେ ଆରବ ସାଗର କୂଳରେ
ସ୍ଥିତ । ଚତୁର୍ଥ ଜଣକର ଧାରଣା ଯେ ଦିଲ୍ଲୀ ଭାରତର ରାଜଧାନୀ,
ପ୍ରାୟ କୋଟିଏ ଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ବିଶିଷ୍ଟ ବିରାଟ ସହର ତଥା
ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ, ଯେଉଁ

ସ୍ଥାନରେ କି ବାସ୍ତବରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଅଛି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ବୋଲି । ଏ ଚାରିଜଣ ଯାକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଶବ୍ଦ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକା (ଦିଲ୍ଲୀ) ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସେମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନ, ବର୍ଣ୍ଣନା ଆଧାରରେ ବସ୍ତୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକା ନୁହେଁ, ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ।

ଦ୍ଵିତୀୟରେ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଠିକ୍ ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ସାଧନ, ରାସ୍ତା ବି ଠିକ୍ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ଯଥାର୍ଥ ରୀତିରେ ପ୍ରୟତ୍ନ ଆବଶ୍ୟକ । ଯେଉଁ ରାସ୍ତା ଯଥାର୍ଥତଃ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଯାଇଛି ସେଥିରେ ଗଲେ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ସମ୍ଭବ, ଅନ୍ୟଥା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଉପରୋକ୍ତ ଚାରିଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସ୍ଵ ଜ୍ଞାନ ଆଧାରରେ ପ୍ରଥମ ଜଣକ ଭାରତର ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ବଙ୍ଗୋପସାଗର କୁଳକୁ ଚାଲିଲେ, ଦ୍ଵିତୀୟ ଜଣକ ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଭାରତ ମହାସାଗର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ , ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପଶ୍ଚିମକୁ ଆରବସାଗର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ ଓ ଚତୁର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ଉତ୍ତରଭାରତର ଯମୁନା ନଦୀ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । କ’ଣ ଏ ୪ଜଣ ଯାକ ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିପାରିବେ ? ନା । କେବଳ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ଯଥାର୍ଥରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଆଡ଼କୁ ଯାଇଥିବା ରାସ୍ତାରେ ଯାଇଛନ୍ତି ସେ ହିଁ ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିପାରିବେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ତିନିଜଣ ବିଫଳ ହେବେ ।

ସେହିପରି ଯିଏ ଯେଉଁ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଲେ ଈଶ୍ଵର ପ୍ରାପ୍ତି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ମାର୍ଗ ଯଥାର୍ଥରେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଯାଇଛି ତାହା ହିଁ ଈଶ୍ଵର ପ୍ରାପ୍ତିର ପଥ । ସେ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ତ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ

ପଥ ଇଶ୍ବରଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା ଦିଗକୁ ଯାଇଛି ତାହା ଇଶ୍ବର ପ୍ରାପ୍ତିର ମାର୍ଗ ନୁହେଁ । ସେ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି କେବେ ବି ଇଶ୍ବରଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଅତଏବ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଇଶ୍ବରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଠିକ୍ ଜ୍ଞାନ ଥିବ ଏବଂ ଯେଉଁ ମାର୍ଗ ଇଶ୍ବରଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇବ ସେହି ମାର୍ଗରେ ଯଦି ସେମାନେ ଗତି କରିବେ ତେବେ ସେମାନେ ହିଁ ଇଶ୍ବର ପ୍ରାପ୍ତି କରିପାରିବେ, ଅନ୍ୟମାନେ ନୁହଁନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଶ୍ବରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସଂସାରରେ ଲୋକଙ୍କ ଧାରଣା ଓ ତଦନୁସାରେ ଆଚରଣରୁ କିଛି ଉଦାହରଣସ୍ବରୂପ ଚିତ୍ରା କରାଯାଉ । ଜଣକର ଧାରଣା ଯେ ଇଶ୍ବର ମଣିଷ ଭଳି ଶରୀରଧାରୀ, ଗୋଲକଧାରୀରେ ରହନ୍ତି ଓ ରାସଲୀଳା କରୁଥାନ୍ତି । ଆମେ ଜୀବନରେ ଯାହା ଦ୍ରୁତି କଲେ ବି ଖାଲି କାର୍ତ୍ତନ କରିଦେଲେ ସେ ମିଳିଯିବେ । ଦ୍ବିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଧାରଣା ଯେ ଭଗବାନଙ୍କର ଚାରିଟି ହାତ । ସେ କ୍ଷୀରସାଗରରେ ଶେଷନାଗ ଉପରେ ଶୟନ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଦୁଷ୍ଟନାଶନ ପାଇଁ ଅବତାର ଧରି ସଂସାରକୁ ଆସନ୍ତି । କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତିଥିରେ ଭୋକରେ ଛଟପଟ ହେଲେ କି ଭାତ ନଖାଇ ଖିରି-ଖେରୁଡ଼ି ଆକଣ୍ଠ ଖାଇଲେ, ଚିତା-ତିଳକ କାଟି ଜପାମାଳି ଧରି ବସିଲେ, ଅନ୍ୟ ଦିନରେ ଭକ୍ଷ୍ୟ-ଅଭକ୍ଷ୍ୟ ଯାହା ଖାଅ, ଧର୍ମ-ଅଧର୍ମ ଯାହା କର ସେ ସବୁରୁ ଉଦ୍ଧାର ହୋଇ ଇଶ୍ବର ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇଯିବ । ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଧାରଣା ଯେ ଭଗବାନଙ୍କ ସ୍ବରୂପ ତ ନିରାକାର ଓ ଚେତନ; କିନ୍ତୁ ସେ ସାକାର ଜଡ଼ ମୂର୍ତ୍ତି ବି ହୋଇପାରନ୍ତି । ଜୀବନରେ ଯେତେ ଯାହା ପାପ-ପାଖଣ୍ଡ, ଅନାଦି-ଦୁର୍ନୀତି କଲେ

ବି ତାଙ୍କ ନାମ ଧରିଲେ, ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଭୋଗ ଲଗାଇଲେ, ଗଙ୍ଗା-
 ତ୍ରିବେଣୀ ଆଦିରେ ବୁଡ଼ ପକାଇଲେ ସବୁ ପାପ ଧୋଇଯିବ ଓ
 ସେ ମିଳିଯିବେ । ଚତୁର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଚାର ଯେ ପରମାତ୍ମା ନିରାକାର
 ଅଥଚ ଜ୍ୟୋତିବିନ୍ଦୁ ଏବଂ ସେ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ନୁହନ୍ତି,
 ପରମଧାମରେ ରହନ୍ତି । ଲାଲବତୀକୁ ଧ୍ୟାନ କଲେ ସେ ମିଳିବେ ।
 ପଞ୍ଚମ ବ୍ୟକ୍ତିର ଧାରଣା ଯେ ଈଶ୍ବର ସର୍ବବ୍ୟାପକ, ନିରାକାର,
 ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ । ଏଣୁ ଅବତାର ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବେଦ ତାଙ୍କ
 ବାଣୀ । ତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନ, ଉପାସନା, ଭକ୍ତି ତାଙ୍କ ଗୁଣର ଚିନ୍ତନ
 ମାଧ୍ୟମରେ କରାଯାଏ । ବେଦ ଆଧାରିତ ପବିତ୍ର ଜୀବନଯାପନ
 କଲେ ଓ ବେଦାଧାରିତ ଯଥାର୍ଥ ପଦ୍ଧତିରେ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍
 ସ୍ମୃତି-ପ୍ରାର୍ଥନା-ଉପାସନା କଲେ ତାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର
 ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଯଥାର୍ଥରେ
 ଈଶ୍ବର ନୁହଁନ୍ତି । ଯେହେତୁ କି ସମସ୍ତଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ବରୂପ
 ଅଲଗା । ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରକାରେ ଜ୍ଞାନ ଓ ଆଚରଣ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
 ମଧ୍ୟରୁ ଯାହାର ଜ୍ଞାନ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସ୍ବରୂପର ଅନୁକୂଳ ଓ ଆଚରଣ
 ଈଶ୍ବରପ୍ରାପ୍ତିର ଅନୁକୂଳ ସେମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଈଶ୍ବର ପ୍ରାପ୍ତି ହେବ ।
 ଅର୍ଥାତ୍ ପଞ୍ଚମ ପ୍ରକାର ଲୋକଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟର ସ୍ବରୂପ ଯଥାର୍ଥରେ
 ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସ୍ବରୂପ ହୋଇଥିବାରୁ ଏବଂ ମାର୍ଗ (ଆଚରଣ) ଈଶ୍ବର
 ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାର୍ଗ (ଆଚରଣ) ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ
 ହିଁ ଈଶ୍ବର ପ୍ରାପ୍ତି ହେବ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନୁହେଁ ।

୪୦.ପ୍ର - କେତେକ କହନ୍ତି ଯେ ସାକାର ମୂର୍ତ୍ତିର ଉପାସନା ନିରାକାର
 ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନାର ପ୍ରଥମ ପାଠ, ପ୍ରଥମ ପାହାଚ । ଅର୍ଥାତ୍
 ସାକାର ମୂର୍ତ୍ତି ନିରାକାର ଉପାସନାର ମାଧ୍ୟମ, ପ୍ରଥମେ ସାକାର

ମୂର୍ତ୍ତିର ଉପାସନା କରିବାକୁ ହେବ ତା’ପରେ ଯାଇ ନିରାକାର
ଉପାସନା ହେବ । କ’ଣ ଏହା ଠିକ୍ ?

ଉ - ନା, ଆଦୌ ନୁହେଁ । କୌଣସି ବି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଗତି ନିମନ୍ତେ
ଗ୍ରହଣୀୟ, ଆଚରଣୀୟ ଗୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପରସ୍ପର ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିବା
ପଦାର୍ଥ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟତର ମାଧ୍ୟମ ହୋଇଥାଏ; ଅସାଦୃଶ୍ୟ,
ବିରୁଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ । କ’ଣ ହିଂସାଚରଣ ଅହିଂସା ଆଚରଣର
ମାଧ୍ୟମ, ମିଥ୍ୟାଚରଣ ସତ୍ୟାଚରଣର ମାଧ୍ୟମ ହୋଇପାରେ ?
କ’ଣ ଅସ୍ତେୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ସ୍ତେୟ ବା
ଚୋରୀ କରିବାକୁ ହେବ ଓ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବା
ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ବ୍ୟଭିଚାରୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ? ଅବଶ୍ୟ ଏ କଥା
ସତ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ, ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱରୂପ ଜ୍ଞାନ
ପାଇଁ ସାଧାର୍ଣ୍ୟ ଓ ବୈଧର୍ମ୍ୟ ଉଭୟ ଜ୍ଞାନ ଉପଯୋଗୀ । ଯଥା
— ଅହିଂସା ଆଚରଣରେ ସଫଳତା ପାଇଁ ତ୍ୟାଜ୍ୟ ‘ହିଂସା’
କ’ଣ ଏବଂ ସକଳ ପ୍ରକାର ହିଂସାରୁ ରହିତ ‘ଅହିଂସା’ର
ଆଚରଣୀୟ ସ୍ୱରୂପ କ’ଣ ତାହା ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଆମେ ଜାଣୁ ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ହେବାକୁ
ହେଲେ ଅ, ଆ, ଇ, ଈ... ମାଧ୍ୟମ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଇଂରାଜୀରେ
ବିଦ୍ୱାନ୍ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ A,B,C,D ରୁ ଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ
କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଅ, ଆ ଇଂରାଜୀ ଦକ୍ଷତା ପାଇଁ ମାଧ୍ୟମ
ନୁହେଁ କି A,B ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଦ୍ୱତ୍ତା ପାଇଁ ମାଧ୍ୟମ ନୁହେଁ ।
ସେହିପରି ସାକାର ମୂର୍ତ୍ତିର ଉପାସନା ନିରାକାର ଈଶ୍ୱରଙ୍କ
ଉପାସନାର ପ୍ରଥମ ପାଠ ନୁହେଁ, ବରଂ ଭୁଲ୍ ପାଠ । ଆକାର
ଚିତ୍ତନ ନିରାକାର ଉପାସନାର ମାଧ୍ୟମ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ବରଂ
ଏହା ନିରାକାର ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ନିଏ । ସଂସାରରେ

ଇଶ୍ଵରଙ୍କ ଉପାସନା ନାମରେ ସାକାର ମୂର୍ତ୍ତି ଆଦିର ଧ୍ୟାନ-
ଉପାସନା ଦୀର୍ଘଦିନ କରିଥିବା କୋଟି କୋଟି ଲୋକେ ପରବର୍ତ୍ତୀ
ସମୟରେ ଇଶ୍ଵର ନିରାକାର ବୋଲି ଜାଣିଲେ ବି ପୂର୍ବରୁ ସାକାର
ସଂସ୍କାର ମନରେ ଦୃଢ଼ ହୋଇଯାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ନିରାକାର
ଉପାସନା କରିବାରେ ଅସଫଳ ହୋଇଥାନ୍ତି । ‘ଇଶ୍ଵର’ କହିବା
ମାତ୍ରେ କୌଣସି ଏକ କଳ୍ପିତ ଆକାର ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ମନକୁ
ଚାଲିଥାଏ । ନିରାକାର ଇଶ୍ଵରଙ୍କୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ
ମାଧ୍ୟମ ହୋଇପାରିବ । କାରଣ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନର ଆକାର ନାହିଁ କି
ଇଶ୍ଵରଙ୍କର ବି ଆକାର ନାହିଁ ।

୪୧.ପ୍ର - ଇଶ୍ଵର ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହୋଇଥିବାରୁ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ବି ବ୍ୟାପକ । ତେବେ
ମୂର୍ତ୍ତି ଚେତନ ନୁହେଁ କାହିଁକି ?

ଉ - ଇଶ୍ଵର ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହୋଇଥିବାରୁ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ବି ବ୍ୟାପକ । ଅର୍ଥାତ୍
ସେଠାରେ ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ବିଦ୍ୟମାନ—୧. ବ୍ୟାପକ ବସ୍ତୁ ଚେତନ
ଇଶ୍ଵର ଓ ୨. ବ୍ୟାପ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଜଡ଼ ମୂର୍ତ୍ତି । କୌଣସି ବି ବସ୍ତୁର
ସ୍ଵାଭାବିକ ଗୁଣ ସେ ବସ୍ତୁରେ ସଦା ରହେ, ତା’ରୁ ଦୂରେଇ
ଯାଇପାରେ ନାହିଁ । ଯଥା— ଅଗ୍ନିରେ ଉଷ୍ମତା, ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ରେ
ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଗୁଣ, କାଠ-ରବର-ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍‌ରେ ସେସବୁର ଗୁଣ
ଇତ୍ୟାଦି । ଅବଶ୍ୟ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଯେ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁରେ
ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଯେଉଁ ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରିବା କ୍ଷମତା ଥାଏ, ସେ
ବସ୍ତୁଟି ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସେ ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିଥାଏ । ଯଥା—
ଶୀତଳତା ଜଳର ସ୍ଵାଭାବିକ ଗୁଣ ହୋଇଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଜଳରେ
ଅଗ୍ନି ବ୍ୟାପକ ହେଲେ ଜଳ ଗରମ ଲାଗିଥାଏ । ଏଣୁ ଉଷ୍ମତା
ଜଳର ନୈମିତ୍ତିକ ଗୁଣ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସେହିପରି ଲୁହା

ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିଥାଏ, ଲୁହା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର ସୁପରିବାହୀ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରିବାର କ୍ଷମତା ନଥାଏ ସେ ବସ୍ତୁଟି ଅନ୍ୟ ସେହି ବସ୍ତୁର ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିନଥାଏ । ଯଥା— କାଠ, ରବର, ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ଆଦି ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର କୁପରିବାହୀ । ଏସବୁ ଭିତରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

ଜଡ଼ତ୍ୱ ଓ ଚେତନତ୍ୱ ଦୁଇ ପରସ୍ପର ବିପରୀତ ଗୁଣ । ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ ଜଡ଼ତ୍ୱ ଓ ଚେତନ ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ ଚେତନତ୍ୱ । ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ବସ୍ତୁରେ ତା’ର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ ସଦା ରହେ । ଚେତନତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି ଚେତନ ହୋଇଯିବା କ୍ଷମତା ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥର ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର କୁପରିବାହୀ କାଠ, ରବର, ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ଆଦି ଭିତରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସଂଚାରିତ ନ ହୋଇପାରିବା ଭଳି ଚେତନତାର ସଂକ୍ରମଣ ପାଇଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ଜଡ଼ ତତ୍ତ୍ୱ ଭିତରକୁ ଚେତନତ୍ୱ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇନପାରିବାରୁ ଚେତନ ଈଶ୍ୱର ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ଜଡ଼ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଚେତନ ନୁହେଁ ।

କର୍ମ ଓ କର୍ମଫଳ

୧. ପ୍ର - କର୍ମ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ସୁଖପ୍ରାପ୍ତି ଓ ଦୁଃଖ-ନିବୃତ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଜୀବାତ୍ମା ମନ, ବାଣୀ ଓ ଶରୀର ଦ୍ଵାରା ଯେଉଁ ଚେଷ୍ଟାବିଶେଷ କରେ ତାହାକୁ କର୍ମ କହନ୍ତି ।

୨. ପ୍ର - ଚେଷ୍ଟାବିଶେଷର ଅର୍ଥ କ'ଣ ?

ଉ - ନୈସର୍ଗିକ କ୍ରିୟା (ଶ୍ଵାସ-ପ୍ରଶ୍ଵାସର ସ୍ଵାଭାବିକ ଗତି, ନିମେଷୋଦ୍ଳେଷ, ହୃଦୟର ସନ୍ଦନ, ରକ୍ତ ସଞ୍ଚାଳନ ଆଦି) ଠାରୁ ଭିନ୍ନ କ୍ରିୟା ଯାହାରକି କୌଣସି ବିଶେଷ ପରିଣାମ (ହାନି-ଲାଭ, ସୁଖ-ଦୁଃଖ) ବାହାରେ ତାହାକୁ ଚେଷ୍ଟାବିଶେଷ କୁହାଯାଏ । ଯଥା— ଦାନ ଦେବା, ଚୋରୀ କରିବା, ସତ କହିବା, ମିଛ କହିବା ଆଦି ।

୩. ପ୍ର - କର୍ମ କରିବାର ସାଧନ କେତୋଟି ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - କର୍ମ କରିବାର ସାଧନ ତିନୋଟି — ୧. ମନ, ୨. ବାଣୀ, ୩. ଶରୀର ।

୪. ପ୍ର - ସାଧନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କର୍ମ କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ସାଧନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କର୍ମ ୩ ପ୍ରକାର — ମାନସିକ, ବାଚନିକ ଓ ଶାରୀରିକ ।

୫. ପ୍ର - ଶରୀର କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଚେଷ୍ଟା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏବଂ ଅର୍ଥ (ସୁଖ-ଦୁଃଖର ଭୋଗ)ର ଆଶ୍ରୟକୁ ଶରୀର କହନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଦ୍ଵାରା ଜୀବାତ୍ମା ଚେଷ୍ଟା କରେ,

ଯାହା ଆଧାରରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକ ରହନ୍ତି ଏବଂ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଜୀବ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ ତାହାକୁ ଶରୀର କହନ୍ତି । ଶରୀର ଆଶ୍ରୟ ଗର୍ଭିର— ଚେଷ୍ଟା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଅର୍ଥର ।

୬.ପ୍ର - କ'ଣ କୌଣସି (ସାଂସାରିକ ବା ମୋକ୍ଷ) ଇଚ୍ଛା, କାମନା ବିନା କର୍ମ କରିବା ସମ୍ଭବ ?

ଉ - ନା । କୌଣସି ଇଚ୍ଛା ବିନା କର୍ମ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମ ପଛରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଇଚ୍ଛା (ସାଂସାରିକ ହେଉ କି ମୋକ୍ଷ ଇଚ୍ଛା ହେଉ) ନିଶ୍ଚିତ ରହିଥାଏ ।

୭. ପ୍ର - ଭାବନା ଆଧାରରେ କର୍ମ କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ଭାବନା ଆଧାରରେ କର୍ମ ଦୁଇ ପ୍ରକାର — ସକାମ ଓ ନିଷ୍କାମ ।

୮. ପ୍ର - ସକାମ କର୍ମ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଧନ, ଜନ, ମାନ ଆଦି ଲୌକିକ ଫଳ ବା ଲୌକିକ ସୁଖ ଭୋଗର ସାଧନ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଭଲ-ମନ୍ଦ କର୍ମ କରାଯାଏ, ତାହାକୁ ସକାମ କର୍ମ କୁହାଯାଏ ।

୯. ପ୍ର - ସକାମ କର୍ମ କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ସକାମ କର୍ମ ତିନି ପ୍ରକାର — ଶୁଭ, ଅଶୁଭ, ମିଶ୍ରିତ ।

୧୦.ପ୍ର - ଶୁଭ କର୍ମ କେଉଁଟି ?

ଉ - ଯେଉଁ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ତଥା ଅନ୍ୟକୁ ସୁଖ, ଶାନ୍ତି, ସନ୍ତୋଷ, ପ୍ରସନ୍ନତା ଆଦି ମିଳିଥାଏ ତାହା ଶୁଭ କର୍ମ । ଯଥା — ସେବା, ଦାନ, ପରୋପକାର ଆଦି ।

୧୧.ପ୍ର - ମାନସିକ ଶୁଭ କର୍ମ କେତୋଟି ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ମାନସିକ ଶୁଭ କର୍ମ ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନୋଟି—୧.ଦୟା, ୨. ଅସ୍ତୁତ୍ୱ

ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟର ଦ୍ରବ୍ୟ ଅନୁଚିତ ରୂପେ ନ ନେବା ବିଚାର,
୩. ଆସ୍ତିକତା ।

୧୨.ପ୍ର - ବାଚନିକ ଶୁଭ କର୍ମ କେତୋଟି ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ବାଚନିକ ଶୁଭ କର୍ମ ଚାରୋଟି — ୧. ସତ୍ୟ କହିବା,
୨. ମଧୁର ଭାବେ କହିବା, ୩. ହିତକର କହିବା, ୪. ସ୍ବାଧୀୟ
କରିବା ।

୧୩.ପ୍ର - ଶାରୀରିକ ଶୁଭ କର୍ମ କେତୋଟି ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ଶାରୀରିକ ଶୁଭ କର୍ମ ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନୋଟି—୧. ଦାନଦେବା,
୨. ରକ୍ଷା କରିବା, ୩. ସେବା, ପରୋପକାର ଆଦି କରିବା ।

୧୪.ପ୍ର - ଅଶୁଭ କର୍ମ କେଉଁଟି ?

ଉ - ଯେଉଁ କର୍ମ ଦ୍ବାରା ଅନ୍ୟକୁ ଦୁଃଖ ମିଳିଥାଏ ଏବଂ ଫଳସ୍ବରୂପ
ନିଜକୁ ବି ଦୁଃଖ ମିଳେ ସେଭଳି ପାପ କର୍ମ ହେଲା ଅଶୁଭ
କର୍ମ । ଯଥା — ଚୋରୀ, ହିଂସା, ବ୍ୟଭିଚାର ଆଦି ।

୧୫.ପ୍ର - ମାନସିକ ଅଶୁଭ କର୍ମ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ମାନସିକ ଅଶୁଭ କର୍ମ—୧. ଦ୍ରୋହ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟର ଅହିତ
ଚିନ୍ତା କରିବା, ଈର୍ଷ୍ୟା-ଦ୍ବେଷ କରିବା, ୨. ସ୍ବହା ଅର୍ଥାତ୍ ଲୋଭ,
ପରଦ୍ରବ୍ୟ ହରଣ ବା ଚୋରୀର ବିଚାର, ୩. ନାସ୍ତିକତା ଆଦି ।

୧୬.ପ୍ର - ବାଚନିକ ଅଶୁଭ କର୍ମ କେତୋଟି ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ବାଚନିକ ଅଶୁଭ କର୍ମ ଚାରୋଟି — ୧. ଅସତ୍ୟ ଭାଷଣ,
୨. କଠୋର ଭାଷଣ, ୩. ଅହିତକର କଥନ (ନିନ୍ଦା-ତୁଗୁଳି),
୪. ଅସମ୍ବଦ୍ଧ ପ୍ରଳାପ ବା ବୃଥା ଭାଷଣ ।

୧୭.ପ୍ର - ଶାରୀରିକ ଅଶୁଭ କର୍ମ କେତୋଟି ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ଶାରୀରିକ ଅଶୁଭ କର୍ମ ତିନି ପ୍ରକାର—୧. ହିଂସା, ୨. ଚୋରୀ, ୩. ବ୍ୟଭିଚାର ।

୧୮.ପ୍ର - ମିଶ୍ରିତ କର୍ମ କ'ଣ ?

ଉ - ପାପ ଓ ପୁଣ୍ୟ, ଶୁଭ ଓ ଅଶୁଭ ଉଭୟ ମିଶି ରହିଥିବା କର୍ମ ଯାହାଦ୍ୱାରା କି କିଛି ସୁଖ ଓ କିଛି ଦୁଃଖ ଉଭୟ ମିଳିଥାଏ, ତାହାକୁ ମିଶ୍ରିତ କର୍ମ କୁହାଯାଏ । ଯଥା — କୃଷି, ଶିଳ୍ପ (Industry, Factory), ପରିବହନ (Transport) ଆଦି । ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ସେବା କରିବା, ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଅସାବଧାନତାରୁ ରୋଗୀ କଠିନ ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାର୍ଶ୍ୱପ୍ରତିକ୍ରିୟାରେ ଅଳ୍ପ ଦୁଃଖ ଭୋଗିବା, ଚୋରୀ କରି ଦାନ ଦେବା ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୯.ପ୍ର - ନିଷ୍କାମ କର୍ମ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କୌଣସି ଲୌକିକ ଫଳର କାମନା ନ ରଖି ଈଶ୍ୱର ପ୍ରାପ୍ତି ବା ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଶୁଭ କର୍ମ କରାଯାଏ ତାହା ନିଷ୍କାମ କର୍ମ । ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ସର୍ବଦା ଶୁଭ କର୍ମ ହିଁ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା — ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ତୁତିପ୍ରାର୍ଥନୋପାସନା, ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରର ନିଃଶୁଳ୍କ ଅଧ୍ୟାପନା, ସମ୍ମାନ କି ଧନ୍ୟବାଦର ଆକାଂକ୍ଷା ନ ରଖି ଦାନ, ବେଦ ପ୍ରଚାର, ଯୋଗ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ, ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ, ପଞ୍ଚମହାଯଜ୍ଞ, ପରୋପକାର ଆଦି ।

ବି.ଦ୍ର :- ଶୁଭକର୍ମ ସକାମ ବା ନିଷ୍କାମ ହେବା ମୁଖ୍ୟତଃ କର୍ତ୍ତାର ଭାବନା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଯଶ, ଅର୍ଥ, ଶିଷ୍ୟ-ଅନୁଗାମୀ ଆଦି କାମନାରେ ଈଶ୍ୱର-ଉପାସନା, ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟାପନା, ବେଦପ୍ରଚାର ଆଦି କଲେ ତାହା ସକାମ

ହୋଇଯାଏ ଏବଂ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବନାରେ ଏସବୁ କଲେ ତାହା ନିଷ୍ଠାମୟ ହୁଏ । ସେହିପରି କୌଣସି ଲୌକିକ ଆକାଂକ୍ଷା ନ ରଖି କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ ପାଇଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବନାରେ ପଞ୍ଚମହାୟଜ୍ଞ, ସେବା, ପରୋପକାର ଆଦି କଲେ ତାହା ନିଷ୍ଠାମୟ କର୍ମ ହୁଏ ।

୨୦.ପ୍ର - କେଉଁ କର୍ମ ବନ୍ଧନର କାରଣ ?

ଉ - ଯେଉଁ କର୍ମ ଅବିଦ୍ୟା, ରାଗ, ଦ୍ଵେଷ ଆଦି କ୍ଲେଶରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ କରାଯାଏ, ସେଥିରୁ ଭୋଗର ବାସନା-ସଂସ୍କାର ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଏହାକୁ ସକାମ କର୍ମ ବି କହନ୍ତି । ଏ କର୍ମ ବନ୍ଧନର କାରଣ ।

୨୧.ପ୍ର - କେଉଁ କର୍ମ ବନ୍ଧନରେ ପକାଏ ନାହିଁ ?

ଉ - ଯେଉଁ କର୍ମ ଅବିଦ୍ୟା, ରାଗ-ଦ୍ଵେଷ ଆଦିରୁ ରହିତ ହୋଇ ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞାନରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ କରାଯାଏ, ସେଥିରୁ ସାଂସାରିକ ଭୋଗର ବାସନା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇନଥାଏ । ସେ କର୍ମକୁ ନିଷ୍କାମ କର୍ମ କହନ୍ତି । ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ବନ୍ଧନରେ ପକାଏ ନାହିଁ, ଅପିତୁ ମୁକ୍ତିର କାରଣ ହୋଇଥାଏ ।

୨୨.ପ୍ର - ଫଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କର୍ମ କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - କର୍ମ ଫଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କର୍ମ ୩ ପ୍ରକାର — ୧. କ୍ରିୟମାଣ, ୨. ସଞ୍ଚିତ, ୩. ପ୍ରାରବ୍ଧ ।

୨୩.ପ୍ର - କ୍ରିୟମାଣ କର୍ମ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ଯେଉଁ କର୍ମ କରୁଛେ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇନାହିଁ ତାହାକୁ କ୍ରିୟମାଣ କର୍ମ କହନ୍ତି ।

୨୪.ପ୍ର - ସଞ୍ଚିତ କର୍ମ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କ୍ରିୟମାଣ କର୍ମ ସମାପ୍ତି ହେବା ପରେ ପରେ ତାହା ଆମ ଖାତାରେ ଜମା ହୋଇଯାଏ । ପୂର୍ବ-ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅବ୍ୟାବଧି ଆମେ କରିସାରିଥିବା ଯେଉଁସବୁ କର୍ମର ଫଳ ଆମକୁ ମିଳିନାହିଁ, କର୍ମ ଆମ ଖାତାରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛି ତାହାକୁ ସଞ୍ଚିତ କର୍ମ କହନ୍ତି ।

୨୫.ପ୍ର - ପ୍ରାରବ୍ଧ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ସଞ୍ଚିତ କର୍ମ ସମୁଦାୟରୁ ଯେଉଁ କର୍ମର ଫଳ ମିଳିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ ତାହାକୁ ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମ କହନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରାରବ୍ଧର ହିଁ ଅନ୍ୟ ନାମ ଭାଗ୍ୟ ।

୨୬.ପ୍ର - ପୁରୁଷାର୍ଥ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ପୁରୁଷର ଅର୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁରୁଷ ବା ଜୀବାତ୍ମାର ପ୍ରୟୋଜନକୁ ପୁରୁଷାର୍ଥ କହନ୍ତି । ମାନବ ଶରୀରରେ ଜୀବାତ୍ମାର ୪ଟି ପ୍ରୟୋଜନ - ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ । ଅତଃ ସର୍ବଥା ଆଳସ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରି ଜୀବାତ୍ମାର ପ୍ରୟୋଜନ ଥିବା ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାରଗୁଡ଼ିକ ସିଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ମନ, ବାଣୀ, ଶରୀର ଓ ଧନ ଆଦି ସାଧନ ଦ୍ଵାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପୁରୁଷାର୍ଥ କହନ୍ତି ।

୨୭.ପ୍ର - କେଉଁଥି ନିମନ୍ତେ ପୁରୁଷାର୍ଥ କରଣୀୟ ?

ଉ - ଚାରୋଟି ନିମନ୍ତେ ପୁରୁଷାର୍ଥ କରଣୀୟ — ୧. ଉତ୍ତମୋତ୍ତମ ଅପ୍ରାପ୍ତ ବସ୍ତୁର ପ୍ରାପ୍ତି, ୨. ପ୍ରାପ୍ତ ବସ୍ତୁର ଉତ୍ତମ ରୂପେ ରକ୍ଷା, ୩. ସୁରକ୍ଷିତ ବସ୍ତୁର ବୃଦ୍ଧି, ୪. ବର୍ଦ୍ଧିତ ବସ୍ତୁର ଉପଯୋଗ ଦ୍ଵାରା ସତ୍ୟବିଦ୍ୟାର ଉନ୍ନତି ଓ ସର୍ବହିତ ସାଧନ କରିବା ।

୨୮.ପ୍ର - ପୁରୁଷାର୍ଥ ଓ ପ୍ରାରବ୍ଧ ମଧ୍ୟରୁ ବଡ଼ କିଏ ?

ଉ - ପୁରୁଷାର୍ଥ ବା କ୍ରିୟମାଣ କର୍ମ ଦ୍ଵାରା ହିଁ ପ୍ରାରବ୍ଧ ବା ଭାଗ୍ୟ ତିଆରି ହୁଏ । କ୍ରିୟମାଣ କର୍ମ ଭଲ ହେଲେ ପ୍ରାରବ୍ଧ ଉତ୍ତମ ହୁଏ ଏବଂ କ୍ରିୟମାଣ କର୍ମ ନିକୃଷ୍ଟ ହେଲେ ପ୍ରାରବ୍ଧ ମନ୍ଦ ହୁଏ । ଅତଃ ପୁରୁଷାର୍ଥ ହିଁ ପ୍ରାରବ୍ଧର କାରଣ, ଜନକ ହୋଇଥିବାରୁ ପ୍ରାରବ୍ଧ ଅପେକ୍ଷା ପୁରୁଷାର୍ଥ ବଡ଼ ।

୨୯.ପ୍ର - କ'ଣ ପୁରୁଷାର୍ଥ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରାରବ୍ଧ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇପାରେ ? ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଗ୍ୟରେ ଦୁଃଖ ଭୋଗିବାର ଥିଲେ ତାକୁ ସୁଖରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରାଯାଇପାରେ ?

ଉ - କୃତ କର୍ମର ଫଳ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ସେଥିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅସମ୍ଭବ । ଅତୀତର ନିକୃଷ୍ଟ କର୍ମର ଫଳ ହିଁ ପ୍ରାରବ୍ଧ ରୂପେ ଆଜି ଦୁଃଖ ମିଳୁଛି । ଯଦି ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍ତମୋତ୍ତମ କର୍ମ ନିମନ୍ତେ ପୁରୁଷାର୍ଥ କରାଯାଏ, ତେବେ ଏ ଶୁଭକର୍ମର ଫଳ ନିଶ୍ଚିତ ଉତ୍ତମ ପ୍ରାରବ୍ଧ ରୂପେ ମିଳିବ । ଯଦି ଆଶୁ (ଇହ ଜନ୍ମରେ, ଅଳ୍ପ ଦିନ ବ୍ୟବଧାନରେ) ଫଳଦାୟକ ଉତ୍ତମ କର୍ମ ନିମନ୍ତେ ବୁଦ୍ଧିପୂର୍ବକ ପ୍ରବଳ ପୁରୁଷାର୍ଥ କରାଯାଏ, ତେବେ ପୂର୍ବ କର୍ମର ପ୍ରାରବ୍ଧ ଦୁଃଖ ସହ ବର୍ତ୍ତମାନ କର୍ମର ପ୍ରାରବ୍ଧ ସୁଖ ମିଶି ମିଳିବ । ଏହାକୁ ହିଁ ପୁରୁଷାର୍ଥ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରାରବ୍ଧର ପରିବର୍ତ୍ତନ କୁହାଯାଏ । କାହିଁକି ନା ଯଦି ଉତ୍ତମ କର୍ମ ନିମନ୍ତେ ପୁରୁଷାର୍ଥ କରାନଯାଏ ତେବେ ଅତୀତର ନିକୃଷ୍ଟ କର୍ମ ଆଧାରରେ ମିଳୁଥିବା ଦୁଃଖ ହିଁ ମିଳୁଥାନ୍ତା ।

୩୦.ପ୍ର - ପ୍ରକୃତିର ଗୁଣ ଆଧାରରେ କର୍ମ କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ପ୍ରକୃତିରେ ତିନୋଟି ଗୁଣ ଅଛି - ସତ୍ତ୍ଵ, ରଜଃ ଓ ତମ । ପ୍ରକୃତିରୁ

ମନ ତିଆରି ହୋଇଥିବାରୁ ମନରେ ବି ଏ ତିନୋଟି ବିଦ୍ୟମାନ ।
ମନରେ ଯେଉଁ ଗୁଣ ଅଧିକ ହୁଏ ତଦନୁସାରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଭାବନା
ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ ପ୍ରକୃତିର ଗୁଣ ଆଧାରରେ କର୍ମ ତିନି ପ୍ରକାର
— ସାତ୍ତ୍ବିକ, ରାଜସିକ, ତାମସିକ ।

୩୧.ପ୍ର - ଆମେ ଯେଉଁ କର୍ମ କରୁ ସେସବୁର କର୍ତ୍ତା କିଏ - ଜୀବ ନା
ଇଶ୍ବର ?

ଉ - ଶରୀର ଦ୍ବାରା ଯେଉଁସବୁ କର୍ମ ହୁଏ, ତାହା ଭଲ ହେଉ କି ମନ୍ଦ
ହେଉ, ସେସବୁର କର୍ତ୍ତା ଜୀବ ହିଁ ଅଟେ, ଇଶ୍ବର କର୍ତ୍ତା ନୁହନ୍ତି ।
କାରଣ ଯଦି କର୍ତ୍ତା ଇଶ୍ବର ହୁଅନ୍ତେ ତେବେ କର୍ମର ଫଳ ମଧ୍ୟ
ଇଶ୍ବରଙ୍କୁ ହିଁ ମିଳିବା କଥା, ଜୀବକୁ ନୁହେଁ; ଯେହେତୁ କି କର୍ମର
ଫଳ କର୍ତ୍ତାକୁ ହିଁ ମିଳିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ତ ଆମକୁ
ଭୋଗିବାକୁ ପଡୁଛି । ଦ୍ବିତୀୟରେ, ଯଦି ଇଶ୍ବର କର୍ତ୍ତା ହୁଅନ୍ତେ
ତେବେ ସଂସାରରେ ଚୋରୀ, ଡକାଏତି, ହତ୍ୟା, ବଳାଙ୍ଗାର,
ଛଳ-କପଟ ଆଦି ନିକୃଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ନହେବା କଥା । ଯେହେତୁ କି
ଇଶ୍ବରଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବ ପବିତ୍ର । କିନ୍ତୁ ସଂସାରରେ ତ
ଅଶୁଭ, ଅପବିତ୍ର କର୍ମ ବି ହେଉଛି ।

୩୨.ପ୍ର - କର୍ତ୍ତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ କର୍ମ କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - କର୍ତ୍ତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ କର୍ମ ତିନି ପ୍ରକାର — ୧. କୃତ, ୨. କାରିତ,
୩. ଅନୁମୋଦିତ ।

୩୩.ପ୍ର - କୃତ କର୍ମ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ବୟଂ କରିଥିବା କର୍ମକୁ ‘କୃତ’ କର୍ମ କହନ୍ତି ।

୩୪.ପ୍ର - କାରିତ କର୍ମ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଯେଉଁସବୁ କର୍ମକୁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ ନ କରି ଅନ୍ୟ ଦ୍ଵାରା କରାଇଥାଏ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟକୁ କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥାଏ ତାହାକୁ ‘କାରିତ କର୍ମ’ କୁହାଯାଏ ।

୩୫.ପ୍ର - ଅନୁମୋଦିତ କର୍ମ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଯେଉଁ କର୍ମ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ କରିନଥାଏ କିମ୍ବା କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରେରଣା କି ଆଦେଶ ଦେଇନଥାଏ; କିନ୍ତୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରୂପେ କେହି କରିଥିବା କର୍ମକୁ ଅନୁମୋଦନ ବା ସମର୍ଥନ କରେ ତାହାକୁ ‘ଅନୁମୋଦିତ କର୍ମ’ କହନ୍ତି ।

୩୬.ପ୍ର - ସକାମ କର୍ମର ଫଳ କେଉଁ ରୂପେ ମିଳେ ?

ଉ - ସକାମ କର୍ମର ଫଳ ତିନୋଟି ଆକାରରେ ମିଳେ — ଜାତି, ଆତ୍ମା ଓ ଭୋଗ । ଏହି ଜାତି, ଆତ୍ମା ଓ ଭୋଗ ମାଧ୍ୟମରେ ଜୀବକୁ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଅତଃ ଯଥାର୍ଥରେ କର୍ମର ଫଳ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ରୂପେ ହିଁ ମିଳେ ଏବଂ ଜାତି, ଆତ୍ମା ଓ ଭୋଗ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ରୂପକ ଫଳର ସାଧନ ।

୩୭.ପ୍ର - କର୍ମର ଫଳ କିଏ ଦିଅନ୍ତି ?

ଉ - କର୍ମର ଫଳ ମୁଖ୍ୟତଃ ଈଶ୍ଵର ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପରିବାର, ସମାଜ, ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ମାତା-ପିତା, ଗୁରୁ-ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ପୋଲିସ-ନ୍ୟାୟାଧୀଶ-ପ୍ରଶାସନ ଆଦି ବି କର୍ମର ଫଳ ଦିଅନ୍ତି । କିଛି କର୍ମର ଫଳ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵୟଂ ବି ନେଇପାରେ ।

୩୮.ପ୍ର - ଜୀବ କାହିଁକି ନିଜର ସବୁ କର୍ମର ଫଳ ନିଜେ ନିଜେ ନିଏ ନାହିଁ ? ଈଶ୍ଵର କାହିଁକି କର୍ମ ଫଳ ଦିଅନ୍ତି ?

ଉ - ଜୀବର ଜ୍ଞାନ ସୀମିତ । ଏଣୁ ନିଜର ସବୁ କର୍ମକୁ ସେ ମନେ ହିଁ ରଖିପାରେ ନାହିଁ । ତା'ସାଙ୍ଗକୁ କେଉଁ କର୍ମର ଫଳ କ'ଣ ସବୁକଥା ଠିକ୍-ଠିକ୍ ସେ ଜାଣେନା । ତେଣୁ ଫଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଠିକ୍ ରୂପେ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ, ଜୀବ ଅସ୍ପଷ୍ଟିମାନ୍ । ଏଣୁ କର୍ମର ଫଳ ଭୋଗ ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ସମସ୍ତ ସାଧନ ସେ ନିର୍ମାଣ କରିପାରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ନିଜର ସବୁ କର୍ମର ଫଳ ନିଜେ ନେଇପାରେ ନାହିଁ । ତୃତୀୟତଃ, ଜୀବ ଭୁଲ୍ କାମ ତ କରେ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଦୁଃଖ ଫଳ ନେବାକୁ ଚାହିଁ ନଥାଏ । ଏସବୁ କାରଣରୁ ହିଁ ଈଶ୍ଵର କର୍ମଫଳ ପ୍ରଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନିଜ ଅଧିକାରରେ ରଖିଛନ୍ତି । ସେ ଜୀବକୁ କର୍ମଫଳ ଦିଅନ୍ତି । ଏଇଥିପାଇଁ ଜୀବ କର୍ମ କରିବାରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର, କିନ୍ତୁ ଫଳ ଭୋଗିବାରେ ପରତନ୍ତ୍ର ।

୩୯.ପ୍ର - କ'ଣ ପୂଜା-ପାଠ, ଦାନ-ଦକ୍ଷିଣା, ଜପ-ତପ, ତୀର୍ଥ-ବ୍ରତ ଆଦି ଦ୍ଵାରା କୃତ କୁକର୍ମର ଦୁଃଖ ଫଳକୁ ନଷ୍ଟ କି କମ୍ କରାଯାଇପାରେ ?

ଉ - ନା । କୃତକର୍ମର ଫଳ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ପୂଜା-ପାଠ, ଦାନ-ଧର୍ମ, ଜପ-ତପ, ତୀର୍ଥ-ବ୍ରତ ଆଦି କୌଣସି କର୍ମ ଦ୍ଵାରା କୃତ କୁକର୍ମର ଦୁଃଖ ଫଳକୁ ନଷ୍ଟ କରାଯାଇପାରେ ନାହିଁ କି କମ୍ ବି କରାଯାଇପାରେ ନାହିଁ ।

୪୦.ପ୍ର - ଯଦି ପୂଜା-ପାଠ, ଦାନ-ଧର୍ମ ଆଦି ଦ୍ଵାରା ପାପର ଫଳରୁ ରକ୍ଷା ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେସବୁର ଲାଭ କ'ଣ ?

ଉ - ପୂଜା-ପାଠ, ଦାନ-ଧର୍ମ, ଜପ-ତପ ଆଦି ଦ୍ଵାରା ପାପର ଫଳରୁ ତ କିଛି ବି ରକ୍ଷା ମିଳେନି; କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଦ୍ଵାରା ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ ହୁଏ । ଏସବୁ କରିବା ଦ୍ଵାରା ଚିତ୍ତରେ ଭଲ ସଂସ୍କାର ପଡ଼େ ଓ

ଏ ଶୁଭ ସଂସ୍କାର ପୁନଶ୍ଚ ଶୁଭ କର୍ମ ପାଇଁ ପ୍ରେରିତ କରେ-ଏହା ହିଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏ ଶୁଭକର୍ମର ଲାଭ । ଏଭଳି ଶୁଭକର୍ମ କରି ଚାଲିଲେ ଧୀରେ-ଧୀରେ ଜୀବନ ପବିତ୍ର ହୋଇଚାଲେ ।

୪୧.ପ୍ର - କ'ଣ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବା ଦ୍ଵାରା ଖରାପ କର୍ମର ଫଳରୁ ରକ୍ଷା ମିଳିପାରେ ?

ଉ - ନା । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଦ୍ଵାରା ବି ଖରାପ କର୍ମର ଫଳରୁ ରକ୍ଷା ମିଳିନଥାଏ ।

୪୨.ପ୍ର - ତେବେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର ଉପଯୋଗିତା କ'ଣ ?

ଉ - ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଯଥାର୍ଥ ରୂପେ କରିବା ଦ୍ଵାରା ଚିତ୍ତରେ ଥିବା ଖରାପ କର୍ମ କରିବା ସଂସ୍କାର ଦୁର୍ବଳ ହୁଏ, ଖରାପ କର୍ମ ପୁନଃ କରିବା ସଂସ୍କାର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ସଂସ୍କାର ତିଆରି ନହେବାରୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଖରାପ କର୍ମ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ ।

୪୩.ପ୍ର - ମଣିଷ ମରିବା ପରେ ସେ ଆତ୍ମା ପୁଣି ମଣିଷ ଜନ୍ମ ହିଁ ପାଏ ନା ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ ଆଦି ଜନ୍ମ ବି ନିଏ ?

ଉ - ମନୁଷ୍ୟ ମରିବା ପରେ ସେ ଆତ୍ମା ପୁଣି ମଣିଷ ଜନ୍ମ ହିଁ ପାଇବ, ସେମିତି କୌଣସି ନିୟମ ନାହିଁ । ତା' କର୍ମ ଆଧାରରେ ସେ ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ ଜନ୍ମ ବି ନେବ । ଯଥା— ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବସ୍ ଟିକଟ କିଣିଲେ ବସ୍ରେ ଯାତ୍ରା କରେ, ରେଳ ଟିକଟ କିଣିଲେ ରେଳରେ ଯାତ୍ରା କରେ ଓ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଟିକଟ କିଣିଲେ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଯାତ୍ରା କରେ । ଟିକଟ ଅଲଗା ହେଲେ ଯାତ୍ରାର ସାଧନ (ଯାନ) ଅଲଗା । ସେହିପରି ଜୀବାତ୍ମାର କର୍ମ ଯେଭଳି ହେବ, ତା'ର ଜୀବନଯାତ୍ରାର ସାଧନ (ଶରୀର) ସେଭଳି ହେବ ।

୪୪.ପ୍ର - ଯଦି ଆମରୁ ଆମ ଗଛ ହିଁ ହୁଏ ନିମ୍ନଗଛ ହୁଏ ନାହିଁ, ନିମ୍ନରୁ ନିମ୍ନ ଗଛ ହିଁ ହୁଏ ଆମ ଗଛ ହୁଏ ନାହିଁ, ତେବେ ମଣିଷର ଆତ୍ମା ପଶୁ ଜନ୍ତୁ କିପରି ପାଇବ ?

ଉ - ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଉପସ୍ଥାପନ କରି ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଇଛି ତାହା ଗୋଟିଏ ଜାତିର ଶରୀରରୁ ସେହି ଜାତିର ଶରୀର ଉତ୍ପନ୍ନ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧିତ । ଯେପରିକି ଆମ ଗଛରେ ଆମ ଫଳେ ଓ ସେ ଆମରୁ ପୁଣି ଆମ ଗଛ ହୁଏ । ନିମ୍ନ ଗଛରେ ନିମ୍ନ ଫଳେ ଓ ସେ ନିମ୍ନରୁ ପୁଣି ନିମ୍ନ ଗଛ ହିଁ ହୁଏ । ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରରେ ଯେଉଁ ରଜ-ବୀର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ସେଥିରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଶିଶୁ ହିଁ ଜନ୍ମ ନିଏ, ସେଥିରୁ ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଶରୀର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆକୃତି ଜାତିର ଚିହ୍ନ । ଗୋଟିଏ ଜାତିର ଜୀବର କୋଷରେ ସେହି ଆକୃତିର ଜୀବ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା ଜିନ୍ ଥାଏ । ଯେଉଁଥିରୁ କି ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜାତିର ଜୀବ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଆତ୍ମା ଶରୀରରୁ ଅଲଗା ତତ୍ତ୍ୱ । ଆତ୍ମା ପ୍ରକୃତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଆକାରାଦି ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥର ଗୁଣ ଆତ୍ମାରେ ନାହିଁ । ଚେତନତା ଆଧାରରେ ସମସ୍ତ ଆତ୍ମା ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର, ଏକାଭଳି । ତେଣୁ ଏ ଜନ୍ମରେ କୌଣସି ଜାତିର ଶରୀରରେ ଥିବା ଆତ୍ମା ଆସନ୍ତା ଜନ୍ମରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜାତିର ଶରୀରକୁ ଯିବାରେ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନାହିଁ । ଯଥା - ବ୍ୟାଚେରା । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ବ୍ୟାଚେରା ଆବଶ୍ୟକତାନୁସାରେ ଆଜି ଘଣ୍ଟାରେ, କାଲି ଟର୍ଜରେ, ତା' ପରେ ରିମୋଟ୍, କ୍ୟାମେରା, ରେଡ଼ିଓ, ଖେଳନା ଆଦି ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରେ ।

୪୫.ପ୍ର - କ'ଣ ଜଣେ ନିଜ କର୍ମର ଫଳ ଅନ୍ୟକୁ ଦେଇପାରେ ? କ'ଣ ଜଣକର କର୍ମର ଫଳ ଅନ୍ୟକୁ ମିଳିପାରେ ? ଅର୍ଥାତ୍ କ'ଣ ବାପା-ମାଆଙ୍କ କର୍ମର ଫଳ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଅଥବା ସନ୍ତାନର କର୍ମର ଫଳ ମାତା-ପିତା ଆଦିଙ୍କୁ ମିଳିପାରେ ?

ଉ - ନା । ଜଣକର କର୍ମର ଫଳ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ମିଳିପାରେ ନାହିଁ ।
କେହି ବି ନିଜ କର୍ମର ଫଳ ଅନ୍ୟକୁ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ହଁ,
ଜଣେ ନିଜ କର୍ମର ପରିଣାମ ଓ ପ୍ରଭାବ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟକୁ ସୁଖ-
ଦୁଃଖ ଦେଇପାରିବ ।

୪୭.ପ୍ର - ଜୀବ ଯେଉଁ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ ସବୁ କ’ଣ ତା’ କର୍ମର ଫଳ ?

ଉ - ଜୀବ ଯେଉଁ ସବୁ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ
ସୁଖ-ଦୁଃଖ ତାକୁ ନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ ମିଳିଥାଏ ତାହା ତା’ କର୍ମର
ଫଳ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ତା’ କର୍ମର ଫଳ
ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କର୍ମର ପରିଣାମ ଓ ପ୍ରଭାବ ଯୋଗୁଁ
ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ ବି ତାକୁ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ମିଳିଥାଏ ।

୪୭.ପ୍ର - କର୍ମର ପରିଣାମ, ପ୍ରଭାବ ଓ ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ କ’ଣ ?

ଉ - କର୍ମ କରିବା ପରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କର୍ମ
ହୋଇଥାଏ ତା’ ଉପରେ ଯେଉଁ ତତ୍କାଳ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ହୁଏ, ତାହା
କର୍ମର ପରିଣାମ । ଯଥା— ଚୋରଟି ଜଣେ ଶେଠଙ୍କ ଘରୁ
ଚୋରିକଲା । ଶେଠଙ୍କୁ ଦ୍ରବ୍ୟହାନି ଆଦି ଜନିତ ମିଳିବା ଦୁଃଖ
ହେଲା ଚୋରର ଏହି ଚୋରି କରିବା କର୍ମର ପରିଣାମ ।

କୌଣସି କ୍ରିୟାର ପରିଣାମ କିମ୍ବା ଫଳ ଜାଣିବା ପରେ
ନିଜ ଉପରେ ବା ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ ସୁଖ-
ଦୁଃଖ, ଭୟ, ଚିନ୍ତା, ଶୋକ ରୂପକ ଯେଉଁ ପ୍ରଭାବ ହୋଇଥାଏ
ତାହାକୁ କର୍ମର ପ୍ରଭାବ କହନ୍ତି । ଯଥା— ଶେଠଙ୍କ ଘରୁ ଏହି
ଚୋରି ହେବା ଖବର ଶୁଣି ତାଙ୍କ ପରିବାର, ବନ୍ଧୁ-ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ
ଦୁଃଖ ଲାଗିଲା ଓ ତାଙ୍କ ଶତ୍ରୁମାନେ ଖୁସି ହେଲେ । ଭବିଷ୍ୟତରେ
ଯେପରି ଆଉ ଚୋରି ନହେବ ସେଥିପାଇଁ ଶେଠ ସତର୍କ ହେଲେ ।

ଏସବୁ ଚୋରି କର୍ମର ପ୍ରଭାବ ।

ଭଲ-ମନ୍ଦ କର୍ମ ଅନୁସାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଅଧିକାରୀଠାରୁ କର୍ତ୍ତାକୁ ନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ବା ସୁଖ-ଦୁଃଖର ସାଧନ ମିଳିବା ହେଉଛି କର୍ମର ଫଳ । ଯଥା — ଚୋରକୁ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଜେଲ୍, ଜୋରିମାନା ଆଦି ମିଳିବା ଏ ଚୋରି କର୍ମର ଫଳ ।

୪୮.ପ୍ର - କୃତ, କାରିତ ଓ ଅନୁମୋଦିତ କର୍ମର ଫଳ ସମାନ ହୋଇଥାଏ ନା ନ୍ୟୁନାୟକ ?

ଉ - ସାମାନ୍ୟ ନିୟମ ହେଲା ଯେ କୃତ (ସ୍ୱୟଂ କରିଥିବା) ଭଲ-ମନ୍ଦ କର୍ମର ଫଳ ଅଧିକ ହୋଇଥାଏ । କାରିତ (ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା) କର୍ମର ଫଳ କୃତ ଅପେକ୍ଷା କମ୍ ଏବଂ ଅନୁମୋଦିତ (ଅନ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମର୍ଥନ, ଅନୁମୋଦନ କରିବା) କର୍ମର ଫଳ କୃତ ଓ କାରିତଠାରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଆହୁରି କମ୍ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ ପରିସ୍ଥିତିରେ କାରିତ ଓ ଅନୁମୋଦିତ କର୍ମର ଫଳ କୃତ କର୍ମର ଫଳଠାରୁ ବି ଅଧିକ ହୋଇଥାଏ ।

୪୯.ପ୍ର - ମାନସିକ, ବାଚନିକ ଓ ଶାରୀରିକ କର୍ମର ଫଳ ସମାନ ହୋଇଥାଏ ନା ନ୍ୟୁନାୟକ ?

ଉ - ସାମାନ୍ୟତଃ ମାନସିକ ଭଲ-ମନ୍ଦ କର୍ମର ଫଳ ବାଚନିକ କର୍ମ ଅପେକ୍ଷା କମ୍ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ବାଚନିକ କର୍ମର ଫଳ ଶାରୀରିକ କର୍ମ ଅପେକ୍ଷା କମ୍ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶାରୀରିକ କର୍ମର ଫଳ ଅପେକ୍ଷା ବାଚନିକ ଓ ମାନସିକ କର୍ମର ଫଳ ଅଧିକ ହୋଇପାରେ ।

ବିବିଧ

୧. ପ୍ର - ବିଦ୍ୟା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଯାହାଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥର ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱରୂପ ଜଣାଯାଏ, ତାହାକୁ ବିଦ୍ୟା କହନ୍ତି । ବିଦ୍ୟା ଓ ଜ୍ଞାନ ପର୍ଯ୍ୟାୟବାଚୀ । ସାଧାରଣତଃ ଜ୍ଞାନର ଅର୍ଥ ଜାଣିବା । ବିଦ୍ୟା ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ଅଟେ ।

୨. ପ୍ର - ଅବିଦ୍ୟା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱରୂପର ଓଲଟା, ବିପରୀତ, ଅନ୍ୟଥା ଜ୍ଞାନକୁ ଅବିଦ୍ୟା କୁହାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଯେଭଳି ଅଟେ ତାକୁ ସେଭଳି ନ ଜାଣି, ଅନ୍ୟଥା=ଅନ୍ୟପ୍ରକାର, ବିପରୀତ ଜାଣିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଯେଭଳି ନୁହେଁ ତାକୁ ସେଭଳି ବୁଝିବାକୁ ଅବିଦ୍ୟା କହନ୍ତି । ଯଥା— ରସିକୁ ସାପ ମନେକରିବା । ଜଡ଼ ଶରୀର, ମନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଚେତନ ମାନିବା ଇତ୍ୟାଦି ।

୩. ପ୍ର - କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସମ୍ପର୍କରେ ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନ କେତେ ପ୍ରକାର ହୋଇଥାଏ ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସମ୍ପର୍କରେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ନିମ୍ନ ଚାରି ପ୍ରକାର ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଏକ ଜ୍ଞାନ ହୋଇଥାଏ — ୧. ଭ୍ରାନ୍ତି, ୨. ସଂଶୟ, ୩. ଶାଦ୍ଧିକ, ୪. ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ (ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ) ।

୪. ପ୍ର - ଭ୍ରାନ୍ତି ବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ବିପରୀତ, ଅନ୍ୟଥା ଜ୍ଞାନକୁ ଭ୍ରାନ୍ତି ବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନ କୁହାଯାଏ । ଯଥା —

ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଅବତାର କଳ୍ପନା, ସର୍ବବ୍ୟାପକ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ବିଦ୍ୟମାନ ମାନିବା, ନିରାକାରଙ୍କୁ ସାକାର ମାନିବା, ଦୁଃଖମୟ ସଂସାରକୁ ସୁଖମୟ ମନେ କରିବା, ଜଡ଼ ଶରୀର-ମନ-ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଚେତନ ମାନିବା ଇତ୍ୟାଦି ।

୪. ପ୍ର - ସଂଶୟ ଜ୍ଞାନ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ହିଁ ମନରେ ଉତ୍ପତ୍ତ ଏକାଧିକ ବିଚାର ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ, ନିର୍ଣ୍ଣୟରେ ପହଞ୍ଚି ନପାରି ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଥିବା ମାନସିକ ବିଚାରକୁ ସଂଶୟ ଜ୍ଞାନ କହନ୍ତି ।

ଅନୁକୂଳ-ପ୍ରତିକୂଳ, ଠିକ୍-ଭୁଲ୍ ଏଭଳି ଦୁଇ ପରସ୍ପର ବିପରୀତ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ନିର୍ଣ୍ଣୟରେ ପହଞ୍ଚି ନ ପାରିବା ମାନସିକ ସ୍ଥିତି ସଂଶୟାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନ । ଅନେକ କାହାଣୀ, ଆଖ୍ୟାୟିକା, ଲୋକକଥାରୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ ଈଶ୍ବର ସାକାର ଏବଂ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଆର୍ଷ ଗ୍ରନ୍ଥ, ତର୍କ-ପ୍ରମାଣ ଆଦିରୁ ଜାଣିଲେ ଯେ ଈଶ୍ବର ସାକାର ନୁହନ୍ତି, ନିରାକାର । ଏପରି ସ୍ଥିତିରେ ଈଶ୍ବର ସାକାର ବୋଲି ଦୀର୍ଘଦିନରୁ ମନରେ ବସାବାନ୍ଧିଥିବା କୁସଂସ୍କାର ଯୋଗୁଁ ଈଶ୍ବର ନିରାକାର ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆର୍ଷ ଗ୍ରନ୍ଥାଦିରୁ ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ବର ସାକାର ନା ନିରାକାର ନିରୂପଣ କରିନପାରି, ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇନପାରି ଆନ୍ଦୋଳିତ, ଦୋହଲ୍ୟମାନ ହେଉଥିବା ମାନସିକ ବିଚାରକୁ ସଂଶୟ ଜ୍ଞାନ କୁହାଯାଏ । ଯଥାର୍ଥ ଓ ବିପରୀତ ଏ ଦୁଇ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରୁ ଅନିଶ୍ଚିତ ବିଚାର ତ ସଂଶୟାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନ । ଯଥା— ଈଶ୍ବର ନିରାକାର ନା ସାକାର ? ତା’ ସହ ଦୁଇଟି ଭୁଲ୍ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରୁ

ଅନିଶ୍ଚିତ ସ୍ଥିତି ବି ସଂଶୟ ଜ୍ଞାନ । ଯଥା — ଈଶ୍ବର ପୁରୁଷ ନା
ସ୍ତ୍ରୀ, ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ହାତ ନା ଚାରୋଟି ଇତ୍ୟାଦି ।

୬. ପ୍ର - ଶାବ୍ଦିକ ଜ୍ଞାନ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସ୍ବରୂପ ଯେପରି ତାକୁ ଶବ୍ଦରେ ତ ସେପରି
ବୋଲି ସ୍ବାକାର କରିବା, କିନ୍ତୁ ଆଚରଣ ତା'ରୁ ଅନ୍ୟଥା
(ବିପରୀତ, ଭିନ୍ନ) ହେବା - ଏହି ଜ୍ଞାନକୁ ଶାବ୍ଦିକ ଜ୍ଞାନ କହନ୍ତି ।
ଯଥା — ଧୂମପାନ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ପକ୍ଷେ ହାନିକାରକ । ଧୂମପାନକାରୀ
ଏହା ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଧୂମପାନ କରେ । ଏପରି ସ୍ଥିତିରେ ଧୂମପାନ
ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତା'ର ଜ୍ଞାନ ଶାବ୍ଦିକ ଜ୍ଞାନ । ସେହିପରି ଅନେକ କହିଥାନ୍ତି
ଯେ ଆମେ ବି ମାନୁଛୁ କି ଈଶ୍ବର ତ ନିରାକାର, ଚେତନ ।
ଈଶ୍ବର ଜଡ଼ମୂର୍ତ୍ତି ନୁହଁନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଣେ ଈଶ୍ବର ପୂଜା ନାମରେ
ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା କରନ୍ତି । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ 'ଈଶ୍ବର ନିରାକାର ହିଁ ଅଟନ୍ତି,
ସାକାର ନୁହଁନ୍ତି' - ସେମାନଙ୍କର ଏ ଜ୍ଞାନ କେବଳ ଶାବ୍ଦିକ ଜ୍ଞାନ ।

୭. ପ୍ର - ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞାନ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ଵଭାବର ଭ୍ରମରହିତ, ଯଥାର୍ଥ
ଜ୍ଞାନ ଯାହାକି କର୍ମରେ ବି ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ
ପଦାର୍ଥ ଯେପରି ଅଟେ ତାକୁ ସେପରି ଜାଣିବା ଏବଂ ସେପରି
ହିଁ ଆଚରଣ କରିବାକୁ ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞାନ କୁହାଯାଏ । ଯଥା— ଅଗ୍ନିରେ
ହାତ ମାରିଲେ ହାତ ପୋଡ଼ିଯାଏ ଜାଣି ନିଆଁରୁ ଦୂରେଇ ରହିବା ।
ସାପକୁ ଦେଖିଲେ ଦୂରେଇ ରହିବା । ଧୂମପାନ ହାନିକାରକ
ଜାଣି ଧୂମପାନ ତ୍ୟାଗ କରିଦେବା, ଧୂମପାନରୁ ଦୂରେଇ ରହିବା
ହେଉଛି ଧୂମପାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞାନ । ଈଶ୍ବର ନିରାକାର,
ଚେତନ ଜାଣି ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ତ୍ୟାଗ କରିଦେବା, ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ନକରିବା

ହେଉଛି ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ । ବାୟୁ ପ୍ରବାହିତ ହେଉ ନ ଥିଲେ ବି ଆମ ଚାରିପଟେ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଅଛି ବୋଲି ଯେପରି ଏକ ବିଚାର ଆମ ମୁଣ୍ଡରେ ରହିଥାଏ, ସେହିପରି ନିରାକାର ଈଶ୍ୱର ଆମ ଚତୁର୍ଦିଗରେ ବ୍ୟାପକ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏପରି ମନରେ ରଖି ତଦନୁକୂଳ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଈଶ୍ୱର ବିଷୟକ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଚାରି ପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରୁ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ହିଁ ଯଥାର୍ଥତଃ ଜ୍ଞାନ ବା ବିଦ୍ୟା । ଭ୍ରାନ୍ତି, ସଂଶୟ ଓ ଶାଦ୍ଧିକ — ଏ ତିନି ପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନ ତ ଅଜ୍ଞାନ ବା ଅବିଦ୍ୟାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

୮. ପ୍ର - ବିଦ୍ୟାର ବିଷୟ ମୁଖ୍ୟତଃ କେତୋଟି ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?
 ଉ - ବିଦ୍ୟାର ବିଷୟ ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନୋଟି — ସାଧ, ସାଧକ ଓ ସାଧନ ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ୱର, ଜୀବ ଓ ପ୍ରକୃତି ।
୯. ପ୍ର - ବିଦ୍ୟା କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?
 ଉ - ବିଦ୍ୟା ଦୁଇ ପ୍ରକାର — ପରା ଓ ଅପରା ।
୧୦. ପ୍ର - ଅପରା ବିଦ୍ୟା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?
 ଉ - ଈଶ୍ୱର, ଜୀବ ଓ ପ୍ରକୃତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଯଥାର୍ଥ ଶାଦ୍ଧିକ ଜ୍ଞାନ (Theoretical Knowledge)କୁ ଅପରା ବିଦ୍ୟା କୁହାଯାଏ । ପ୍ରକୃତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନ (Practical Knowledge) ବି ଅପରା ବିଦ୍ୟାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।
୧୧. ପ୍ର - ଅପରା ବିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା କ'ଣ ଲାଭ ହୁଏ ?
 ଉ - ଅପରା ବିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଈଶ୍ୱର, ଜୀବ ଓ ପ୍ରକୃତି—ଏ ତିନିଟି ପଦାର୍ଥର ଯଥାର୍ଥ ଶାଦ୍ଧିକ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ, ଭୌତିକ

ପଦାର୍ଥର ସମୁଚିତ ଉପଯୋଗ ଦ୍ଵାରା ଲୌକିକ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ, ଲୌକିକ ଉନ୍ନତି ହୁଏ, ଲୌକିକ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଅପରା ବିଦ୍ୟାର ସଦୁପଯୋଗ ଦ୍ଵାରା ପରାବିଦ୍ୟା ପ୍ରାପ୍ତିରେ ସହାୟତା ମିଳିପାରିଥାଏ ।

୧୨.ପ୍ର - ପରା ବିଦ୍ୟା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା (ଯୋଗବିଦ୍ୟା = ସମାଧିବିଦ୍ୟା) ଦ୍ଵାରା ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସତ୍ତା ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତି, ଅନୁଭୂତି, ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର (Practical Knowledge) ହୁଏ ତାହାକୁ ପରା ବିଦ୍ୟା କହନ୍ତି ।

୧୩.ପ୍ର - ପରା ବିଦ୍ୟାର ଲାଭ କ’ଣ ?

ଉ - ପରା ବିଦ୍ୟା ଦ୍ଵାରା ଈଶ୍ଵର ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ହୋଇ ଈଶ୍ଵରୀୟ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ ହୁଏ ।

୧୪.ପ୍ର - ତୀର୍ଥ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଯାହାଦ୍ଵାରା ଜୀବ ଦୁଃଖସାଗରରୁ ଚରିଯାଏ, ତାହାକୁ ତୀର୍ଥ କହନ୍ତି । ଯଥା — ସତ୍‌ସଙ୍ଗ, ଯମ-ନିୟମାଦି ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଯୋଗର ଅଭ୍ୟାସ, ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ, ପଞ୍ଚମହାଯଜ୍ଞ, ପରୋପକାର, ସୁଶୀଳତା ଇତ୍ୟାଦି । ଯେଉଁ ଗୁରୁକୁଳ, ରଷିମୁନିଙ୍କର ଆଶ୍ରମରେ ଏ ସବୁର ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୋଇଥାଏ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ମଧ୍ୟ ତୀର୍ଥ କହନ୍ତି ।

୧୫.ପ୍ର - ସତ୍‌ସଙ୍ଗ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଯେଉଁ ସଙ୍ଗ ବା ସମ୍ମିଳନରେ ସତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା-ଆଲୋଚନା ହୁଏ; ଯେଉଁ ସଙ୍ଗରୁ ଈଶ୍ଵର-ଜୀବ-ପ୍ରକୃତିର ସତ୍ୟ, ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଵରୂପର ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ହୁଏ; ଯେଉଁ ସଙ୍ଗ ଦ୍ଵାରା କର୍ମ ସତ୍ୟ, ପବିତ୍ର ହୁଏ ତାହାକୁ ସତ୍‌ସଙ୍ଗ କହନ୍ତି ।

୧୬.ପ୍ର - କୁସଙ୍ଗ ବା ଅସଦ୍‌ସଙ୍ଗ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଯେଉଁ ସଙ୍ଗରେ ଅସତ୍ୟ, ବୁଦ୍ଧିହୀନ, ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ଵଭାବର ବିରୁଦ୍ଧ, ହାନିକାରକ ଚର୍ଚ୍ଚା-ଆଲୋଚନା ହୁଏ; ଯେଉଁ ସଙ୍ଗରୁ ଈଶ୍ଵର-ଜୀବ-ପ୍ରକୃତିର ଅଯଥାର୍ଥ, ଅନ୍ୟଥା ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ହୁଏ; ଯେଉଁ ସଙ୍ଗରୁ କର୍ମ ମିଥ୍ୟା, ଅପବିତ୍ର, ନିକୃଷ୍ଟ ହୁଏ; ଯେଉଁ ସଙ୍ଗ ଦ୍ଵାରା ଆତ୍ମା ପାପ ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ, ଆତ୍ମାର ଅଧଃପତନ ହୁଏ ତାହାକୁ କୁସଙ୍ଗ ବା ଅସଦ୍‌ସଙ୍ଗ କହନ୍ତି ।

୧୭.ପ୍ର - ସଦାଚାର କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ସଦ୍‌ପୁରୁଷଙ୍କ ବେଦୋକ୍ତ ଆଚରଣ ଓ ବେଦାନୁକୂଳ ଅନ୍ୟ ରକ୍ଷିତ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ଆଚରଣକୁ ସଦାଚାର କୁହାଯାଏ । ଆପ୍ତପୁରୁଷଙ୍କ ଆଚରଣକୁ ବି ସଦାଚାର କହନ୍ତି ।

୧୮.ପ୍ର - ସଦ୍‌ପୁରୁଷ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ସତ୍ୟପ୍ରିୟ, ସତ୍ୟବାଦୀ, ସତ୍ୟାଚରଣକାରୀ, ଧର୍ମାତ୍ମା, ବିଦ୍ଵାନ୍, ସର୍ବହିତକାରୀ ଓ ମହାନ୍ ଆଶୟ ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସଦ୍‌ପୁରୁଷ କୁହାଯାଏ ।

୧୯.ପ୍ର - ଶିଷ୍ଟାଚାର କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ସମାଜରେ ଶୃଙ୍ଖଳା, ବ୍ୟବସ୍ଥା, ସୁଖ-ଶାନ୍ତି-ଆନନ୍ଦ ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାରା ଅନୁମୋଦିତ, ଅନୁଶାସିତ, ଉପଦିଷ୍ଟ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ସତ୍ୟ ଆଚରଣ, ଯାହାଦ୍ଵାରା ଶୁଭଗୁଣ ଗ୍ରହଣ ଓ ଅଶୁଭ ଗୁଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରାଯାଏ, ତାହାକୁ ଶିଷ୍ଟାଚାର କୁହାଯାଏ ।

୨୦.ପ୍ର - ମନୁଷ୍ୟ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଯିଏ ମନନ, ବିଚାର ପୂର୍ବକ ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ଅବିଚାରିତ ଭାବେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ ତାକୁ ମନୁଷ୍ୟ କହନ୍ତି ।

୨୧.ପ୍ର - ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ମୌଳିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ ?

ଉ - ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ମୌଳିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲା ସମସ୍ତ ଦୁଃଖରୁ ଉଦ୍ଧାର ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଶାଶ୍ୱତ ସୁଖ (ଆନନ୍ଦ) ପ୍ରାପ୍ତି ।

୨୨.ପ୍ର - ସୁଖ କ'ଣ ?

ଉ - ଇଚ୍ଛିତ, ଅନୁକୂଳ/ଆକାଂକ୍ଷିତ ଅନୁଭୂତିକୁ ସୁଖ କହନ୍ତି ।

୨୩.ପ୍ର - ଦୁଃଖ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଅନିଚ୍ଛିତ, ପ୍ରତିକୂଳ ଉପଲକ୍ଷି, ପ୍ରତିକୂଳ ଅନୁଭୂତିକୁ ଦୁଃଖ କହନ୍ତି ।

୨୪.ପ୍ର - ମୁକ୍ତି କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିରେ ଜନ୍ମ-ମରଣ ଚକ୍ର ଛିନ୍ନ ହୋଇ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖର ଆତ୍ୟନ୍ତ୍ରିକ ଅଭାବ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଜୀବ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଆନନ୍ଦସ୍ୱରୂପ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଭୋଗ କରେ ଏବଂ ବିନା ବାଧାବିଘ୍ନରେ ସର୍ବତ୍ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ଭ୍ରମଣ କରିଥାଏ ତାହାକୁ ମୁକ୍ତି କହନ୍ତି ।

୨୫.ପ୍ର - ମୁକ୍ତିର ସାଧନ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାପାଳନ, ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ତୁତି-ପ୍ରାର୍ଥନା-ଉପାସନା, ଯୋଗାଭ୍ୟାସ, ସତ୍‌ସଙ୍ଗ, ଧର୍ମାଚରଣ, ପୁଣ୍ୟକର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନ, ତୀର୍ଥସେବନ, ପରୋପକାର ଆଦି ସମସ୍ତ ଶୁଭ କର୍ମର ଆଚରଣ ଏବଂ ଅଧର୍ମ, ଅବିଦ୍ୟା, ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ, କୁସଂସ୍କାର, କୁସଙ୍ଗ,

ଦୁର୍ବ୍ୟସନ, ଦୁଷ୍ଟର୍ମ ଆଦି ତ୍ୟାଗ ମୁକ୍ତିର ସାଧନ । ବିବେକ,
ବୈରାଗ୍ୟ, ଷଟ୍‌କ ସମ୍ପତ୍ତି, ମୁମୁକ୍ଷୁତ୍ବ — ଏ ଚାରୋଟି ମୁକ୍ତିର
ବିଶେଷ ସାଧନ ।

୨୬.ପ୍ର - ମୁକ୍ତି ଗୋଟିଏ ଜନ୍ମରେ ହୁଏ ନା ଅନେକ ଜନ୍ମରେ ?

ଉ - ମୁକ୍ତି ଅନେକ ଜନ୍ମର ପ୍ରୟାସରେ ହୁଏ ।

୨୭.ପ୍ର - ମୁକ୍ତିରେ ଜୀବ ଇଶ୍ବରଙ୍କଠାରେ ଲୟ ହୋଇଯାଏ ନା ପୃଥକ୍
ସତ୍ତା ରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହେ ?

ଉ - ମୁକ୍ତିରେ ଜୀବ ଇଶ୍ବରଙ୍କଠାରେ ଲୀନ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ, ନିଜ
ସ୍ବରୂପରେ ପୃଥକ୍ ରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହେ । ଯଦି ମୁକ୍ତିରେ
ଜୀବ ଇଶ୍ବରଙ୍କଠାରେ ଲୀନ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ମୁକ୍ତିର ଆନନ୍ଦ
କିଏ ଭୋଗ କରିବ ? ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଜୀବର ସବୁ ପରିଶ୍ରମ ବ୍ୟର୍ଥ
ଯିବ ।

୨୮.ପ୍ର - ମୁକ୍ତିରେ ଜୀବ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରହେ ନା ସର୍ବତ୍ର ବିଚରଣ
କରୁଥାଏ ?

ଉ - ଯଦି ଜୀବକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ହିଁ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ତେବେ ତ
ତାହା ମୁକ୍ତି ନହୋଇ ବନ୍ଦନ ହୋଇଗଲା । ଏଣୁ ମୁକ୍ତିରେ ଜୀବ
ଅନନ୍ତ ବ୍ୟାପକ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କଠାରେ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦରେ ସର୍ବତ୍ର ବିଚରଣ
କରୁଥାଏ । ଶୁଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ବାରା ସକଳ ସୃଷ୍ଟି, ଲୋକ-ଲୋକାନ୍ତର
ବୁଲିବୁଲି ସବୁ ଦେଖୁଥାଏ, ଅନ୍ୟ ମୁକ୍ତାତ୍ମାଙ୍କ ସହ ମିଶେ ।

୨୯.ପ୍ର - ଜୀବ ଅନ୍ଧଜ୍ଞ କାହିଁକି ?

ଉ - ପରିମିତ ବସ୍ତୁର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ବଭାବ ବି ପରିମିତ ହୋଇଥାଏ ।
ଜୀବ ଏକଦେଶୀ ବା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ । ତେଣୁ ଜୀବ ଅନ୍ଧଜ୍ଞ ।

୩୦.ପ୍ର - ଶରୀରରେ ଜୀବାତ୍ମାର କେତୋଟି ଅବସ୍ଥା ଥାଏ ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ଶରୀରରେ ଜୀବାତ୍ମାର ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନୋଟି ଅବସ୍ଥା ଥାଏ —
ଜାଗ୍ରତ, ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସୁଷୁପ୍ତି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଯୋଗାଭ୍ୟାସର ଅନ୍ତିମ
ସୋପାନରେ ଜୀବାତ୍ମାର ସମାଧି ସ୍ଥିତି ହୁଏ । ଏହାକୁ ତୁରୀୟ
ଅବସ୍ଥା କୁହାଯାଏ ।

୩୧.ପ୍ର - ଆଶ୍ରମ କାହାକୁ କହନ୍ତି ? ଆଶ୍ରମ କେତୋଟି ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

ଉ - ଆ + ଶ୍ରମ = ଆଶ୍ରମ । ଯେଉଁଠି ମର୍ଯ୍ୟାଦିତ ଭାବେ ବିଧିପୂର୍ବକ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରି ଉତ୍ତମ ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର୍ମ
ସମ୍ପାଦନ କରାଯାଏ, ତାହାକୁ ଆଶ୍ରମ କହନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନକୁ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ସଫଳ କରିବା ପାଇଁ ବୈଦିକ ଧର୍ମରେ ମନୁଷ୍ୟର
ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନକୁ ଚାରିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଏହାକୁ
ଚତୁରାଶ୍ରମ କହନ୍ତି । ଏ ଚାରିୋଟି ହେଲା — ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗୃହସ୍ଥ,
ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସ ।

୩୨.ପ୍ର - ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ବ୍ରହ୍ମରେ ବିଚରଣକାରୀକୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ କୁହାଯାଏ । ବ୍ରହ୍ମର ମୁଖ୍ୟତଃ
ଦୁଇଟି ଅର୍ଥ - ବେଦ ଓ ଇଶ୍ୱର । ଅତଃ ଯିଏ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ଓ
ଇଶ୍ୱର ଚିନ୍ତନରେ ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ ସଂଲଗ୍ନ ଥାଏ ତାହାକୁ
ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ କୁହାଯାଏ । ଏ ଦୁଇ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମନଃସଂଯମ ଓ
ବୀର୍ଯ୍ୟରକ୍ଷଣର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ବ୍ରହ୍ମର ଏକ ଅର୍ଥ
ବୀର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ । ଏଣୁ ସାମାନ୍ୟତଃ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦାଚାର ଜୀବନ ଯାପନ
ପୂର୍ବକ ବୀର୍ଯ୍ୟରକ୍ଷା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ କୁହାଯାଇଛି ।
ଅତଏବ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥ ହେଲା ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ କରି

ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦାଚାର ଜୀବନଯାପନ ପୂର୍ବକ ଯନ୍ତ୍ରତଃ ବୀର୍ଯ୍ୟରକ୍ଷା କରି
ବେଦାଧ୍ୟୟନ ଓ ଇଶ୍ଵରଚିନ୍ତନରେ ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ ସତତ
ସଂଲଗ୍ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

୩୩.ପ୍ର - ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମର ଆବଶ୍ୟକତା କ'ଣ ?

ଉ - ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ଜୀବନର ଆଧାରଶିଳା । ଏହି ଆଶ୍ରମର
ଦୃଢ଼ତା ଉପରେ ଅନ୍ୟ ତିନୋଟି ଆଶ୍ରମ ନିର୍ଭରଶୀଳ ।
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଜୀବନ । ଏହା ଶକ୍ତିସଞ୍ଚୟ, ଜ୍ଞାନସଞ୍ଚୟ
ଏବଂ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଆହରଣ ଓ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନର ଆଶ୍ରମ । ଭୋଗ-
ବିଳାସରୁ ଦୂରେଇ ରହି ତପସ୍ୟାମୟ ଜୀବନ ଯାପନ ପୂର୍ବକ
ସ୍ଵ ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ ଓ ଆତ୍ମିକ ଯୋଗ୍ୟତା ବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ
କଠୋର ପରିଶ୍ରମ ସକାଶେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଅଟେ । ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ଐଚ୍ଛିକ ।

୩୪.ପ୍ର - ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମର ଆବଶ୍ୟକତା କ'ଣ ?

ଉ - ଉତ୍ତମ ସନ୍ତାନ ନିର୍ମାଣ କରି ସମାଜକୁ ସୁନାଗରିକ ଦେବା ତଥା
ସମାଜର ସମସ୍ତ ଲୌକିକ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା
ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ସାଂସାରିକ ଭୋଗରେ ସୁଖ କେତେ
ପରିମାଣରେ ଅଛି ତାହା ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଅଳ୍ପ
ବୈରାଗ୍ୟବାନ୍ ମନୁଷ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ।

୩୫.ପ୍ର - ବିବାହ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ବି + ବାହ = ବିବାହ । ଯେଉଁ କର୍ମ ଦ୍ଵାରା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଦାୟିତ୍ଵ
(ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମର ବିବିଧ ଦାୟିତ୍ଵ; ଯଥା — ପାରିବାରିକ, ସାମାଜିକ,
ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆଦି ଦାୟିତ୍ଵ) ବହନ କରେ ତାହାକୁ ବିବାହ କହନ୍ତି ।

୩୬.ପ୍ର - ବିବାହ କେଉଁ ଆଧାରରେ ହେବା ଉଚିତ ? କ’ଣ ଏଥିପାଇଁ ପୁଅ-ଝିଅଙ୍କ ଜାତକ ମିଳାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ?

ଉ - ବର-କନ୍ୟାଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ସାଦୃଶ୍ୟ ଆଧାରରେ ବିବାହ ହେବା ଉଚିତ । ଉଭୟଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ମିଶିଲେ ବିବାହ କରଣୀୟ ଓ ନ ମିଶିଲେ ବିବାହ କରଣୀୟ ନୁହେଁ ।

ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ପୁଅ-ଝିଅଙ୍କ ଜାତକ ମିଳାଇବା ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ଅନାବଶ୍ୟକ । ପୁଅ-ଝିଅଙ୍କ ଜାତକ ମେଳକ ଆଧାରରେ ବିବାହ କରାଇବା ବୁଦ୍ଧିହୀନ, ଡର୍କବିରୁଦ୍ଧ ଓ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ କାର୍ଯ୍ୟ । କାରଣ ଜାତକର କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ ଭିତ୍ତିଭୂମି ନାହିଁ, ବାସ୍ତବିକତା ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ପୁଅ-ଝିଅଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ସହ ଜାତକର କିଛି ସମ୍ପର୍କ ନ ଥାଏ ।

୩୭.ପ୍ର - କ’ଣ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଭାରତରେ ଜାତକ ମେଳକ ଆଧାରରେ ବିବାହ ହେଉନଥିଲା ?

ଉ - ନା । ଜାତକ ମେଳକ କରି ବିବାହ କରିବାର ଏ ମୂର୍ଖତାପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ନୁହେଁ, ଅର୍ବାଚୀନ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଭାରତରେ ଜାତକ ମେଳକ ଆଧାରରେ ନୁହେଁ, ସ୍ୱୟଂବର ପ୍ରଥାରେ ବିବାହ ହେଉଥିଲା । ସୀତା, ଦମୟନ୍ତୀ ଓ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ବିବାହ ତ ସ୍ୱୟଂବର ପ୍ରଥାରେ ହିଁ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ବିବାହ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସହ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ବିବାହ ବି ତ ଜାତକ ମେଳକ କରି ହୋଇନଥିଲା ।

୩୮.ପ୍ର - ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ପାତ୍ର ଚୟନ ପୁଅ-ଝିଅ କରିବା ଉଚିତ ନା ସେମାନଙ୍କ ମାତା-ପିତା ?

ଉ - ଯେହେତୁ ବିବାହ ବର-କନ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ, ସେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରକୁ ନେଇ ଘର-ସଂସାର କରିବେ, ତେଣୁ ପାତ୍ର ଚୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ସୁପରୀକ୍ଷିତ ଯଥାର୍ଥ ଇଚ୍ଛାକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେବା ଉଚିତ । ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ପୁଅ ଓ ଝିଅ ଉଭୟ ରୂପେ ବିବେଚନାପୂର୍ବକ ସ୍ୱ-ସ୍ୱ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିବା ଉପଯୁକ୍ତ ଜୀବନସାଥୀ ଚୟନ କରିବା ସର୍ବୋତ୍ତମ । ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ଅର୍ଥ ବିଦ୍ୟା, ବିନୟ, ଶୀଳ, ରୂପ, ଆୟୁ, ବଳ, କୁଳ, ଶରୀର ଗଠନ ଆଦି । ମାତା-ପିତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଗୃହସ୍ଥଜୀବନର ଦୀର୍ଘକାଳିକ ଅନୁଭବ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ପାତ୍ର ଚୟନ ଦିଗରେ ପୁତ୍ର-କନ୍ୟାଙ୍କୁ ସହଯୋଗ, ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଅବଶ୍ୟ କରିପାରିବେ । ପୁଅ-ଝିଅଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ଆଧାରିତ ପସନ୍ଦ ଅନୁସାରେ ମାତା-ପିତା ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଇଲେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପତି-ପତ୍ନୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧ-ବୈମନସ୍ୟ କମ୍ ହୋଇ ଗୃହସ୍ଥଜୀବନ ସୁଖମୟ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମନେରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ବିବାହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ପୁଅ-ଝିଅ ପାରସ୍ପରିକ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ଉଭୟ ରୂପେ ବିବେଚନା ନକରି ବୟସର ଚପଳତା, ଭାବପ୍ରବଣତା, ସାମୟିକ ଉତ୍ତେଜନା, ଆବେଗର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଅସାଦୃଶ୍ୟ ଜୀବନସାଥୀ ଚୟନ କଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ଜୀବନ ଦୁର୍ବିସହ ହୋଇପଡ଼େ । ଅତଃ ପୁଅ-ଝିଅ ଏଭଳି ଭୁଲ୍ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଉଥିବା ଦେଖିଲେ ମାତା-ପିତା ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଏଥିରୁ ସ୍ଥାନ୍ତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

୩୯.ପ୍ର - ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ?

ଉ - ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ବହିର୍ମୁଖୀ ହୋଇଥିବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ କରିବା, ଭୋଗରୁ ତ୍ୟାଗ ଆଡ଼କୁ, ପ୍ରେୟମାର୍ଗରୁ ଶ୍ରେୟମାର୍ଗ ଦିଗକୁ, ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗରୁ ନିବୃତ୍ତିମାର୍ଗ ଆଡ଼କୁ, ସକାମ ଭାବନାରୁ ନିଷ୍କାମ ଭାବନା ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା ପାଇଁ ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରର ପଠନ-ପାଠନ, ବିଚାର-ମନନ, ଆତ୍ମଚିନ୍ତନ, ସତ୍ସଙ୍ଗ, ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା, ଯୋଗାଭ୍ୟାସ ଆଦି ଦ୍ଵାରା ଜ୍ଞାନ ଓ ପବିତ୍ରତା ପ୍ରାପ୍ତି ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

୪୦.ପ୍ର - ଗୃହସ୍ଥ କେବେ ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଉଚିତ ?

ଉ - ଯେତେବେଳେ ଗୃହସ୍ଥର କେଶ ଧବଳ, ଚର୍ମ ଶିଥିଳ ହେବ ଏବଂ ସନ୍ତାନର ବି ସନ୍ତାନ ହୋଇଯିବ ସେତେବେଳେ ସେ ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଉଚିତ । ସାମାନ୍ୟତଃ ୫୦ବର୍ଷ ବୟସ ପରେ ଗୃହସ୍ଥ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ।

୪୧.ପ୍ର - ସନ୍ନ୍ୟାସ ଆଶ୍ରମର ଆବଶ୍ୟକତା କ'ଣ ?

ଉ - ଶରୀରରେ ମୁଣ୍ଡର ଯେଉଁ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ସମାଜରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଆଶ୍ରମର ସେହି ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । କାହିଁକିନା ସଂସାରରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମର ଅଭିବୃଦ୍ଧିର କାରଣ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଯେତିକି ହୋଇଥାଏ, ସେତିକି ଅନ୍ୟ କେହି ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପକ୍ଷପାତରହିତ ହୋଇ ଯେଉଁପରି ବ୍ୟବହାର କରିପାରିଥାଏ, ସର୍ବତୋମୁଖ ହୋଇ ଯେଉଁଲି ଉପକାର କରେ, ସେପରି ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି କରିପାରିନଥାନ୍ତି । କାରଣ ସତ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଚାର ଦ୍ଵାରା ଜଗତ କଲ୍ୟାଣ ନିମନ୍ତେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଯେତିକି ଅବକାଶ ମିଳେ, ସେତିକି ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମିଳି ନଥାଏ ।

୪୭.ପ୍ର - ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ମୋହାଦି ଆବରଣ ଏବଂ ପକ୍ଷପାତାଦି ସମସ୍ତ ଅଧର୍ମ ଆଚରଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ତ୍ୟାଗ କରି ବୈରାଗ୍ୟବାନ୍ ହୋଇ ମୋକ୍ଷଦାୟକ ସତ୍‌କର୍ମରେ ସର୍ବଦା ରତ ରହି ପରୋପକାର ନିମନ୍ତେ ଜଗତରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ କୁହାଯାଏ ।

୪୮.ପ୍ର - ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଶ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ ?

ଉ - ସତ୍ୟୋପଦେଶ, ଶଙ୍ଖା-ସମାଧାନ, ବେଦାଦି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଚାର ଏବଂ ବେଦୋକ୍ତ ଧର୍ମର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଶ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

୪୯.ପ୍ର - ସନ୍ଧ୍ୟାସ ଧାରଣ ନିମନ୍ତେ ମୁଖ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା କ'ଣ ?

ଉ - ସନ୍ଧ୍ୟାସ ଧାରଣ ନିମନ୍ତେ ସବୁଠୁ ବଡ଼ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଲା ବୈରାଗ୍ୟ । ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ (ବିବେକ) ଓ ଦୃଢ଼ ବୈରାଗ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟାସ ଧାରଣ ପାଇଁ ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ।

୫୦.ପ୍ର - ସନ୍ଧ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣର କିଏ ଅଧିକାରୀ ?

ଉ - ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ବାନ୍, ଧାର୍ମିକ, ମୁମୁକ୍ଷୁ, ପରୋପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ସନ୍ଧ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣର ଅଧିକାରୀ । ବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମରେ ଉକ୍ଳଷ୍ଟ ଯୋଗ୍ୟତା, ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ପ୍ରତି ଗଭୀର ନିଷ୍ଠା ଏବଂ ଦୃଢ଼ ବୈରାଗ୍ୟ ନ ହେବା ଯାଏ ବ୍ୟକ୍ତି ସନ୍ଧ୍ୟାସର ଅଧିକାରୀ ହୋଇନଥାଏ ।

୫୧.ପ୍ର - ବ୍ୟକ୍ତି କେବେ ସନ୍ଧ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ?

ଉ - ଚତୁରାଶ୍ରମର କ୍ରମ ଅନୁସାରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗୃହସ୍ଥ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶ୍ରମ ସମାପ୍ତ କରି ୭୫ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସନ୍ଧ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ।

୪୭.ପ୍ର - କ'ଣ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମରୁ ସିଧା ସନ୍ନ୍ୟାସ ନିଆଯାଇପାରେ ?

ଉ - ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ଵାନ, ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ, ବିଷୟଭୋଗ କାମନାରୁ ରହିତ, ତୀବ୍ର ବୈରାଗ୍ୟବାନ୍, ପରୋପକାର ଭାବନା ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମରୁ ସିଧା ସନ୍ନ୍ୟାସ ନେଇପାରିବେ ।

୪୮.ପ୍ର - ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମରୁ ସିଧା ସନ୍ନ୍ୟାସ ନେବା ଭଲ ନା ଗୃହସ୍ଥ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ହୋଇ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବା ଉଚିତ ?

ଉ - ସ୍ଵ ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ ଉଭୟ ଉଚିତ । ବିଷୟଭୋଗ କାମନା ରହିତ, ବୈରାଗ୍ୟବାନ୍, ମୁମୁକ୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତି ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମରୁ ହିଁ ସିଧା ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ । କାରଣ ଜନ୍ମ-ଜନ୍ମାନ୍ତରର ସାଧନାର ଫଳସ୍ଵରୂପ ଯେଉଁ ବୈରାଗ୍ୟର ବହ୍ନି ଅନ୍ତରରେ ପ୍ରଜ୍ଵଳିତ ହୋଇଛି ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ପ୍ରଜ୍ଵଳିତ ଅଗ୍ନିରେ ପାଣି ଢାଳିବା ଭଳି କାମ ହେବ । ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ଵାରା ଅର୍ଜିତ ବିଷୟଭୋଗ ସଂସ୍କାରକୁ ଧୋଇବା ପାଇଁ ପୁଣି ଅଯଥା ସମୟ ଓ ଶକ୍ତିର ଦୁରୁପଯୋଗ ହେବ । ଅଯଥା କାଦୁଅରେ ପଶିବା ଓ ଗୋଡ଼ ଧୋଇବା ତ ବୁଦ୍ଧିମାନର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ହେଲା ଯେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ନେଲେ ଜଗତରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରି ଜଗତକଲ୍ୟାଣ କରିବାର ଯେତିକି ସୁଯୋଗ ମିଳେ ଗୃହସ୍ଥ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ହୋଇ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେଲେ ସେତିକି ଅବକାଶ ମିଳିନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବିଷୟ ଭୋଗ ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା ପୋଷଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଗୃହସ୍ଥ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶ୍ରମ ଦେଇ ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରିବା ପରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଆଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଉଚିତ ।

୪୯.ପ୍ର - ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ କାହାର ନିୟନ୍ତ୍ରା ?

ଉ - ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣର ନିୟନ୍ତ୍ରା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ବର୍ଣ୍ଣର ବ୍ୟକ୍ତି ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ କଲେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହିଁ ତା'ର ନିୟନ୍ତ୍ରା ହୋଇଥାଏ ।

୫୦.ପ୍ର - ପଞ୍ଚାୟତନ ପୂଜା କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉ - ମାତା, ପିତା, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଅତିଥି ଓ ପରମେଶ୍ଵର—ଏ ପାଞ୍ଚୋଟି ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା ଅର୍ଥାତ୍ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସକ୍ରାର କରିବାକୁ ପଞ୍ଚଦେବ ପୂଜା ବା ପଞ୍ଚାୟତନ ପୂଜା କହନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବିତ ମାତା, ପିତା, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଅତିଥିଙ୍କୁ ଭୋଜନ, ବସ୍ତ୍ର, ସେବାଦି ଦ୍ଵାରା ସକ୍ରାର କରିବା ଏବଂ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଉପାସନା ଓ ଆଜ୍ଞାପାଳନ କରିବା ପଞ୍ଚାୟତନ ପୂଜା ।

୫୧.ପ୍ର - ଦାନ କେତେ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥାତ୍ ଦାନ କ'ଣ କ'ଣ କରାଯାଏ ?

ଉ - ଜଳଦାନ, ଅନ୍ନଦାନ, ବସ୍ତ୍ରଦାନ, ଧନଦାନ, ଗୋଦାନ, ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଦାନ, ଭୂମିଦାନ, ବିଦ୍ୟାଦାନ (ଲୌକିକ ବିଦ୍ୟା ଓ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ବିଦ୍ୟା) ଆଦି ଅନେକ ପ୍ରକାର ଦାନ ଅଛି ।

୫୨.ପ୍ର - ସବୁଠୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦାନ କ'ଣ ?

ଉ - ବେଦ ବିଦ୍ୟାର ଦାନ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦାନ । ବେଦ ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରସାର ଦିଗରେ ଧନାଦି ପଦାର୍ଥ ଦାନ ଦେବା ଅନ୍ୟ ଶୁଭକର୍ମ ପାଇଁ ଦାନ ଦେବା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉତ୍ତମ ।

୫୩.ପ୍ର - ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ସାମୁହିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବନାର ନିରନ୍ତର ଜାଗରଣ ନିମନ୍ତେ କ'ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ?

ଉ - ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ସାମୁହିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବନାର ନିରନ୍ତର ଜାଗରଣ, ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ନବୀନ ସ୍ପୁର୍ତ୍ତି ସଂଚାର ନିମନ୍ତେ ପର୍ବ

ପାଳନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ।

୫୪.ପ୍ର - ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଉତ୍କର୍ଷତା ନିମନ୍ତେ ମୁଖ୍ୟତଃ କେଉଁ ସବୁ ପର୍ବ ପାଳନର ବିଧାନ କରାଯାଇଛି ?

ଉ - ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଉତ୍କର୍ଷତା ନିମନ୍ତେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଶ୍ରାବଣୀ ଉପାକର୍ମ, ବିଜୟା ଦଶମୀ, ଶାରଦୀୟ ନବଶସ୍ୟେଷ୍ଟି, ବାସନ୍ତିକ ନବଶସ୍ୟେଷ୍ଟି, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ, ଶ୍ରୀରାମ ନବମୀ, ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ନବବର୍ଷ ଆଦି ପର୍ବ ପାଳନର ବିଧାନ କରାଯାଇଛି ।

୫୫.ପ୍ର - ଏସବୁ ପର୍ବ ପାଳନର ଆଭିମୁଖ୍ୟ କ'ଣ ? ଏସବୁ କେବେ ଓ କିପରି ପାଳନ କରାଯାଏ ?

ଉ - ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ଚାରୋଟି ଶତ୍ରୁ - ଅଜ୍ଞାନ, ଅନ୍ୟାୟ, ଅଭାବ ଓ ଆଳସ୍ୟ । ଜ୍ଞାନ ଦ୍ଵାରା ଅଜ୍ଞାନର ବିନାଶ ହୁଏ । ଏଣୁ ସମାଜରେ ଜ୍ଞାନର ଅର୍ଜନ, ସୁରକ୍ଷା, ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନ ନିମନ୍ତେ ଭାବନାର ବଳବତୀ କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରାବଣୀ ଉପାକର୍ମ ପାଳନ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ଜ୍ଞାନପର୍ବ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀରେ ସାମୂହିକ ରୂପେ ନବୀନ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଧାରଣ ସାଙ୍ଗକୁ ବେଦ ଓ ବେଦାନ୍ତକୁଳ ଆର୍ଷଗ୍ରନ୍ଥର ପଠନ-ପାଠନ ଓ ଶ୍ରବଣ-ଶ୍ରାବଣ ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପିତ ହୋଇ ବେଦ ପ୍ରଚାରର ବିଶେଷ ଆୟୋଜନ କରାଯାଏ ।

ନ୍ୟାୟ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟାୟ ଦୂର ହୁଏ ଓ ନ୍ୟାୟ ପାଇଁ ସଂଗଠିତ ଶକ୍ତି-ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ । ସମାଜରେ ସଂଗଠିତ ପ୍ରୟାସ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିକାର ଓ ନ୍ୟାୟ ସ୍ଥାପନାର ଚିର ଜାଗୃତି ପାଇଁ ବିଜୟା ଦଶମୀ ପାଳନ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ

ଶକ୍ତି ପର୍ବ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀରେ ଏହା ପାଳନ କରାଯାଏ ।

ସାଧନର ଯଥାବଶ୍ୟକ ଉତ୍ସାଦନ ଓ ସୁଷମ ବଞ୍ଚନ ଦ୍ୱାରା ଅଭାବର ବିନାଶ ହୋଇଥାଏ । ସମାଜରେ ଉତ୍ସାଦକତା ବୃଦ୍ଧି ଓ ଉତ୍ସାଦିତ ସାମଗ୍ରୀର ସୁଷମ ବଞ୍ଚନ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଖାଦ୍ୟ-ବସ୍ତ୍ର-ବାସଗୃହ ଆଦିର ପୂରଣ ପାଇଁ ସମାଜରେ ସଚେତନତା ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଶାରଦୀୟ ନବଶସ୍ୟେଷ୍ଟି ପାଳନ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ସମୃଦ୍ଧି ପର୍ବ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଉତ୍ସାଦିତ ନବୀନ ଶସ୍ୟରେ ଇଷ୍ଟି ବା ଯଜ୍ଞ କରି ଏହି ପର୍ବ ପାଳନ କରାଯାଏ ।

ଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ଆଳସ୍ୟ ଦୂର ହୁଏ । ସମାଜରୁ ଉଚ୍ଚ-ନୀଚର ବୈଷମ୍ୟ ଦୂର କରି ଏକାମୃତା ଓ ସମରସତା ବୃଦ୍ଧି, ଶ୍ରମର ସମ୍ମାନ ନିମନ୍ତେ ବାସନ୍ତିକ ନବଶସ୍ୟେଷ୍ଟି ପାଳନ କରାଯାଏ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ବସନ୍ତ ଋତୁରେ ଉତ୍ସାଦିତ ନବୀନ ଶସ୍ୟରେ ଇଷ୍ଟି ବା ଯଜ୍ଞ କରି କୃଷିଜୀବୀ, ଶ୍ରମଜୀବୀ ଆଦି ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ର ସହଭୋଜ କରି ଏହିପର୍ବ ପାଳନ କରନ୍ତି ।

କାହାକୁ କହନ୍ତି / କ'ଣ ?

୧. ଏକାକ୍ଷର - ଓଁନାମ ।
୨. ଏକଜାତି - ଶୂଦ୍ର ।
୩. ଏକଦେବ - ପରଂବ୍ରହ୍ମ ।
୪. ଏକେଶ୍ଵର - ପରମେଶ୍ଵର ।
୫. ଦ୍ଵିଜ (ଦ୍ଵିଜନ୍ମା, ଦ୍ଵିଜାତି) - ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ - ଏ ତିନୋଟି ବର୍ଣ୍ଣ । ପକ୍ଷୀ, ସରୀସୃପ, ମାଛ ଆଦି ଅଣ୍ଡଜ ପ୍ରାଣୀ । ଦାନ୍ତ ।
୬. ଦ୍ଵୈତବାଦ - ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମା ଅଲଗା ସତ୍ତା
- ଏ ବିଚାର । ସୃଷ୍ଟି ଓ ସ୍ରଷ୍ଟା ଅଲଗା
- ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।
୭. ଦୁଇ ଅୟନ - ଉତ୍ତରାୟଣ (ମକରରୁ କର୍କଟ ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପୂର୍ବଦିନ), ଦକ୍ଷିଣାୟନ (କର୍କଟରୁ ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି) ।
୮. ଦୁଇ ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ - ଜଡ଼, ଚେତନ ।
୯. ଦୁଇ ଚେତନ ପଦାର୍ଥ - ଜିଶ୍ଵର, ଜୀବ ।
୧୦. ଦୁଇ ପ୍ରକାର କର୍ମ - ସକାମ, ନିଷ୍କାମ ।
୧୧. ଦୁଇ ପ୍ରକାର ବୈରାଗ୍ୟ - ଅପର ବୈରାଗ୍ୟ, ପର ବୈରାଗ୍ୟ ।
୧୨. ଦୁଇ ପ୍ରକାର ସମାଧି - ସମ୍ପ୍ରଜାତ, ଅସମ୍ପ୍ରଜାତ ।
୧୩. ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଅସମ୍ପ୍ରଜାତ ସମାଧି - ଉପାୟପ୍ରତ୍ୟୟ, ଭବପ୍ରତ୍ୟୟ ।
୧୪. ସ୍ଵାଧ୍ୟାୟର ଦୁଇ ଅଙ୍ଗ - ପ୍ରଣବ ଜପ, ମୋକ୍ଷଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ ।

୧୫. ଦ୍ରୟୀ	- ରକ୍, ଯଜୁଃ, ସାମ- ଏ ତିନି ବେଦ ।
୧୬. ତ୍ରିକାଳ	- ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ, ଭବିଷ୍ୟତ । ପ୍ରାତଃ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ, ସାୟଂ ।
୧୭. ତ୍ରିଗୁଣ	- ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ, ରଜୋଗୁଣ, ତମୋଗୁଣ ।
୧୮. ତ୍ରିଦୋଷ	- ବାତ, ପିତ୍ତ, କଫ ।
୧୯. ତ୍ରିକଟୁ	- ଶୁଷ୍କି, ପିପ୍ପଳୀ ଓ ଗୋଲମରିଚର ସମାହାର ।
୨୦. ତ୍ରିଫଳା	- ହରିଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା, ଅଁଳାର ସମାହାର ।
୨୧. ତ୍ରିତାପ	- ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଭୌତିକ, ଆଧି- ଦୈବିକ-ଏ ତିନି ତାପ (ଦୁଃଖ) ।
୨୨. ତ୍ରିଲୋକ	- ଭୂ ଲୋକ, ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ଲୋକ, ଦ୍ୟୁଲୋକ ।
୨୩. ତ୍ରେତବାଦ	- ଈଶ୍ୱର, ଜୀବ, ପ୍ରକୃତି - ଏ ତିନୋଟି ପଦାର୍ଥ ନିତ୍ୟ, ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।
୨୪. ତିନି ଏକ୍ଷଣ	- ପୁର୍ବେକ୍ଷଣ, ବିଭେକ୍ଷଣ, ଲୋକେକ୍ଷଣ ।
୨୫. ତିନି ପ୍ରକାର ଭୋଜନ	- ସାତ୍ତ୍ୱିକ, ରାଜସିକ, ତାମସିକ ।
୨୬. ତିନି ପ୍ରକାର ଶରୀର	- ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର, ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର, କାରଣଶରୀର ।
୨୭. ତିନି ପ୍ରକାର ଦୂରତା	- ଦେଶଗତ, କାଳଗତ, ଜ୍ଞାନଗତ ।
୨୮. ତିନି ପ୍ରକାର ଅନୁମାନ	- ପୂର୍ବବତ୍, ଶେଷବତ୍, ସାମାନ୍ୟତୋଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।
୨୯. ତିନି ପ୍ରକାର ସକାମ କର୍ମ	- ଶୁଭ, ଅଶୁଭ, ମିଶ୍ରିତ ।

୩୦. କର୍ମର ତିନି ସାଧନ - ମନ, ବାଣୀ, ଶରୀର ।
୩୧. ସକାମ କର୍ମର ତିନୋଟି ଫଳ - ଜାତି, ଆୟୁ, ଭୋଗ ।
୩୨. ଶରୀରର ତିନୋଟି ସ୍ତମ୍ଭ - ଆହାର, ନିଦ୍ରା, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ।
୩୩. ସନ୍ତାନର ତିନି ଶିକ୍ଷକ - ମାତା, ପିତା, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।
୩୪. ଧନର ତିନୋଟି ଗତି - ଦାନ, ଭୋଗ, ନାଶ ।
୩୫. ଜପରେ ତିନୋଟି କର୍ମ - ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ, ମନ୍ତ୍ରାର୍ଥଚିନ୍ତନ,
ଇଶ୍ଵରସମର୍ପଣ ।
୩୬. ପ୍ରଭୁପ୍ରାପ୍ତିର ତିନି ସାଧନ - ଶୁଦ୍ଧଜ୍ଞାନ, ଶୁଦ୍ଧକର୍ମ, ଶୁଦ୍ଧଉପାସନା ।
୩୭. ପ୍ରଭୁଭକ୍ତିର ତିନି ସାଧନ - ସ୍ମୃତି, ପ୍ରାର୍ଥନା, ଉପାସନା ।
୩୮. ମନୁଷ୍ୟର ତିନି ରଣ - ରକ୍ଷିରଣ, ଦେବରଣ, ପିତୃରଣ ।
୩୯. ଜୀବର ତିନି ଅବସ୍ଥା - ଜାଗ୍ରତ, ସ୍ଵପ୍ନ, ସୁଷୁପ୍ତି ।
୪୦. ଫଳଦୃଷ୍ଟିରୁ ତିନି ପ୍ରକାର କର୍ମ - କ୍ରିୟମାଣ, ସଞ୍ଚିତ, ପ୍ରାରବ୍ଧ ।
୪୧. କର୍ତ୍ତାଦୃଷ୍ଟିରୁ ତିନି ପ୍ରକାର କର୍ମ - କୃତ, କାରିତ, ଅନୁମୋଦିତ ।
୪୨. ସାଧନଦୃଷ୍ଟିରୁ ତିନି ପ୍ରକାର କର୍ମ - ମାନସିକ, ବାଚନିକ (ବାଚିକ),
ଶାରୀରିକ ।
୪୩. ବୃତ୍ତିନିରୋଧର ତିନି ସାଧନ - ବିବେକ, ବୈରାଗ୍ୟ, ଅଭ୍ୟାସ ।
୪୪. ବିବେକର ତିନି ବିଷୟ - ଈଶ୍ଵର, ଜୀବ, ପ୍ରକୃତି ।
୪୫. କ୍ରିୟାଯୋଗର ତିନି ଅଙ୍ଗ - ତପ, ସ୍ଵାଧ୍ୟାୟ, ଈଶ୍ଵରପ୍ରଣିଧାନ ।
୪୬. ହିଂସାଦି ବିତର୍କର ତିନି କାରଣ - ଲୋଭ, କ୍ରୋଧ, ମୋହ ।
୪୭. ସଂସ୍କୃତରେ ତିନି ଲିଙ୍ଗ - ପୁଂଲିଙ୍ଗ, ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ, ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗ ।
୪୮. ସଂସ୍କୃତରେ ତିନି ପୁରୁଷ - ପ୍ରଥମପୁରୁଷ, ମଧ୍ୟମପୁରୁଷ, ଉଚ୍ଚମ
ପୁରୁଷ ।
୪୯. ସଂସ୍କୃତରେ ତିନି ବଚନ - ଏକବଚନ, ଦ୍ଵିବଚନ, ବହୁବଚନ ।

୫୦. ସଂସ୍କୃତରେ ତିନି ସନ୍ଧି - ସ୍ଵର(ଅର୍) ସନ୍ଧି, ବ୍ୟଞ୍ଜନ(ହଲ) ସନ୍ଧି, ବିସର୍ଗ ସନ୍ଧି ।
୫୧. ଚତୁରଙ୍ଗ - ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ଵ, ରଥ, ପଦାତିକ ସୈନ୍ୟରେ ଗଠିତ ସେନା ।
୫୨. ଚତୁର୍ବର୍ଗ - ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ, ମୋକ୍ଷ ।
୫୩. ଚତୁର୍ଯୁଗ - ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତୟା, ଦ୍ଵାପର, କଳି ।
୫୪. ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ - ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର ।
୫୫. ଚତୁରାଶ୍ରମ - ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗୃହସ୍ଥ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ, ସନ୍ନ୍ୟାସ ।
୫୬. ଚତୁର୍ବେଦ - ଋଗ୍ବେଦ, ଯଜୁର୍ବେଦ, ସାମବେଦ, ଅଥର୍ବବେଦ ।
୫୭. ଚାରି ଉପବେଦ - ଆୟୁର୍ବେଦ, ଧନୁର୍ବେଦ, ଗାନ୍ଧର୍ବବେଦ, ଅଥର୍ବବେଦ ।
୫୮. ବେଦପ୍ରାପ୍ତକର୍ତ୍ତା ଚାରି ରଷି - ଅଗ୍ନି, ବାୟୁ, ଆଦିତ୍ୟ, ଅଙ୍ଗିରା ।
୫୯. ଚାରିବେଦର ଚାରିବିଷୟ - ଋଗ୍ବେଦର ବିଷୟ ଜ୍ଞାନ, ଯଜୁର୍ବେଦର ବିଷୟ କର୍ମ, ସାମବେଦର ବିଷୟ ଉପାସନା, ଅଥର୍ବବେଦର ବିଷୟ ବିଜ୍ଞାନ ।
୬୦. ଚାରି ପ୍ରମାଣ - ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ, ଅନୁମାନ, ଉପମାନ, ଶବ୍ଦ ।
୬୧. ଅନୁବକ୍ଷଚତୁଷ୍ଟୟ - ଅଧିକାରୀ, ସମ୍ବନ୍ଧ, ବିଷୟ, ପ୍ରୟୋଜନ ।
୬୨. ଅନ୍ତଃକରଣଚତୁଷ୍ଟୟ - ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ, ଅହଂକାର ।
୬୩. ପୁରୁଷାର୍ଥଚତୁଷ୍ଟୟ - ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ, ମୋକ୍ଷ ।
୬୪. ଆଗମଚତୁଷ୍ଟୟ - ଆଗମ, ସ୍ଵାଧ୍ୟାୟ, ପ୍ରବଚନ, ବ୍ୟାକରଣ ।

୧୫. ଶ୍ରବଣଚତୁଷ୍ଟୟ - ଶ୍ରବଣ, ମନନ, ନିଦିଧ୍ୟାସନ, ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ।
୧୬. ସାଧନଚତୁଷ୍ଟୟ - ବିବେକ, ବୈରାଗ୍ୟ, ଷଟ୍‌କ ସମ୍ପତ୍ତି, ମୁମୁକ୍ଷୁତ୍ବ ।
୧୭. ଚାରି ପ୍ରକାର ଦୁଃଖ - ପରିଣାମ ଦୁଃଖ, ତାପଦୁଃଖ, ସଂସ୍କାର ଦୁଃଖ, ଗୁଣବୃତ୍ତିବିରୋଧ ଦୁଃଖ ।
୧୮. ଚାରି ପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନ - ଭ୍ରାନ୍ତି, ସଂଶୟ, ଶାଢ଼ିକ, ତତ୍ତ୍ବଜ୍ଞାନ ।
୧୯. ଚାରି ପ୍ରକାର ଅବିଦ୍ୟା - ଅନିତ୍ୟକୁ ନିତ୍ୟ ମନେକରିବା, ଅପବିତ୍ରକୁ ପବିତ୍ର ଭାବିବା, ଦୁଃଖକୁ ସୁଖ ମନେ କରିବା, ଅଚେତନ (ଜଡ଼)କୁ ଚେତନ ମନେ କରିବା ।
୨୦. ସାଧକର ଚାରି ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର - ମୈତ୍ରୀ, କରୁଣା, ମୁଦିତା, ଉପେକ୍ଷା ।
୨୧. ଚାରି ପ୍ରକାର ସମ୍ପ୍ରଜାତ ସମାଧି - ବିଚର୍କ, ବିଚାର, ଆନନ୍ଦ, ଅସ୍ଥିତା ।
୨୨. ଚାରି ପ୍ରକାର ପ୍ରୟତ୍ନ - ଅପ୍ରାପ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ, ପ୍ରାପ୍ତ ପଦାର୍ଥର ସୁରକ୍ଷା, ସୁରକ୍ଷିତର ବୃଦ୍ଧି, ବର୍ଦ୍ଧିତର ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ସଦୁପଯୋଗ ସକାଶେ ।
୨୩. ଚାରି ପ୍ରକାର ପଦ - ନାମ, ଆଖ୍ୟାତ, ଉପସର୍ଗ, ନିପାତ ।
୨୪. ବାକ୍ୟାର୍ଥର ଚାରି ସାଧନ - ଆକାଂକ୍ଷା, ଯୋଗ୍ୟତା, ଆସତ୍ତି, ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ।
୨୫. ବିଦ୍ୟାପ୍ରାପ୍ତିର ଚାରି କାଳ - ଆଗମକାଳ, ସ୍ବାଧ୍ୟାୟକାଳ, ପ୍ରବଚନକାଳ, ବ୍ୟବହାରକାଳ ।
୨୬. ଚାରିପ୍ରକାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜୀବ- ଜରାମୃତ, ଅଶ୍ରୁତ, ସ୍ନେହଜ, ଉଦ୍‌ଭିଜ ।

୭୭. ସାଧନର ଚାରି ଉପଯୋଗ- ବିଦ୍ୟାବୃଦ୍ଧି, ପରୋପକାର, ଅନାଥ-
ପାଳନ, ଆଶ୍ରିତ କୁଟୁମ୍ବ-ସମ୍ବନ୍ଧୀଙ୍କ
ପାଳନ-ରକ୍ଷଣରେ ।
୭୮. ପଞ୍ଚାଗ୍ନି - ଦକ୍ଷିଣ, ଗାହ୍ମପତ୍ୟ, ଆହବନୀୟ,
ସଭ୍ୟ, ଆବ ସଥ୍ୟ - ଏ ପଞ୍ଚ
ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ।
୭୯. ପଞ୍ଚାମୃତ - ଦୁଧ, ଦହି, ଘିଅ, ମହୁ, ଶର୍କରା - ଏ
ପାଞ୍ଚୋଟିର ମିଶ୍ରଣ ।
୮୦. ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ - ଦୁଧ, ଦଧି, ଘୃତ, ଗୋମୂତ୍ର, ଗୋମୟ
- ଏ ପାଞ୍ଚୋଟିର ମିଶ୍ରଣ ।
୮୧. ପଞ୍ଚକର୍ମ - ବମନ, ରେଚନ, ନସ୍ୟ, ଅନୁବାସନ,
ନିରୂହ - ଏ ପଞ୍ଚ ଚିକିତ୍ସା ।
୮୨. ପଞ୍ଚକୋଷ - ଅଳମୟ, ପ୍ରାଣମୟ, ମନୋମୟ,
ବିଜ୍ଞାନମୟ, ଆନନ୍ଦମୟ କୋଷ ।
୮୩. ପଞ୍ଚକ୍ଳେଶ - ଅବିଦ୍ୟା, ଅସ୍ଥିତା, ରାଗ, ଦ୍ବେଷ,
ଅଭିନିବେଶ ।
୮୪. ପଞ୍ଚାବୟବ - ପ୍ରତିଜ୍ଞା, ହେତୁ, ଉଦାହରଣ, ଉପନୟ,
ନିଗମନ - ଅନୁମାନ ପ୍ରମାଣର ଏ
ପାଞ୍ଚୋଟି ସାଧନ ।
୮୫. ପଞ୍ଚଜନ - ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର,
ନିଷାଦ ।
୮୬. ପଞ୍ଚତତ୍ତ୍ବ - କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜ, ମରୁତ, ବ୍ୟୋମ-
ଏ ପଞ୍ଚ ମହାତତ୍ତ୍ବ ।

୮୭. ପଞ୍ଚଭୂତ	- ଆକାଶ, ବାୟୁ, ଅଗ୍ନି, ଜଳ, ପୃଥିବୀ ।
୮୮. ପଞ୍ଚତନ୍ମାତ୍ର	- ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ, ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ ।
୮୯. ପଞ୍ଚଦେବ	- ମାତା, ପିତା, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଅତିଥି, ପରମେଶ୍ବର ।
୯୦. ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ	- ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ, ସମାନ ।
୯୧. ପଞ୍ଚ-ଉପପ୍ରାଣ	- ନାଗ, କୁର୍ମ, କୃକଳ, ଦେବଦତ୍ତ, ଧନଞ୍ଜୟ ।
୯୨. ପଞ୍ଚକର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ	- ବାକ୍, ପାଣି, ପାଦ, ପାୟୁ, ଉପସ୍ଥ ।
୯୩. ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ	- ଶ୍ରୋତ୍ର, ଡ୍ରାଫ୍ଟ, ଚକ୍ଷୁ, ଜିହ୍ଵା, ନାସିକା ।
୯୪. ପଞ୍ଚମହାଯଜ୍ଞ	- ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞ, ଦେବଯଜ୍ଞ, ପିତୃଯଜ୍ଞ, ବଳିବୈଶ୍ଵଦେବଯଜ୍ଞ, ଅତିଥିଯଜ୍ଞ ।
୯୫. ପଞ୍ଚମହାବ୍ରତ	- ଅହିଂସା, ସତ୍ୟ, ଅସ୍ତେୟ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଅପରିଗ୍ରହ ।
୯୬. ପାଞ୍ଚୋତି ଯମ	- ଅହିଂସା, ସତ୍ୟ, ଅସ୍ତେୟ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଅପରିଗ୍ରହ ।
୯୭. ପାଞ୍ଚୋତି ନିୟମ	- ଶୌଚ, ସନ୍ତୋଷ, ତପ, ସ୍ଵାଧ୍ୟାୟ, ଈଶ୍ଵରପ୍ରଣିଧାନ ।
୯୮. ଚିତ୍ତର ପଞ୍ଚ ଅବସ୍ଥା	- କ୍ଷିପ୍ର, ମୃଦୁ, ବିକ୍ଷିପ୍ର, ଏକାଗ୍ର, ନିରୁଦ୍ଧ ।
୯୯. ଚିତ୍ତର ପଞ୍ଚ ବୃତ୍ତି	- ପ୍ରମାଣ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ବିକଳ, ନିଦ୍ରା, ସ୍ମୃତି ।
୧୦୦. କ୍ଳେଶର ପଞ୍ଚ ଅବସ୍ଥା	- ପ୍ରସ୍ଫୁପ୍ତ, ତନ୍ତୁ, ବିଚ୍ଛିନ୍ନ, ଉଦାର, ଦଗ୍ଧବୀଜ ।

୧୦୧. ଲିଶ୍ୱରଜ ପଞ୍ଚ କର୍ମ - ସଂସାରର ଉତ୍ପତ୍ତି, ସଂସାରର ପାଳନ,
ସଂସାରର ପ୍ରଳୟ , ଜୀବଙ୍କୁ କର୍ମଫଳ
ପ୍ରଦାନ, ବେଦଜ୍ଞାନ ଦାନ ।
୧୦୨. ଷଡ଼ଙ୍ଗ - ଶିକ୍ଷା, କଳ୍ପ, ବ୍ୟାକରଣ, ନିରୁକ୍ତ, ଛନ୍ଦ,
ଜ୍ୟୋତିଷ - ଏ ଛଅଟି ବେଦାଙ୍ଗ ।
୧୦୩. ଷର୍କର୍ମ - ଅଧ୍ୟୟନ, ଅଧ୍ୟାପନା, ଯଜନ, ଯାଜନ,
ଦାନ, ପ୍ରତିଗ୍ରହ- ବ୍ରାହ୍ମଣର ଏ ଛଅ
କର୍ମ ।
ଧୌତି, ବସ୍ତ୍ରି, ନେତ୍ରୀ, ନୌଲି, ଦ୍ରାବକ,
କପାଳଭାତି- ଶରୀର ଶୋଧନର
ହଠଯୋଗ ପ୍ରୋକ୍ତ ଛଅ କର୍ମ ।
୧୦୪. ଷର୍କଶାସ୍ତ୍ର (ଷଡ଼ଦର୍ଶନ) - ସାଂଖ୍ୟ, ଯୋଗ, ନ୍ୟାୟ, ବୈଶେଷିକ,
ମୀମାଂସା, ବେଦାନ୍ତ ।
୧୦୫. ଷଡ଼ରତ୍ନ - ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ବର୍ଷା, ଶରତ, ହେମନ୍ତ,
ଶିଶିର, ବସନ୍ତ ।
୧୦୬. ଷଡ଼ୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ - ପ୍ରଭୁତ୍ୱ, ପରାକ୍ରମ(ବୀର୍ଯ୍ୟ), ଯଶଃ,
ଶ୍ରୀ (ସମ୍ପଦ), ଜ୍ଞାନ, ବୈରାଗ୍ୟ ।
୧୦୭. ଷଡ଼ରସ - ଲବଣ, ଅମ୍ଳ, କଟୁ, କଷାୟ, ତିକ୍ତ,
ମଧୁର - ଖାଦ୍ୟର ଏ ଛଅ ରସ ।
୧୦୮. ଷଡ଼ରିପୁ (ଷଡ଼ରି) - କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ,
ମାସ୍ତର୍ଯ୍ୟ ।
୧୦୯. ଷର୍କ ସମ୍ପତ୍ତି - ଶମ, ଦମ, ଉପରତି, ତିତିକ୍ଷା, ଶ୍ରଦ୍ଧା,
ସମାଧାନ ।
୧୧୦. ଛଅ କାରକ - କର୍ତ୍ତା, କର୍ମ, କରଣ, ସମ୍ପ୍ରଦାନ,
ଅପାଦାନ, ଅଧିକରଣ - ବ୍ୟାକରଣର
ଏ କାରକ ।

୧୧୧. ଜୀବର ଛଅ ଲକ୍ଷଣ - ଲଜ୍ଜା, ଦ୍ବେଷ, ପ୍ରଯତ୍ନ, ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ଜ୍ଞାନ ।
୧୧୨. ସପ୍ତର୍ଷି - ମରୀଚି, ଅତ୍ରି, ଅଜିତା, ପୁଲହ୍ୟ, ପୁଲହ, କ୍ରତୁ, ବଶିଷ୍ଠ ।
୧୧୩. ସପ୍ତଧାତୁ - ରସ, ରକ୍ତ, ମାଂସ, ମେଦ, ଅସ୍ଥି, ମଜ୍ଜା, ଶୁକ୍ର - ଶରୀରର ସାତୋଟି ଉପାଦାନ ।
୧୧୪. ସପ୍ତ ବ୍ୟାହୃତି - ଭୂଃ, ଭୁବଃ, ସ୍ବଃ, ମହଃ, ଜନଃ, ତପଃ, ସତ୍ୟମ୍ ।
୧୧୫. ସପ୍ତସ୍ବର - ଷଡ଼ଜ, ରଷଭ, ଗାନ୍ଧାର, ମଧମ, ପଞ୍ଚମ, ଧୈବତ, ନିଷାଦ ।
୧୧୬. ବୈଦିକ ସପ୍ତ ଛନ୍ଦ - ଗାୟତ୍ରୀ, ଉଷ୍ବିକ୍, ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ବୃହତୀ, ପଂକ୍ତି, ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଜଗତୀ ।
୧୧୭. ଅଷ୍ଟବସୁ - ପୃଥ୍ବୀ, ଜଳ, ଅଗ୍ନି, ବାୟୁ, ଆକାଶ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ନକ୍ଷତ୍ର ।
୧୧୮. ଅଷ୍ଟଦିଗ୍ଧି - ଅଶିମା, ଲଘିମା, ମହିମା, ପ୍ରାପ୍ତି, ପ୍ରାକାମ୍ୟ, ବଶିତା, ଲଶିତା, କାମାବସାୟିତା ।
୧୧୯. ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଯୋଗ - ଯମ, ନିୟମ, ଆସନ, ପ୍ରାଣାୟାମ, ପ୍ରତ୍ୟାହାର, ଧାରଣା, ଧ୍ୟାନ, ସମାଧି ।
୧୨୦. ଅଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ - ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ, ଅନୁମାନ, ଉପମାନ, ଶବ୍ଦ, ଐତିହ୍ୟ, ଅର୍ଥାପତ୍ତି, ସମ୍ଭବ, ଅଭାବ ।
୧୨୧. ଜୀବହତ୍ୟାର ଅଷ୍ଟଘାତକ - ଜୀବହତ୍ୟାର ସମର୍ଥକ (ଆଜ୍ଞାଦାତା, ପ୍ରେରକ), ହତ୍ୟାକାରୀ,

ମାଂସକଟାଳୀ, ମାଂସବିକ୍ରେତା, କ୍ରେତା,
ରାନ୍ଧିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ପରାନ୍ଧିବା ଲୋକ,
ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି - ପ୍ରାଣୀବଧ ପାଇଁ
ଦାୟୀ ଏ ଆଠଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ।

୧୨୨. ନବଦ୍ରବ୍ୟ - ପୃଥ୍ବୀ, ଜଳ, ଅଗ୍ନି, ବାୟୁ, ଆକାଶ,
କାଳ, ଦିଗ, ମନ, ଆତ୍ମା ।
୧୨୩. ନବଦ୍ୱାର - ଦୁଇ ଆଖି, ଦୁଇ କାନ, ନାକର ଦୁଇ
ପୁଡ଼ା, ମୁଖ, ମଳଦ୍ୱାର, ଉପସ୍ଥ-
ଶରୀରର ଏ ନଅଟି ଛିଦ୍ର ।
୧୨୪. ନବରସ - ଶୃଙ୍ଗାର, ହାସ୍ୟ, କରୁଣ, ରୌଦ୍ର, ବୀର,
ଭୟାନକ, ବୀଭୀଷ, ଅଦ୍ଭୁତ, ଶାନ୍ତ -
କାବ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଏ ନଅଟି ରସ ।
୧୨୫. ଯୋଗର ନଅ ବିନ୍ଦୁ - ବ୍ୟାଧି, ସ୍ତ୍ରୀଧନ, ସଂଶୟ, ପ୍ରମାଦ,
ଆଳସ୍ୟ, ଅବିରତି, ଭ୍ରାନ୍ତିଦର୍ଶନ,
ଅଲବ୍ଧଭୂମିକତ୍ୱ, ଅନବସ୍ଥିତତ୍ୱ ।
୧୨୬. ଦଶକର୍ମ - ଗର୍ଭାଧାନ, ପୁଂସବନ, ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ,
ଜାତକର୍ମ, ନାମକରଣ, ନିଷ୍ପାଦନ,
ଅଳପ୍ରାଣନ, ତୃଡ଼ାକର୍ମ, କର୍ଣ୍ଣବେଧ,
ଉପନୟନ - ଏ ଦଶଟି ସଂସ୍କାର ।
୧୨୭. ଦଶଦିଗ - ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ, ଉତ୍ତର, ଦକ୍ଷିଣ,
ଆଗ୍ନେୟ, ନୈରତ, ବାୟବ୍ୟ, ଐଶାନ୍ୟ,
ଅଧଃ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ।
୧୨୮. ଦଶପ୍ରାଣ - ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ,

- ସମାନ, ନାଗ, କୁର୍ମ, କୃତ୍ତକଲ,
ଦେବଦତ୍ତ, ଧନଞ୍ଜୟ ।
୧୨୯. ଦଶନାମୀ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ - ତୀର୍ଥ, ଆଶ୍ରମ, ବନ, ଅରଣ୍ୟ, ଗିରି,
ପର୍ବତ, ସାଗର, ସରସ୍ୱତୀ, ଭାରତୀ,
ପୁରୀ - ଏ ଦଶ ଉପାଧିଧାରୀ
ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ।
୧୩୦. ଧର୍ମର ଦଶଲକ୍ଷଣ - ଧୃତି, କ୍ଷମା, ଦମ, ଅସ୍ତେୟ, ଶୌଚ,
ଇନ୍ଦ୍ରିୟନିଗ୍ରହ, ଧୀ, ବିଦ୍ୟା, ସତ୍ୟ,
ଅକ୍ରୋଧ ।
୧୩୧. ଧାତୁର ଦଶ ଗଣ - ଭାଦି, ଅବାଦି, କୁହୋତ୍ୟାଦି, ଦିବାଦି,
ସ୍ୱାଦି, ତୁଦାଦି, ରୁଧାଦି, ତନାଦି,
କ୍ରାଦି, ତୁରାଦି- ବ୍ୟାକରଣରେ ଏ
ଗଣ ।
୧୩୨. ଧାତୁର ଦଶ ଲକାର - ଲଟ୍, ଲିଟ୍, ଲୁଟ୍, ଲୃଟ୍, ଲୋଟ୍, ଲଢ୍,
ବିଧିଲିଢ୍, ଆଶିଲିଢ୍, ଲୁଢ୍, ଲୃଢ୍ ।
୧୩୩. ଏକାଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ - ପଞ୍ଚକର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ, ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ, ମନ ।
୧୩୪. ଏକାଦଶ ରୁଦ୍ର - ଦଶପ୍ରାଣ, ଜୀବାତ୍ମା ।
୧୩୫. ଏକାଦଶ ଉପନିଷଦ - ଈଶ, କେନ, କଠ, ପ୍ରଶ୍ନ, ମୁଣ୍ଡକ,
ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ଐତରେୟ, ତୈତ୍ତିରିୟ,
ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ, ବୃହଦାରଣ୍ୟକ,
ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱେତର ।
୧୩୬. ବାରମାସ - ମେଷ (ମୃଗଶିରା), ବୃଷ (ମୃଗଶିରା),
ମିଥୁନ (ମୃଗଶିରା), କର୍କଟ

(୩୧ଦିନ), ସିଂହ (୩୧ଦିନ),
 କନ୍ୟା (୩୧ଦିନ), ତୁଳା (୩୦),
 ବିଛା (୨୯), ଧନୁ (୩୦), ମକର
 (୨୯), କୁମ୍ଭ (୩୦), ମୀନ (୩୦)
 - ସୌରମାସ ।

ବୈଶାଖ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ,
 ଭାଦ୍ରବ, ଆଶ୍ୱିନ, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗଶୀର,
 ପୌଷ, ମାଘ, ଫାଲ୍‌ଗୁନ, ଚୈତ୍ର -
 ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ ।

୧୩୭. ବେଦୋକ୍ତ ବାରମାସ - ମଧୁ ଓ ମାଧବ (ବସନ୍ତ ଋତୁ), ଶୁକ୍ର
 ଓ ଶୁଚି (ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁ), ନଭସ୍ ଓ
 ନଭସ୍ୟ (ବର୍ଷା ଋତୁ), ଇଷ ଓ ଉର୍ଜ
 (ଶରତ୍ ଋତୁ), ସହସ୍ ଓ ସହସ୍ୟ
 (ହେମନ୍ତ ଋତୁ), ତପସ୍ ଓ ତପସ୍ୟ
 (ଶିଶିର ଋତୁ) ।

୧୩୮. ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶି - ମେଷ, ବୃଷ, ମିଥୁନ, କର୍କଟ, ସିଂହ,
 କନ୍ୟା, ତୁଳା, ବୃଷ୍ଟିକ, ଧନୁ, ମକର,
 କୁମ୍ଭ, ମୀନ ।

୧୩୯. ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟ - ବର୍ଷର ବାର ମାସ ।

୧୪୦. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ମନ୍ୱନ୍ତର - ସ୍ୱାୟଂଭୁବ, ସ୍ୱାରୋଚିଷ, ଔତ୍ତମି,
 ତାମସ, ରୈବତ, ଚାକ୍ଷୁଷ, ବୈବସ୍ୱତ,
 ସାବର୍ଣ୍ଣି, ଦକ୍ଷସାବର୍ଣ୍ଣି, ବ୍ରହ୍ମସାବର୍ଣ୍ଣି,
 ଧର୍ମସାବର୍ଣ୍ଣି, ରୁଦ୍ରସାବର୍ଣ୍ଣି,
 ରୌଚ୍ୟଦେବ ସାବର୍ଣ୍ଣି, ଇନ୍ଦ୍ରସାବର୍ଣ୍ଣି ।

୧୪୧. ଷୋଡ଼ଶ ସଂସ୍କାର - ଗର୍ଭାଧାନ, ପୁଂସବନ, ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ, ଜାତକର୍ମ, ନାମକରଣ, ନିଷ୍କ୍ରମଣ, ଅନ୍ତପ୍ରାଣନ, ତୁଡ଼ାକର୍ମ, କର୍ଣ୍ଣବେଧ, ଉପନୟନ, ବେଦାରମ୍ଭ, ସମାବର୍ତ୍ତନ, ବିବାହ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି ।
୧୪୨. ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନୋକ୍ତ ଷୋହଳ ପଦାର୍ଥ - ପ୍ରମାଣ, ପ୍ରମେୟ, ସଂଶୟ, ପ୍ରୟୋଜନ, ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଅବୟବ, ତର୍କ, ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ବାଦ, ଜନ୍ମ, ବିତଣ୍ଡା, ହେତୁଭାସ, ଛଳ, ଜାତି, ନିଗ୍ରହସ୍ଥାନ ।
୧୪୩. ସୁକ୍ଷ୍ମଶରୀରର ଅଠର ତତ୍ତ୍ୱ - ପଞ୍ଚତନ୍ମାତ୍ର, ପଞ୍ଚକର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ, ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ, ମନ, ଅହଂକାର, ବୁଦ୍ଧି ।
୧୪୪. ସାଂଖ୍ୟୋକ୍ତ ପଚିଶ ତତ୍ତ୍ୱ - ପ୍ରକୃତି, ମହତତ୍ତ୍ୱ, ଅହଂକାର, ପଞ୍ଚତନ୍ମାତ୍ର, ମନ, ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ, ପଞ୍ଚକର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ, ପଞ୍ଚଭୂତ, ପୁରୁଷ (ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମା) ।
୧୪୫. ତେତିଶ ଗୋଟି ଦେବତା - ଅଷ୍ଟ ବସୁ, ଏକାଦଶ ରୁଦ୍ର, ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟ, ଇନ୍ଦ୍ର ବା ବିଦ୍ୟୁତ୍, ପ୍ରଜାପତି ବା ଯଜ୍ଞ ।

ସହାୟକ ପୁସ୍ତକସୂଚୀ

୧. ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ	-	ମହର୍ଷି ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ
୨. ବ୍ୟବହାର ଭାନୁ	-	ମହର୍ଷି ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ
୩. ଅର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଦେଶ୍ୟରତ୍ନମାଳା	-	ମହର୍ଷି ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ
୪. ସତ୍ୟାର୍ଥ ଭାସ୍କର	-	ସ୍ବାମୀ ବିଦ୍ୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ
୫. ଆର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବିମର୍ଶ	-	ସ୍ବାମୀ ବିଦ୍ୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ
୬. ମନୁସ୍ମୃତି	-	ଡକ୍ଟର ସୁରେନ୍ଦ୍ର କୁମାର
୭. ଯୋଗଦର୍ଶନ	-	ସ୍ବାମୀ ସତ୍ୟପତି ପରିବ୍ରାଜକ
୮. ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ	-	ସ୍ବାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ପରିବ୍ରାଜକ
୯. କର୍ମଫଳ ମାମାଂସା	-	ଜ୍ଞାନେଶ୍ୱରାୟ
୧୦. ପରାବିଦ୍ୟା	-	ଜ୍ଞାନେଶ୍ୱରାୟ
୧୧. ବୈଦିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶନ	-	ପ୍ରଫେସର ରାମବିଚାର

ବୈଦିକ ପ୍ରକାଶନ ତରଫରୁ ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ

- ❖ ଧର୍ମ କ'ଣ ଓ କାହିଁକି ?
- ❖ ଆର୍ଯ୍ୟାଭିବିନୟ
- ❖ ଜ୍ୟୋତିଷ ଆମେ କାହିଁକି ପଢ଼ିବା ?
- ❖ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତି
- ❖ ବୈଦିକ ଧର୍ମ
- ❖ ପ୍ରାର୍ଥନା
- ❖ ଚତୁର୍ଜ୍ଞାନ
- ❖ କର୍ମଫଳ ମୀମାଂସା
- ❖ କ'ଣ ଖାଇବା ଘାସ ନା ମାଂସ ?
- ❖ ସଂସ୍କୃତି ଜ୍ଞାନ (ପ୍ରଥମ ଭାଗ)
- ❖ ସଂସ୍କୃତି ଜ୍ଞାନ (ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ)
- ❖ ଧର୍ମାଚରଣ କାହିଁକି ?
- ❖ ଦୁର୍ଗୁଣ ଦୂର କରନ୍ତୁ
- ❖ ଆସନ୍ତୁ ବେଦାଧ୍ୟୟନ କରିବା
- ❖ ଲକ୍ଷ୍ମର ସିଦ୍ଧି
- ❖ ଭଜନ ପୀଠୁଷ
- ❖ ମଞ୍ଜବିଧି
- ❖ ସନ୍ଧ୍ୟାପାସନା
- ❖ ଶୁଚିସୁକ୍ତିସୁଧା
- ❖ ବୈଦିକ ଧର୍ମ ପରିଚୟ